

سخن نخست

تلاش بی‌وقفه علما و مرجعیت شیعه در دفاع از اقتصاد ملی ایران به نگاه کلان‌ایشان در صیانت از اسلام و سرزمین‌های اسلامی و به‌طور خاص صیانت از ایران به‌عنوان پایگاه مقابله با استکبار و تکاپوهای سلطه‌گرانه استعمار باز می‌گردد. قاعده نفی سبیل به‌عنوان نفی سلطه کفار در همه زمینه‌ها و اصل دفاع از مرزهای جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی، پشتوانه دینی این نبرد مقدس در تاریخ معاصر ایران و سرزمین‌های اسلامی محسوب می‌شود.

با آغاز دوره قاجاریه و هجوم کشورهای استعماری به هندوستان، ایران در کشاکش رقابت‌های قدرت‌های سلطه‌گر بر سر تصرف هند واقع و در این رهگذر لطامات فراوانی را متحمل شد. استعمار در دور جدید سلطه‌گری‌های خود که از آن به‌عنوان استعمار نو یاد می‌شود، علاوه بر تهاجم نظامی به سرزمین‌های اسلامی از جمله ایران، تهاجم فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را نیز مدنظر قرار داده و از طریق نفوذ سیاسی توانست به بنیان‌های فرهنگی و اقتصادی ایران نیز حمله‌ور شود. حاصل این تهاجم در حوزه اقتصادی واگذاری امتیازات متعدد به اشغال‌گران انگلیسی و روسی بود که استقلال اقتصادی ایران و ظرفیت‌های تولیدی کشور را به نابودی می‌کشاند.

واگذاری گمرکات و دادن اختیار تعیین تعرفه‌های گمرکی و هم‌چنین اعطای امتیاز تأسیس بانک و واگذاری مدیریت مالی کشور به روس و انگلیس به سودای جلب سرمایه خارجی و پیشرفت ایران توسط افرادی مانند میرزا حسین‌خان سپهسالار، میرزا ملکم‌خان، علی‌اصغر خان اتابک تنوریزه و به موقع اجرا گذاشته شد و پای کمپانی‌های غارتگر غربی را به ایران باز کرد. جالب این‌جاست که این کمپانی‌ها هدفی جز فروش اجناس مصرفی و بلعیدن دارایی‌های ملت ایران نداشتند و در مقابل صدور تکنولوژی و دانش فنی به ایران شدیداً مقاومت می‌کردند. در این بین مرجعیت شیعه ضمن مقابله با تحریکات نظامی استعمار از طریق صدور فتاوی‌های جهادیه و حتی شرکت و حضور در میادین جنگ و نیز مقابله با تهاجم گسترده فرهنگی که از طریق میسیونرهای مسیحی، فراماسونری، فرق ضاله و جریان‌های روشنفکری و... سازماندهی می‌شد به دفاع از استقلال اقتصادی ایران و مقابله با واگذاری اقتصاد و بازار ایران به بیگانگان نیز مشغول شدند.

مقابله جدی آیت‌الله‌العظمی حاج ملا علی کنی رحمته‌الله‌علیه با قرارداد خانمان برانداز رویت‌ر که به مثابه فروش ایران به یهودیان صهیونیست انگلیس بود و نیز مقابله آیت‌الله‌العظمی میرزای شیرازی با واگذاری امتیاز توتون و تنباکو به کمپانی رژی، هم‌چنین مقابله جانانه آیت‌الله آقا نجفی اصفهانی با کمپانی هاتس‌اند سان در اصفهان، مقابله قهرمانانه آیت‌الله حاج شیخ فضل‌الله نوری با واردات بی‌رویه کالاهای روسی به بازار ایرانی که همگی با پشتیبانی قاطبه علما و مردم مواجه شد نمونه‌های بارزی از دفاع روحانیت و مرجعیت شیعه از استقلال اقتصادی ایران و سرمایه‌های ملی این سرزمین است. در کنار این اقدامات تلاش برای احیای اقتصاد ایران از طریق تأسیس شرکت‌هایی نظیر شرکت اسلامی در یزد، حمایت از تأسیس بانک ملی و تشویق مردم به استفاده از کالاهای وطنی گام بزرگ دیگری بود که در صورت حمایت از سوی حاکمیت‌ها که خود اسیر استعمار و عوامل نفوذی آنان بودند می‌توانست به شکوفایی اقتصادی ایران و نفی سلطه بیگانه منجر گردد. تداوم تلاش علمای بزرگ از سوی امام خمینی رحمته‌الله‌علیه و

مقام معظم‌رهبری مدظله‌در‌عصر حاضر با توجه به ظرفیت‌های بی‌نهایت معنوی و مادی جامعه اسلامی که در سایه خودباوری ناشی از انقلاب اسلامی در مسیر رشد و تعالی و فعلیت یافتن قرار گرفته است می‌تواند به شکست توطئه دشمنان برای اضمحلال جوامع اسلامی منجر شود.

ان‌شاء‌الله

دکتر موسی فقیه حقانی، رئیس مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران

تخصص چهارم

ویژه‌نامه حمایت از کالای ایرانی

هفته‌نامه افق حوزه
اردیبهشت ۱۳۹۷، شعبان ۱۴۳۹

MADE IN IRAN

مرحوم شیخ‌الشریعه اصفهانی
- مرجع تقلید بزرگ
ساکن نجف - فتوا داد
که استعمال اجناس مصنوعه
در داخل کشور لازم است
و مردم باید استفاده از
مصنوعات خارجی
اجتناب کنند، تا به این ترتیب
دیگران در داخل کشور
نفوذ نکنند.

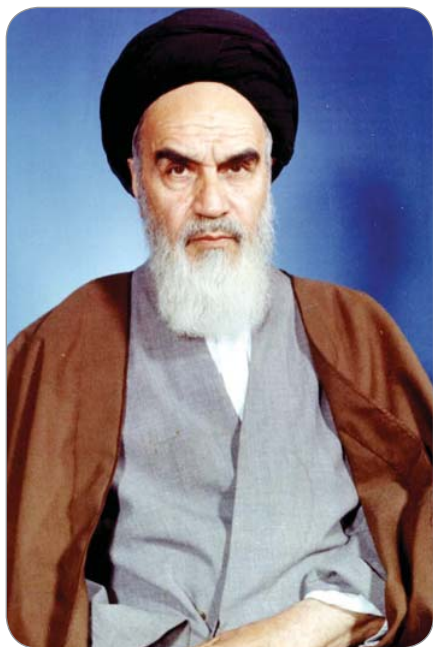
بیانات در دیدار

جمعی از روحانیون ۱۳۷۰/۱۲/۱۴

مجاهده اقتصادی

در اندیشه و سیره عالمان شیعه در تاریخ معاصر ایران

علمای شیعه، همواره بر اساس وظیفه‌ای که برعهده دارند (هدایت و رهبری جامعه اسلامی در دوران غیبت، در راستای احکام اسلام و موازین شرع)، اقداماتی گوناگون انجام داده‌اند؛ اما ذهنیت عمومی جامعه ما این است که وظیفه و اقدامات عملی عالمان، بیشتر در مباحث خاص دینی (مانند وعظ و خطابه، امامت جماعت، برپایی مراسم دینی، پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و شبهات اعتقادی و شرعی مردم) بوده است، بنابراین فعالیت‌های علمای شیعه در زمینه‌های خاص اقتصادی، سیاسی، بین‌المللی و فرهنگ اجتماعی، چندان مورد توجه نبود، و کمتر بیان شده است؛ اما علمای اسلام و فقهای شیعه با بصیرت کامل سیاسی و تعهد به وظایف دینی خود در هر زمان، ضمن شناخت برنامه‌ها و اقدامات دشمن، نسبت به همه مسائل جامعه اسلامی - حتی مسائل اقتصادی و سیاسی - حساس بوده، برای رشد و بالندگی جامعه، اقدامات لازم و مناسب را انجام داده‌اند، آن‌ها مانند برخی دین‌داران خشک مقدس، وظیفه خود را در تدریس و بیان اخلاق، معارف و صرف حضور در مسجد و مدرسه منحصر ندانسته‌اند، بلکه در جریان همه رخدادهای سیاسی اجتماعی به روز بوده و در برابر هر کدام، موضعی خاص گرفته‌اند. برخلاف عموم روشنفکران غرب‌گرای ایرانی که کارگزار استعمار در ایران بوده‌اند و با دادن منابع ملی کشور به آن‌ها راه حضورشان را هموار کرده‌اند، علمای شیعه عموماً از حضور و چیرگی استعمارگران جلوگیری کرده و از منابع و سرمایه‌های ملی کشور حفاظت کرده‌اند. بر این اساس رهبر معظم انقلاب اسلامی، سال ۱۳۹۷ هـ.ش را سال حمایت از کالای ایرانی اعلام کردند، و لذا این اقدام را اصلی‌ترین گزینه برای عبور از مقطع حساس و سرنوشت‌ساز کنونی دانستند. پیش از این نیز بارها اعلام کرده‌اند که «اقتصاد مقاومتی» یک شعار نیست؛ بلکه واقعیتی است که باید محقق شود.

داخلی بود که با استقبال همه مردم هندوستان، این طرح ملی به سرانجام رسید؛ تا جایی که هم‌اکنون بیشتر کشورهای دنیا از محصولات هندی استفاده می‌کنند؛ اما در همان ایام در کشور ایران، اوضاع به‌گونه‌ای دیگر بود. استعمار بریتانیا با استفاده از تجربه خود در هندوستان، به صورت غیرمستقیم در بدنه جامعه ایران نفوذ کرد و توانست با این شیوه، اهداف استعماری‌اش را به سود منافع امپراتوری خود هدایت کند. وابسته کردن رجال دربار و حاکمان وقت، تعلیم و تربیت نسل شبه‌روشنفکر از راه تشکیل مراکز علمی و فرهنگی و تأسیس لژهای فراماسونری و جذب نخبه‌های علمی، فرهنگی، دینی و رجال سیاسی و تأثیرگذار در کانون‌های حساس تصمیم‌گیری، از جمله فعالیت‌های شوم استعمار پیر بود.

• کلام امام، کلام راه‌گشا

دشمنان اسلام از فقه و اجتهاد در هراس‌اند. کینه غرب با جهان اسلام پایان ندارد. امام خمینی علیه السلام در نامه‌ای که به علما، مراجع، اساتید، طلاب و امامان جمعه و جماعت برای تعیین راهبر نظام جمهوری اسلامی ایران و رسالت حوزه‌های علمیه نگاشتند، چنین می‌فرمایند: «ما باید بدون توجه به غرب حیل‌گر و شرق متجاوز و فارغ از دیپلماسی حاکم بر جهان در صدد تحقق فقه عملی اسلام برآیم؛ والا مادامی که فقه در کتاب‌ها و سینه علما مستور بماند، ضرری متوجه جهان‌خواران نیست و روحانیت تا در همه مسائل و مشکلات حضور فعال نداشته باشد، نمی‌تواند درک کند که اجتهاد مصطلح برای اداره جامعه کافی نیست. حوزه‌ها و روحانیت باید نبض تفکر و نیاز آینده جامعه را همیشه در دست خود داشته باشند و همواره چند قدم جلوتر از حوادث، مهبای عکس‌العمل مناسب باشند. چه بسا شیوه‌های رایج اداره امور مردم در سال‌های آینده تغییر کند و جوامع بشری برای حل مشکلات خود به مسائل جدید اسلام نیاز پیدا کنند. علمای بزرگوار اسلام از هم‌اکنون باید برای این موضوع فکری کنند.»

آری! روحانیت اصیل و آگاه، همواره در صحنه و خط مقدم مبارزه ضد استعمار و استعمار و از پیش‌تازان نهضت‌ها و انقلاب‌ها در تاریخ ایران معاصر بوده است؛

• مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی از منظر مقام معظم رهبری

مؤلفه‌ها و الزامات اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری شامل استفاده از کالای داخلی و پرهیز از کالای خارجی، کارآفرینی و حمایت از تولید داخلی، مردمی کردن اقتصاد، قناعت و پرهیز از تجمل‌گرایی، جلوگیری از خروج سرمایه ملی و افزایش ثروت و سرمایه داخلی هستند؛ چراکه همواره سلطه اقتصادی پیش‌زمینه سلطه سیاسی و سرانجام استعمار ملت‌ها بوده است. نمونه‌ای از این قاعده کلی را می‌توان در کشور هندوستان یافت. کمپانی هند شرقی که نخست به منظور تجارت با هندوستان وارد این کشور شد، با به دست گرفتن شریان‌های اقتصادی این کشور، زمینه را برای سلطه اقتصادی و سپس سلطه سیاسی و سرانجام استعمار هندوستان فراهم کرد؛ اما جنبش استقلال‌طلبانه هند به رهبری مهاتما گاندی، امپراتوری بریتانیا را از کشور بیرون کرد. یکی از فعالیت‌های مهم این جنبش مردمی، تحریم کالاهای خارجی و تشویق مردم برای حمایت از کالای ملی و

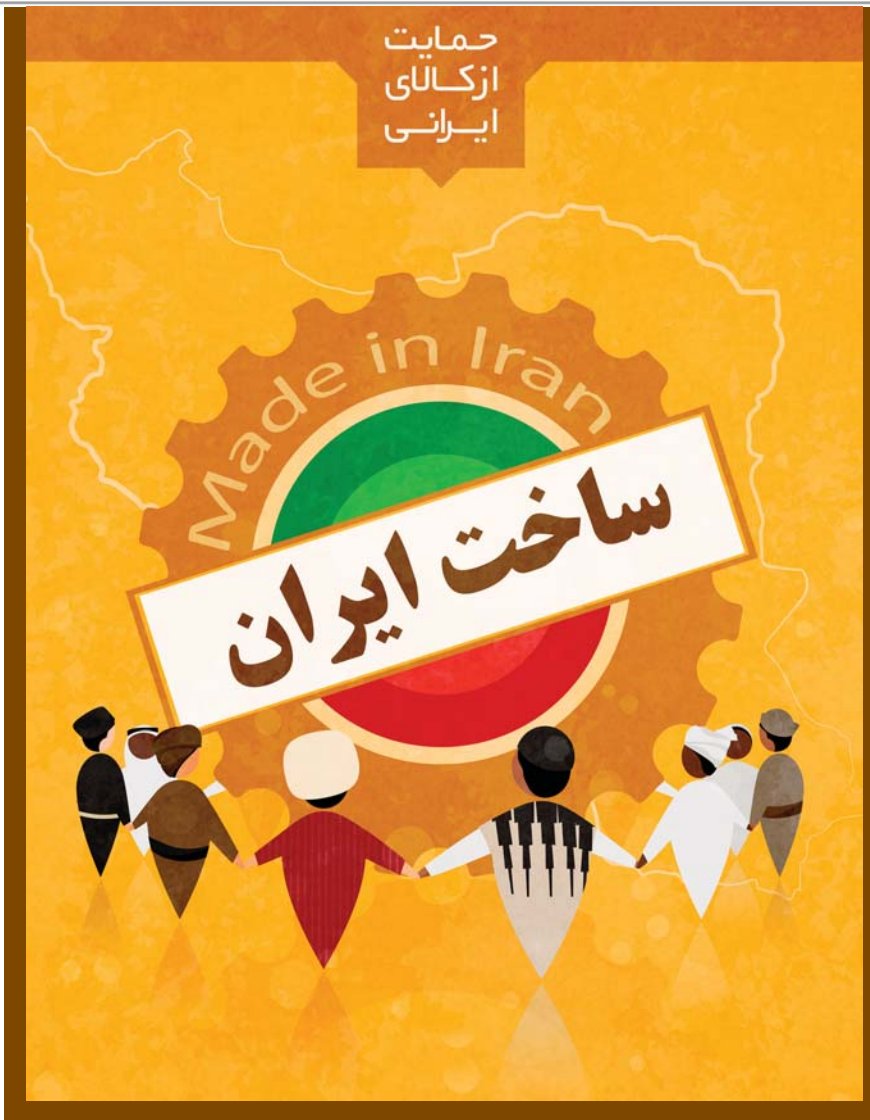
هرچند مستکبران برای نفوذ به بدنه روحانیت، بسیار کوشیدند؛ اما نتوانستند به اهداف خود برسند. با این حال برخی بازی‌خورده‌های نادان، مسیر این خیانت را هموار می‌کردند. امام خمینی علیه السلام در ادامه همان نامه بیان داشته‌اند که: «استکبار وقتی که از نابودی مطلق روحانیت و حوزه‌ها مأیوس شد، دو راه برای ضربه زدن انتخاب نمود؛ یکی راه ارباب و زور و دیگری، راه خدعه و نفوذ در قرن معاصر. وقتی حربه ارباب و تهدید چندان کارگر نشد، راه‌های نفوذ تقویت گردید... واقعاً روحانیت اصیل، در تنهایی و اسارت، خون می‌گریست که چگونه آمریکا و نوکرش پهلوی می‌خواهند ریشه دیانت و اسلام را بکنند و عده‌ای روحانی مقدس‌نمای ناآگاه بازی‌خورده و عده‌ای وابسته که چهره‌شان بعد از پیروزی روشن گشت، مسیر این خیانت بزرگ را هموار می‌نمودند. آن قدر که اسلام از این مقدسین روحانی‌نما ضربه خورده است، از هیچ قشر دیگر نخورده است. نمونه بارز آن، مظلومیت و غربت امیرالمؤمنین علیه السلام که در تاریخ روشن است. بگذارم و بگذرم و ذائقه‌ها را بیش

امام ما عنه همتش این بود که به ملت بگوید: «ای ملت ایران! ای جوان ایرانی! ای کارگر ایرانی! ای مهندس و ای مدیر ایرانی! تو بدون این‌که به بیگانه تکیه کنی خودت می‌توانی.» امام می‌خواست روحیه «توانستن» را در ما زنده کند.

بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان ۱۳۷۳/۰۲/۱۱۳

از این تلخ نکنم؛ ولی طلاب جوان باید بدانند که پرونده تفکر این گروه، همچنان باز است و شیوه مقدس‌مآبی و دین‌فروشی عوض شده است. شکست‌خوردگان دیروز، سیاست‌بازان امروز شده‌اند.»

• **استعمارگران و شگردهای نفوذ**

نفوذ استعمار، روش‌های گوناگون دارد. از مهم‌ترین راهبردی‌ترین این روش‌ها، تغییر در بدنه فرهنگی کشور است. اصطلاح هجوم فرهنگی، یکی از اصلی‌ترین کلیدواژه‌های مقام معظم رهبری برای آگاهی بخشیدن به سیاستمداران کشور و به‌طور کلی عموم جامعه است.

یکی از مصادیق هجوم فرهنگی، ترویج کالاهای خارجی و تبلیغ آن‌ها در سطح جامعه است. توجه به این نکته می‌تواند برای خنثی‌سازی این ترفند کارگشا باشد. داریوش شایگان در کتاب زیر آسمان جهان می‌نویسد: «با آغاز اشغال ایران توسط قوای متفقین، همه چیز از امروز به فردا عوض شد. چهره کشور به سرعت تغییر یافت. چیزی که از همه بیشتر تازگی داشت، آمریکایی‌ها بودند. قبل از ورود آن‌ها، همه ما با تصویرهای ساخت کارخانه‌های رؤیاسازی آمریکایی تغذیه شده و شکل گرفته بودیم. قهرمان ما فلان هنرپیشه هالیوود بود. به تقلید از آن‌ها رفتار می‌کردیم و لباس می‌پوشیدیم. پدیده تقلید در تمام سطوح عمل می‌کرد. شاید در ناخودآگاه خود، آمریکایی شده بودیم. محصولات آمریکایی در تمام سطوح جامعه رواج داشت. بدین‌سان پس از ورود نیروهای آمریکایی، احساس کردیم که آن‌ها را می‌شناسیم...»

علما و روحانیت با درک این مسئله و بصیرت تاریخی و با کمک، همکاری و همیاری توده مردم، بارها در برابر سلطه اقتصادی و سیاسی بیگانگان ایستاده‌اند که «قیام تحریم تنباکو» و مخالفت با «قرارداد رژی» یکی از آن‌هاست. توجه به این نکته لازم است که مخالفت روحانیت با مظاهر نوگرایی به سبب بی‌اعتمادی به بیگانه و جلوگیری از نفوذ اندیشه‌های مادی و سلطه‌طلبانه بوده است. امام خمینی ره در این باره می‌فرمایند: «مخالفت روحانیون با بعضی از مظاهر تمدن در گذشته، صرفاً به جهت ترس از نفوذ اجانب بوده است. احساس خطر از گسترش فرهنگ اجنبی - خصوصاً فرهنگ مبتذل غرب - موجب شده بود که آنان با اختراعات و پدیده‌ها برخورد احتیاط‌آمیز کنند. علمای راستین از بس که دروغ و فریب از جهان‌خواران دیده بودند، به هیچ چیزی اطمینان نمی‌کردند و ابزاری از قبیل رادیو و تلویزیون در نزدشان، مقدمه ورود استعمار بود؛ لذا گاهی حکم به منع استفاده از آن‌ها را می‌دادند. آیا رادیو و تلویزیون در کشورهایی چون ایران، وسایلی نبودند تا فرهنگ غرب را به ارمغان آورند؟ و آیا رژیم گذشته از رادیو و تلویزیون برای بی‌اعتبار کردن عقاید مذهبی و نادیده گرفتن آداب و رسوم ملی استفاده نمی‌نمود؟ به هر حال خصوصیات بزرگی چون قناعت و شجاعت، صبر، زهد و طلب علم و عدم وابستگی به قدرت‌ها و مهم‌تر از همه، احساس مسئولیت در برابر توده‌ها، روحانیت را زنده و پایدار و محبوب ساخته است و چه عزتی بالاتر از این‌که روحانیت با کمی امکانات، تفکر اسلام ناب را بر سرزمین افکار و اندیشه مسلمانان جاری ساخته است و نهال مقدس فقهات در گلستان حیات و معنویت هزاران محقق به شکوفه نشسته است.»

• **قاعده نفی سبیل در آرای فقهی**

در تاریخ معاصر ایران که دوره هجوم نظامی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی غرب به این کشور است، همواره شاهد حضور زیرکانه و مؤثر علمای شیعه در

القواعد الفقهیه نیز، آن را چنین معنا کرده است. واژه «نفی» نیز در این‌جا به معنای بسته شدن است؛ پس مفهوم و معنای قاعده نفی سبیل کافران بر مسلمانان چنین است: خداوند متعال در قوانین و شریعت اسلام، هیچ‌گونه راه نفوذ و تسلط کفار بر مسلمانان را باز نگذاشته و هرگونه راه تسلط کافران بر مسلمانان را بسته است؛ پس کافر در هیچ زمینه‌ای، شرعاً نمی‌تواند بر مسلمانان مسلط شود. انجام هرگونه رابطه و کاری که به برتری کافران بر مسلمانان بیانجامد، بر مسلمانان حرام است. با قاطعیت می‌توان گفت: قاعده نفی سبیل در روابط خارجی اسلام و مسلمانان، به اصطلاح «حق و توتو» دارد. اگر یک قرارداد سیاسی و اقتصادی، گفت‌وگوی نظامی و حتی فرهنگی، مقدمه و زمینه‌ساز تسلط کفار بر مسلمانان باشد، قاعده نفی سبیل، آن قرارداد و گفت‌وگو را باطل می‌کند.

قاعده نفی سبیل کافران بر مسلمانان، از نظر مدرک و سند، بسیار معتبر و محکم است. این اعتبار و استناد از چهار چیز سرچشمه می‌گیرد: الف) آیه ۱۴۱ سوره نساء؛ «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا، هرگز خداوند (نه در گذشته و نه در آینده) برای کافران، راه تسلط بر اهل ایمان را باز نگذاشته است.»

ب) حدیث مشهور نبوی (حدیث اعتلا): این حدیث، در کتاب من لا یحضره الفقیه، جلد ۴، باب «میراث اهل الملل» از پیامبر اسلام ص روایت شده که متن آن چنین است: «الإسلام یعلو ولا یعلی علیه وَ الكفار یمنزلو الموتی لا یحجون و لا یورثون، اسلام همیشه نسبت به مکتب‌های ملت‌های دیگر، برتر

امام خمینی ره:

«مخالفت روحانیون با بعضی از

مظاهر تمدن در گذشته، صرفاً به جهت ترس

از نفوذ اجانب بوده است.

احساس خطر از گسترش فرهنگ اجنبی

- خصوصاً فرهنگ مبتذل غرب-

موجب شده بود که آنان با اختراعات و پدیده‌ها

برخورد احتیاط‌آمیز کنند. علمای راستین

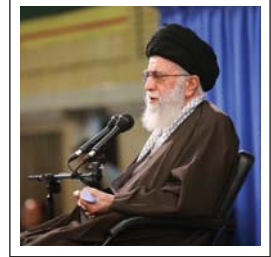
از بس که دروغ و فریب از جهان‌خواران

دیده بودند، به هیچ چیزی اطمینان نمی‌کردند.

برخورد با این تهاجم بوده‌ایم. فقهای شیعه، «قاعده نفی سبیل» را که از قواعد ثانویه فقهی است، به عنوان یک اصل فقهی و راهبردی تبیین می‌کنند که نقشی پایدار و تأثیرگذار بر رفتار، تصمیم‌ها و سیاست‌های کلان نظام اسلامی و نیز نفی ظلم و ستم بر مردم مسلمان و حفظ استقلال و نفی وابستگی به بیگانگان دارد. این قاعده، یکی از مهم‌ترین اصولی است که پایه‌های اقتصاد مقاومتی بر آن نهاده شده است.

برای درک معنای این اصل و قاعده مهم فقهی، نخست باید معنای واژه «سبیل» روشن شود. سبیل در لغت به معنای «راه» است، اما گاهی به معنای شریعت و قانون نیز به کار می‌رود. مراد از «سبیل» در این‌جا، همان معنای اصطلاحی و دوم (قانون و شریعت)، است. فقیه متتبع معاصر، صاحب کتاب

پدیده قاچاق و قاچاق‌فروشی، ضربه به اقتصاد و هویت ملی کشور و همه برنامه‌ریزی‌هاست. این از لحاظ شرعی، یک عمل ممنوع و حرام قطعی است. بیانات در دیدار مسئولان وزارت خانه‌های صنایع و بازرگانی ۱۳۸۵/۰۴/۱۰

است و هیچ چیزی بر آن برتری ندارد؛ کافران به منزله مرده‌ها هستند که نه مانع ارث می‌شوند و نه ارث می‌برند».

ج) اجماع فقها: اجماع محصل و قطعی فقها بر این مطلب است که در اسلام، هیچ‌گونه قانونی وجود ندارد که سبب تسلط کافر بر مسلمان شود؛ بلکه همه احکام و قوانین شریعت اسلام، بر اساس علو و آزادی مسلمان از سلطه غیرمسلمان است. این مسئله، شواهد و نمونه‌های زیادی دارد؛ مانند عدم جواز تزویج زن مسلمان با مرد کافر، عدم صحت ولی و قیم قرار دادن کافر بر مسلمان و...^(۱)

د) مناسبت حکم با موضوع: مراد این است که شرافت و اصالت اسلام و ماهیت توحیدی آن که تنها باید برای خدا بندگی و خاکساری کرد، خود به خود اقتضا می‌کند که خداوند متعال، قانونی را جعل و تشریح نکند که سبب حقارت، پستی و ذلت مسلمان در برابر غیرمسلمان باشد؛ چراکه این مسئله با اهداف عالی اسلام مطابقت ندارد. خداوند خود در قرآن مجید می‌فرماید: «وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ»^(۲)، عزت، ویژه خداوند و پیامبرش و مؤمنان است». بر اساس این آیه شریفه، عزت به خدا، پیامبر و مؤمنان منحصر است. بنابراین باید راه هرگونه تسلط، نفوذ و برتری تشریحی کفار بر مسلمانان نفی شود و یکی از نشانه‌های کامل بودن دین نیز، می‌تواند همین باشد.

امام خمینی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «اگر خطر تسلط سیاسی و اقتصادی دشمن بر جامعه اسلامی تا جایی باشد که بیم آن رود دشمن جامعه را به اسارت سیاسی و اقتصادی خود بکشاند، موجب تحقیر و توهین اسلام و مسلمین شود و آنان را تضعیف نماید، در این صورت بر مسلمین واجب است با وسایلی شبیه آن چه دشمن دارد، از خود دفاع کنند و دیگر این که مقاومت و مبارزه منفی نمایند؛ مثلاً تحریم اجناس دشمن و استعمال نکردن آن و قطع رابطه تجارتي با دشمن و ترک معاشرت با آن‌ها.

اگر روابط تجارتي با کفار، موجب ترس بر حوزه اسلام شود، ترک این روابط بر تمام مسلمانان واجب می‌شود. در این جا فرقی میان استیلاي سياسي يا فرهنگي و معنوي دشمن وجود ندارد.

اگر روابط سیاسی که بین دولت‌های اسلامی و دُول بیگانه بسته و برقرار می‌شود، موجب تسلط کفار بر نفوس و بلاد و اموال مسلمانان شود یا باعث اسارت سیاسی این‌ها گردد، برقراری روابط، حرام و پیمان‌هایی که بسته می‌شود، باطل است. بر همه مسلمین واجب است که زمامداران را راهنمایی کنند و وادارشان نمایند بر ترک روابط سیاسی این چنینی؛ هر چند به وسیله مبارزه منفی باشد».^(۳)

• نمونه‌هایی از اقدامات عملی در اجرای قاعده نفی سیل

با توجه به نکات گفته شده، یکی از راهبردهای علمای شیعه در مقابله با هجوم اقتصادی غرب، تقویت اقتصاد داخلی است. از مهم‌ترین اقدامات در این زمینه، تشویق، حمایت و تأسیس شرکت اسلامی اصفهان در سال ۱۳۱۶ق. است. این شرکت با همت دو مجتهد بزرگ اصفهان، مرحوم آیت‌الله آقانجفی اصفهانی و برادرشان، شهید حاج آقا نورالله اصفهانی با کمک علما و بازرگانان شهرهای اصفهان، کاشان و شیراز در دوران مشروطه تأسیس شده و هدف آن تأمین منسوجات مورد نیاز مردم ایران و مقابله با وابستگی به خارج با درک خطر از بین رفتن اقتصاد ملی و استقلال سیاسی کشور بود. این شرکت سهامی با استقبال

چلو و خورشید و یک افشوره. اگر زائد بر این تکلیف، احدی ما را به محضر خود وعده نکیرد. خودمان نیز به همین روش مهمانی می‌نماییم؛ هر چه کمتر و مختصرتر از این تکلیف کردند، موجب مزید امتنان ما خواهد بود.

خامساً، وافوری اهل و افور را احترام نمی‌کنیم و به منزل او نمی‌رویم؛ زیرا که آیات باهره: «إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ»^(۴)، «وَلَا تُشْرِكُوا أَنَّهُ لَا يَجِبُ الْمُشْرَفِينَ»^(۵) و «وَلَا تَلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ»^(۶) و حدیث «لاضرر ولاضرار»، ضرر مالی و جانی و عمری و نسلی و دینی و عرضی و شغلی آن محسوس و سزی است و خانواده‌ها و ممالک را به باد داده. بعد از این، هر که را فهمیدیم وافوری، به نظر توهین و خفت می‌نگریم».

اسامی امضاکنندگان: حجت‌الاسلام آقا نجفی اصفهانی، ثقة‌الاسلام حاج آقا نورالله، الاحقر حسین بن جعفر فشارکی، آقا شیخ مرتضی ریزی، جناب رکن‌الملک، آقا میرزا محمدتقی مدرس، حاجی سیدمحمدباقر بروجردی، حاجی میرزا محمدمهدی جویباره‌ای، السیدابوالقاسم الدهکردی، حاجی سیدابوالقاسم زنجانی و آقامحمدجواد قزوینی. پس از صدور این تعهدنامه، تحریم منسوج فرنگی و کاربرد پارچه‌های بافندگان وطنی (در قالب شرکت اسلامی) کم‌کم یک جریان و حرکت عمومی در سراسر کشور شد و موج آن به نجف اشرف رسیده؛ به‌گونه‌ای که مراجع بزرگ شیعه به حمایت عملی از آن برخاستند.

پس از گسترش اقدامات شرکت اسلامی و رسیدن منسوجاتش به نجف اشرف، آن‌جا را نیز شور و هیجانی فرا گرفت و به تزویج آن پرداختند. به‌گونه‌ای که با برپایی مجالس جشن و سرور و سخنرانی، پارچه‌های شرکت نیز عرضه می‌شد و مردم از آن بسیار استقبال می‌کردند.

• نمونه‌هایی از مکتوبات علما در حمایت از شرکت

چشمگیر مردم روبرو شد و سهام آن و محصولاتش که بیشتر منسوجات بود، با حمایت عالمان دیگر، مورد پذیرش مردم قرار گرفت. این شرکت چندان گسترش یافت که توانست در لندن، کلکته، مسکو، باکو و... شعبه‌هایی تأسیس کند.

هم چنین آیت‌الله آقا نجفی اصفهانی علیه السلام در اقدامی دیگر با همراهی سیزده نفر از علمای طراز اول اصفهان، تعهدنامه زیر را امضا کردند: «این خدام شریعت مطهره با همراهی جناب رکن‌الملک، متعهد و ملتزم شرعی شده‌ایم که مهمان‌امکن بعد از آن تکلف ننماییم؛ فعلاً پنج فقره است:

اولاً، قبایح و احکام شرعی از شنبه به بعد روی کاغذ ایرانی بدون آهار نوشته شود. اگر بر کاغذهای دیگر نویسند، مهرنموده و اعتراف نمی‌نویسیم. قباله و حکمی هم که روی کاغذ دیگر نوشته بیاورند و تاریخ آن بعد از این قرارداد باشد، امضا نمی‌نماییم. حرام نیست کاغذ غیرایرانی و کسی را مانع نمی‌شویم؛ ماها به این روش متعهدیم.

ثانیاً: کفن اموات، اگر غیر از کرباس و پارچه اردستانی یا پارچه دیگر غیرایرانی باشد، متعهد شده‌ایم بر آن میت، ماها نماز نخوانیم. دیگر برای اقامه صلاة بر آن میت بخواهند؛ ماها را معاف دارند.

ثالثاً، ملبوس مردانه جدید که از این تاریخ به بعد دوخته و پوشیده می‌شود، قرار دادیم مهمان‌امکن، هر چه بدلی در ایران یافت می‌شود، لباس خودمان را از آن منسوخ نماییم و منسوخ غیرایرانی را نپوشیم و احتیاط نمی‌کنیم و حرام نمی‌دانیم لباس‌های غیرایرانی را؛ اما ماها ملتزم شده‌ایم حتی‌المقدور بعد از این تاریخ، ملبوس خود را از منسوج ایرانی بنماییم. تابعین ماها نیز کذلک و متخلف، توقع احترام از ماها نداشته باشد. آن چه از سابق پوشیده و داریم و دوخته‌ایم، ممنوع نیست استعمال آن.

رابعاً، مهمانی‌ها بعد از آن که ولو اعیانی باشد، چه عامه، چه خاصه. باید مختصر باشد. یک پلو و یک

مناسبات اقتصادی و اجتماعی غلط یعنی چه؟ یعنی رواج قاچاق، رباخواری، مصرف‌گرایی افراطی و گرایش به تفاخر در استفاده از مصنوعات خارجی در مقابل نمونه‌های داخلی آن، که معنایش این است که کارگرای ایرانی را به نفع کارگر خارجی بیکار می‌کند.

بیانات در دیدار مردم استان همدان
۱۳۸۳/۰۴/۱۵

فصلنامه
حمایت از کالای ایرانی

و انعام در حق متصدعین آن‌ها، بلکه تلبس نفس نفیستان به این البسه که شرکت تشویقات است، خواهند فرمود، زیرا که «الناس علی دین ملوکهم» والسلام علی اخواننا المؤمنین.

من الاحقر الجانی محمد الغروی الشریبانی

۵. آیت‌الله‌العظمی ملا محمدحسن مامقانی مقیم نجف

بسم الله الرحمن الرحيم

بحمدالله تعالی فراهم شدن اسباب تداول منسوجات اسلامیة و سد ابواب حوایج مسلمین از ممالک خارجه از نعم عظیمه این عصر بابرکت است. چقدر شایسته است که عموم مسلمین با کمال شوق و اتحاد کلمه، در رواج آن و هجر منسوجات ممالک خارجه که سبب اختلال امور کافه مسلمین شده، جد و جهد نموده، اسلام را رونقی تازه داده و با اتفاق کلمه اسلامیة، مسلمین را آسوده نمایند. رجاء واثق امنای دول علیه از منافع عمومی دینی و ملکی آن غفلت نداشته باشند. ان شاء الله تعالی در تقویت و اعانت در نشر این امر مهم عظیم و اهتمام تام خواهند فرمود.

این سنت سنیه را از فواید عظیمه این عصر خواهند شمرد. والله المستعان و منه التوفیق.

من الاقل محمدحسن المامقانی

۶. حضرت شریعتمدار آیت‌الله‌العظمی آقای شریعت مقیم نجف

بسم الله الرحمن الرحيم

عمارت دیار و آبادی امصار پس از معدلت سلاطین با اقتدار و امرای فرمان‌گذار منوط به رواج تجارت است و رونق ملک و دولت و ترقی صنایع اهل صنعت. نان خود بر سفره مردم خوردن به نعمت خویش، منت از دیگری بردن و خانه همسایه سوختن و چراغ اجانب برافروختن و جامه خویش دریدن و کلاه بیگان دوختن، نه کار عقلاست. گفته‌اند ملک از خردمندان جمال گیرد و دین از پرهیزکاران کمال پذیرد؛ پس امری که جامع خردمندی و پرهیزکاری و دارای دیانت و دنیا، دارای کمال ملت و جمال دولت باشد، البته اهتمام در او فریضه همت بزرگان خواهد بود. سیما شاهنشاه جم اقتدار که همیشه منظور انظار معدلت مدارشان، ترویج ملت و آسایش رعیت و آبادی مملکت است. معلوم است تساهل و تسامح در ترویج این مقصد را به هیچ‌گونه روا نخواهند داشت.

۷. آیت‌الله‌العظمی ملاعبدالله مازندرانی مقیم نجف

بسم الله الرحمن الرحيم

اولاً، تورع از شبهات از مستحسناات عقلیه و شرعیه است. ثانیاً، ترویج و همراهی و همدستی و یک‌جهتی نمودن در رواج این شرکت اسلامیة، هر دو مقصد حاصل است. خداوند عالم تأیید و مدد و یاری نماید کسانی که به قدرت مالی و لسانی، ترویج این شرکت اسلامیة ادا مهارب البریه می‌نمایند.

حرره الاحقر، عبدالله الجیلانی المازندرانی

• پی‌نوشت‌ها:

۱. الفواعل الفقیهه / ج ۱ / ص ۱۵۹

۲. منافقون / ۸

۳. تحریر الوسیله / ج ۱ / ص ۴۸۵ / مسائل ۴ و ۵ و ۶

۴. اسراء / ۲۷

۵. اعراف / ۳۱

۶. بقره / ۱۹۵

۷. علل الشرایع / ج ۲ / ص ۳۴۸

۸. رعد / ۱۱

۹. مائده / ۲

اسلامیه

در این بخش، نمونه‌هایی از مکتوبات علمای اعلام در زمینه شرکت اسلامیة را بیان می‌کنیم تا فراگیری حوزه عمل شرکت و تأیید و حمایت بزرگان اسلام از آن، بیشتر مشخص شود.

۱. آیت‌الله‌العظمی آخوند ملا محمدکاظم خراسانی در نامه‌ای به شاه، از او دعوت کرد تا از شرکت اسلامیة حمایت کند:

«بسم الله الرحمن الرحيم. چه بسیار شایسته است که اعلی حضرت شاهنشاه اسلامیان پناه خلدالله ملکه، بذل مراحم ملوکانه در مشیت این شرکت اسلامیة که خشنودی حضرت امام عصر ارواح العالمین له الفداء و ترویج ملت بیضا و تقویت دولت عظمی و اسباب آسایش عموم عباد و ترقیات عامه قاطبین بلاد محروسه ایران است، خواهند فرمود. خود آن وجود اقدس به شخصه الشخیص و عز نصره، در لبس البسه مصنوعه اسلامیة مقدم و به صدور امر ملوکانه در مساعدت این مطلب مهم و زرای عظام و اولیای فخام دولت ابدمدت را مفتخر فرمایند و بر عموم رعایا و قاطبه مسلمین لازم و به مقتضای «الناس علی دین ملوکهم» تأسی و متابعت نمایند و خلع لباس ذلت را از خود بلبس لباس عزت البسه اسلامیة، صاحب شرع را خشنود دارند. کهن جامه خویش پیراستن

به از جامه عاریت خواستن
(الاحقر الجانی محمدکاظم الخراسانی)

۲. آیت‌الله‌العظمی آقای سید محمدکاظم حجت‌الاسلام یزدی (صاحب کتاب فقهی عروة الوثقی)

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله علی ما انعم وله الشکر بما اللهم وصلی الله علی سیدنا محمد وآله و سلم. فواید و منافع و عواید این انتظام، کمال وضوح دارد. حسن این نظم از بیان مستغنی است. بسی شایسته و مناسب و به موقع و محل است که عموم مؤمنین و کافه متدینین از هر صنف و هر نوع هریک به قدر مقدور و بودجه میسرور در

تشییذ اساس و ترویج این امر مهم، اهتمام تمام و بذل جهد و صرف همت نمایند. و مهما ممکن از البسه و اقمشه خارجه متحرز باشند، بلکه سزاوار این است که در سایر جهات حرکات و سکنات و کیفیات لباس و طعام و شراب و گفتار و کردار، از وضع و طرز کفار، خود را برحذر و برکنار دارند.

قال الصادق صلوات الله علیه: «اوحی الله تعالی الی نبی من انبیائه، قل للمؤمنین لا تلبسوا لباس اعدایی ولا تطعموا مطاعم اعدایی ولا تسلكوا مسالك اعدایی فتکونوا اعدایی و کما هم اعدایی» (۸) «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم» (۸)

حرره الاحقر محمدکاظم الطباطبائی

۳. آیت‌الله‌العظمی حاجی میرزا حسین، نجل حاجی میرزا خلیل، مقیم نجف

بسم الله الرحمن الرحيم

«تعاونوا علی البر و التقوی فان الله مع الذین اتقوا و الذین هم محسنون» (۹)
فعلی هذا بسیار شایسته است که عموم رؤسای ملت و دولت در ترویج این شرکت خیریه اسلامیة بذل جهد نمایند. البته بسیار کار به موقع است. الراجی غفر ربه الجلیل نجل المرحوم میرزا خلیل.

۴. مرحوم آیت‌الله‌العظمی شریبانی، مقیم نجف

بسم الله الرحمن الرحيم

امری که مصالح دینی و دنیوی و رفاهت حال عموم مسلمین و ایادی ممالک محروسه ایران و زیادتی آبروی ملت اسلامیة و ترقی دولت قاهره علیه در آن باشد، بهتر ازین شرکت نافع اسلامیة به نظر نمی‌آید. معلوم است تکلیف متمکنین در ترویج این مقصد و تشویق اهل این مطلب و امداد آن‌ها به مال و جان، زیاده از دیگران است. سیما اعلی حضرت اقدس، ذات شاهنشاهانه ایدالله تعالی ملکه و سلطانه که منظور نظر مبارک ایشان، دائماً آسایش رعیت و آبادی مملکت است؛ البته اقدام تام و اصدار احکام در انجام این امور عظام و اکرام

فتاوی امام خمینی

حجت الاسلام والمسلمین فلاح زاده

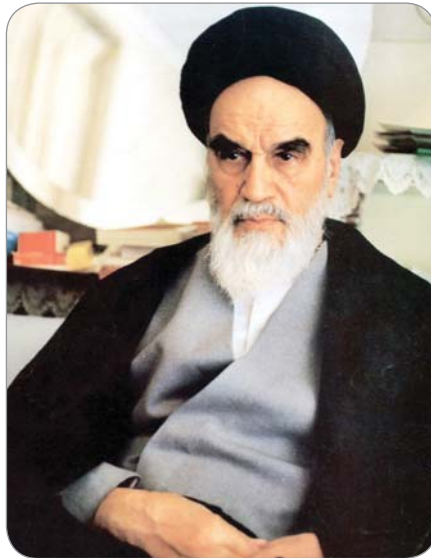
در مورد منع استفاده از کالای خارجی

در دوره پهلوی یکی از رایج‌ترین تبلیغات، «نمی‌توانیم» بود. همه ما از بچگی این طور بار آمده بودیم که جنس ایرانی مساوی است با بد بودن، پست بودن و نامرغوب بودن؛ ایرانی مساوی است با ناتوانی در تولید جنس خوب در همه زمینه‌ها. اصلاً این فرهنگ را در ذهن ملت ما نهادینه کرده بودند. این در حالی است که این موضوع ۱۸۰ درجه با واقعیت فرق دارد.

بیانات در دیدار جمعی از پیشکسوتان جهاد و شهادت و خاطره‌گویان دفتر ادبیات و هنر مقاومت ۱۳۸۴/۰۶/۳۱

رهبر انقلاب در دیدار با جمعی از کارگران تصریح کردند: «در دولت مطرح کنید، اصرار کنید، با فشاری کنید که اشیایی که جزو مصارف دولتی است، مطلقاً از خارج نیاید... دولت تصمیم بگیرد در هیچ‌یک از چیزهایی که مصرف می‌کند، از قلم و کاغذ روی میز گرفته تا ساختمان‌سازی تا بقیه چیزها، هر آن چه در داخل قابل تولید است، خودش را از خارج ممنوع کند، بر خودش حرام کند.» چنین سخنی اگرچه در مرتبه اول امری اقتصادی می‌نماید اما با دقت در آن می‌توان دریافت که دارای مبانی فقهی و دینی نیز هست. حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین فلاح‌زاده، کارشناس مسائل فقهی، در گفتار زیر، مبانی فقهی این موضوع را مورد تبیین قرار داده است.

• استفاده از کالای داخلی از سه منظر فقهی

موضوع استفاده از «کالای داخلی»، بحث جدیدی نیست، اما گاهی اوقات بنا به دلایلی، مثل توطئه‌های دشمنان علیه مسلمانان و کشورهای اسلامی، حساسیت نسبت به این موضوع بیشتر می‌شود. تجارت با غیرمسلمانان و کیفیت تعامل و خرید و فروش با آن‌ها، از دیرباز مطرح بوده است. روایاتی نیز در این باب وجود دارد. در فتاوی مراجع معظم تقلید گذشته و هم‌چنین در بحث‌های فنی حوزوی مندرج در کتب فقهی نیز سؤالات و به تبع آن استدلال‌هایی مطرح بوده است که آیا می‌توان از غیرمسلمانان کالایی خریداری کرد؟ آیا می‌توان به آن‌ها کالایی فروخت؟ آیا می‌توان کالایی تولیدی آن‌ها را استفاده کرد؟

• دولت مصرف کالای خارجی را بر خود حرام کند

این سؤالات را به‌طور خلاصه می‌توان از سه منظر طهارت و نجاست کالاهای خریداری‌شده، حرمت خوردنی‌ها و آشامیدنی‌های خریداری‌شده، و جایز بودن کمک به غیرمسلمانان یا به تعبیر عام‌تر دشمنان اسلام، مطرح کرد.

به نظر می‌رسد در حال حاضر، موضوع سوم، موضوع مهم‌تری است و باید مورد توجه ویژه قرار بگیرد. عنایت رهبر معظم انقلاب و بیانات ایشان در خصوص این موضوع و بحث تحریم‌ها نیز حائز اهمیت بودن آن را برای جامعه ایرانی بیشتر کرده است.

از یک منظر می‌توان گفت که خرید از فرد غیرمسلمان کمک به آن شخص محسوب می‌شود، اما این مسئله‌ای فردی است. در مبادلات فردی مصلحت فرد، فروشنده یا خریدار در نظر گرفته می‌شود، اما فی‌نفسه لطمه‌ای به کسی وارد نمی‌شود؛ یعنی به مصالح مسلمین و جامعه‌ی اسلامی خدشه‌ای وارد نمی‌شود. این مورد را می‌توان مسائل فقهی «فردی» نامید. اما گاهی اوقات مسئله‌ای مربوط به فقه حکومتی است که امروزه در بحث‌ها به آن بسیار اشاره می‌شود. این بدان معناست که ممکن است مسئله‌ای در رابطه با فرد حکم خاص خودش را داشته باشد و در رابطه با کل جامعه، مصالح

• فتاوی امام خمینی در مورد منع استفاده از کالای خارجی

در این مورد به چند مسئله از رساله حضرت امام اشاره می‌کنم که حضرت آقا نیز درباره آن‌ها همان فتوا را داده‌اند؛ یعنی هردو بزرگوار درباره این مسائل، نظریکسانی دارند. برای مثال، در مسئله ۲۸۲۹ آمده است: «اگر به واسطه توسعه نفوذ سیاسی یا اقتصادی و تجاری اجانب، خوف آن باشد که تسلط بر بلاد مسلمین پیدا کنند، واجب است بر مسلمانان، دفاع به هر نحو که ممکن است، و قطع ایادی اجانب. چه عمال داخلی باشند، یا خارجی.»

مسئله (۲۸۳۱) بعدی این است که «اگر در روابط تجاری با اجانب خوف آن است که به بازار مسلمین صدمه اقتصادی وارد شود و موجب اسارت تجاری و اقتصادی شود، واجب است قطع این‌گونه روابط و حرام است این نحو تجارت.» این نکته‌ای است که حضرت آقا نیز بر آن تأکید فرموده‌اند که اگر مشابه جنس خارجی، کالای داخلی وجود داشته باشد و مردم به اجناس خارجی توجه داشته باشند و کالای داخلی را خریداری نکنند، با این کار، به اقتصاد مملکت صدمه وارد کرده‌اند.

در مسئله (۲۸۳۲) بعد آمده است «اگر عقد رابطه چه سیاسی و چه تجاری بین یکی از دول اسلامی و اجانب، مخالف مصلحت اسلام و مسلمانان باشد، جایز نیست این‌گونه رابطه و اگر دولتی اقدام به آن نمود، بر سایر دول اسلامی واجب است آن را الزام کنند به قطع رابطه، به هر نحو ممکن است.» برای مثال، طبق این کلان‌نگری حضرت امام، حکومت‌ها و دولت‌ها مجاز به ایجاد رابطه با حکومت یا کشوری مثل رژیم صهیونیستی که رابطه تجاری آن به اقتصاد مسلمانان ضربه می‌زند یا اصلاً در حال جنگ با مسلمانان است، نخواهند بود. در واقع کشورهای دیگر موظف هستند از ایجاد چنین روابطی جلوگیری نمایند. براساس مفهوم این فتوا، می‌توان گفت امروزه که بسیاری از این دشمنان با یکدیگر متحد شده‌اند و ایران را تحریم کرده‌اند، کشورهای اسلامی و دولت‌های آن‌ها نیز باید با یکدیگر متحد باشند.

مسئله (۲۸۳۴) بعدی این است که «روابط تجاری و سیاسی با بعضی دول که آلت دست دول بزرگ جائر هستند از قبیل دولت اسرائیل، جایز نیست، و بر مسلمانان لازم است که به هر نحو ممکن است با این نحو روابط مخالفت کنند. و بازرگانی که با اسرائیل و عمال اسرائیل روابط تجاری دارند، خائن به اسلام و مسلمانان و کمک کار به هدم احکام هستند، و بر مسلمانان لازم است با این خیانت‌کاران، چه دولت‌ها و چه تجار قطع رابطه کنند، و آن‌ها را ملزم کنند به توبه و ترک روابط با این نحو دولت‌ها.» توجه بفرمایید که نظر حضرت امام، حضرت آقا و حتی بسیاری از مراجع تقلید در این موارد یکسان است.

نکته دیگر درباره ضربه زدن به اقتصاد مسلمانان است. گاهی اوقات استقبال عمومی مردم در کشوری اسلامی از کالاهای خارجی به اقتصاد مسلمانان و اقتصاد آن کشور ضربه وارد می‌کند. به این دلیل، این امر از نظر فقهی و فتوایی حرام است.

• اگر در روابط تجاری با اجانب، خوف آن باشد

که به بازار مسلمانان صدمه اقتصادی وارد شود

و موجب اسارت اقتصادی و تجاری

مسلمانان شود، قطع این‌گونه روابط

واجب و این نحوه تجارت حرام است.

کشور و نظام اسلامی و مسلمانان، حکم دیگری را بطلبد. بنابراین گاهی اوقات ممکن است خرید و فروش‌ها در ارتباط با مصالح مسلمین حکم دیگری پیدا کنند.

امام خمینی معتقدند که «اگر در روابط تجاری با اجانب، خوف آن باشد که به بازار مسلمانان صدمه اقتصادی وارد شود و موجب اسارت اقتصادی و تجاری مسلمانان شود، قطع این‌گونه روابط واجب و این نحوه تجارت حرام است.» این نکته‌ای است که حضرت آقا نیز بر آن تأکید فرموده‌اند که اگر مردم به اجناس خارجی توجه داشته باشند و کالای داخلی را خریداری نکنند، با این کار، به اقتصاد مملکت صدمه وارد کرده‌اند.

البته باید توجه داشت که خود «غیرمسلمانان» نیز چند دسته هستند: برخی از غیرمسلمانان اصطلاحاً «معاهد» هستند؛ یعنی در حال جنگ با مسلمانان نیستند و طبق عهد و پیمانی که با مسلمانان بسته‌اند، نزاعی ندارند و لطمه‌ای به آن‌ها نمی‌زنند. اما عده‌ای «مجارب» هستند؛ یعنی واقعاً با مسلمانان و نظام اسلامی سرچنگ دارند و از آن‌جا که دفاع از کشور اسلامی و مسلمانان بر همه‌ی افراد واجب است، کیفیت این دفاع با توجه به نوع حمله متفاوت خواهد بود. گاهی اوقات سیاسی و گاهی هم مانند الان ماهیت اقتصادی دارد. یعنی در پاره‌ای مواقع دشمنان در فکر سلطه اقتصادی هستند که یعنی می‌خواهند ضربه‌ی اقتصادی بزنند یا می‌خواهند در مسائل اقتصادی بر ایران مسلط شوند که بالطبع دفاع در این‌جا نیز واجب می‌شود.

فصل
جهاد

پاسخ به سؤالات شرعی مخاطبان

مطابق با فتاوی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای

درباره احکام خرید، مصرف، تولید و فروش کالا

تولید یعنی چه؟ مقصودم فقط تولید کالا نیست؛ تولید در یک گستره وسیع باید شعار ملت باشد. تولید کار، تولید علم، تولید فناوری، تولید ثروت، تولید معرفت، تولید فرصت، تولید عزت و منزلت، تولید کالا و تولید انسان‌های کارآمد؛ این‌ها همه تولید است. رمز سعادت ملت ما در این است که در این گستره وسیع، هم دولت و هم ملت، بر این تولید همت بگماریم. این تأمین‌کننده امنیت ملی و اقتدار و پیشرفت کشور است؛ این یک جهاد است.

بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی ۱۳۸۵/۰۱/۰۱

صرف پخش شدن یک آهنگ از صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران یا داشتن مجوز قانونی دلیل بر حلیت نیست. ممکن است موضوع از مواردی باشد که مسئولین امر تشخیص داده‌اند که آن آهنگ «غنائی» و «مطرب» نیست، اما شما تشخیص دادید که مطرب است، پس شما نباید گوش دهید.

درباره این موضوع هم یک وقت است که تولید و فروش یک کالا مجوز قانونی دارد، ولی شما در موردی خاص تشخیص‌تان این است که این کالا صهیونیستی است یا برنشد متعلق به آن‌ها است یا بهره‌ای به آن‌ها می‌رسد، در این صورت شما مجاز نیستید که آن کالا را خریداری کنید. اما باید دقت کنید که تبلیغات علیه نهادهای رسمی کشور که آن‌ها مجوز قانونی صادر کرده‌اند جایز نیست. شاید تشخیص مسئولین این است که با تولید یا فروش این کالا به صهیونیست‌ها کمک نمی‌شود.

حال اگر شما شک دارید و یقین ندارید که کالایی که در داخل کشور تولید و توزیع می‌شود متعلق به دشمنان یا صهیونیست‌ها هست یا این‌که به آن‌ها کمک می‌شود یا نه، خریدن آن کالا اشکالی ندارد. البته در اینگونه موارد که شک دارید احتیاط خوب است، اما اگر خریداری کردید، مرتکب گناه و حرام نشده‌اید.

۶. اگر به هر دلیلی کسی کالایی خارجی که مشابه داخلی دارد را خرید، آیا استفاده از آن کالا جایز است؟ یا این‌که چون نباید می‌خریده، استعمالش هم اشکال دارد؟

این مطلب دو صورت دارد؛ یک وقت این کالا ساخت دشمنان ما است، یعنی متعلق به کسانی است که در حال جنگ با مسلمین هستند، مثل دولت غاصب صهیونیستی یا برخی از کشورهایی که الان در حال جنگ اقتصادی با کشور ما هستند و ما را تحریم کرده‌اند. به طور کلی ما نباید به دشمنان مان کمک کنیم. اما حکم این مسئله فرق می‌کند: اگر شخص کالایی را خریده است، مثلاً وسیله نقلیه‌ای خریده و الان متوجه شده است که این وسیله ساخت و متعلق به دشمنان ما بوده و نبایستی می‌خریده است، حالا آیا می‌تواند از آن استفاده کند یا نه؟ اگر استفاده شما از آن کالا تبلیغ و ترویج کالای آن‌ها باشد یا به نحوی کمک به آن‌ها باشد، این استفاده جایز نیست. اما اگر دارید استفاده می‌کنید، تبلیغ و ترویجی هم نیست، پولش هم دیگر از دست رفته، اگر هم آن کالا را کنار بگذارید، به نحوی اسراف محسوب می‌شود و امکان پس دادن هم وجود ندارد، در این جا استفاده اشکالی ندارد؛ مگر این‌که مفسده‌ای بر آن مترتب شود، مثلاً این‌که حجم زیادی از آن کالا که مشابه داخلی هم دارد استفاده شود و این کار موجب تضعیف کالای ایرانی شود و ضرر به اقتصاد اسلام و مسلمین بخورد که در این صورت یک حکم ثانوی است و مفسده بر آن مترتب می‌شود. اما تا زمانی که در آن حد نباشد، استفاده از آن کالا اشکالی ندارد.

۷. در صورتی که اجناس غیر ایرانی را برای ما هدیه آورده باشند و خودمان تهیه نکرده باشیم، حکم استفاده از آن کالا چیست؟

کالایی که هدیه آورده‌اند و خارجی است باید دید که متعلق به کجاست؟ اگر برای صهیونیست‌ها یا دشمنانی است که در حال جنگ با مسلمین یا نظام اسلامی مرتکب گناه و حرام نشده‌اید. ممکن است یک سری از اجناس برنشد خارجی باشد ولی در داخل تولید بشوند، یا شیوه تولید خارجی است یا کارخانه‌اش را آن‌ها ساخته‌اند یا تحت لیسانس کشور دیگری باشد، این کالا خارجی محسوب نمی‌شود و خریدش جایز است، مگر این‌که منع قانونی داشته باشد یا بدانیم و مطمئن باشیم که خریداری این کالا موجب کمک به دشمنان می‌شود که در این صورت جایز نیست.

۴. با توجه به این‌که برخی لوازم و قطعات، ساخت کشورهای هستند که آن کشورها دشمن ما محسوب شده و از تولید این کالا به آن‌ها سود می‌رسد، آیا خرید آن کالا جایز است؟

اگر کسانی که از بابت خرید این کالا توسط ما سود می‌برند یا کمکی به آن‌ها می‌شود از دشمنان ما باشند، یعنی کسانی که در حال جنگ با مسلمانیان هستند مثل رژیم غاصب صهیونیستی یا گروه‌های تکفیری که الان در حال جنگ با مسلمین هستند، خریدن آن کالا حرام است؛ اما اگر مطمئن نیستیم که آن‌ها سود می‌برند یا نه، اشکالی ندارد.

۵. برخی از کالاها وجود دارد که گفته می‌شود برنشد آن‌ها صهیونیستی بوده و مقداری از سودش به جیب رژیم اشغالگر قدس می‌رود، اما از سوی دیگر این کالاها به طور کاملاً رسمی و قانونی در کشور تولید و خرید و فروش می‌شوند. پرسش این است که صرف تولید شدن و قانونی بودن تولید و فروش یک کالا در جمهوری اسلامی ایران، به معنی غیر صهیونیستی بودن آن است یا خیر؟ در این میان وظیفه مردم چیست؟

مشابه این سؤال را در مورد آهنگ‌هایی که از صدا و سیما جمهوری اسلامی پخش می‌شود یا آهنگ‌هایی که مجوز نهادهای رسمی را دارد می‌پرسند که آیا صرف پخش شدن یا مجوز داشتن دلیل بر حلال بودن گوش کردن به آن‌ها است یا نه؟ در جواب گفته می‌شود که

حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین فلاح‌زاده عضو دفتر استفتائات آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای و رئیس مرکز موضوع‌شناسی احکام فقهی - به پرتکرارترین سؤالات مخاطبان درباره احکام خرید، مصرف، تولید و فروش کالا مطابق با فتاوی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای پاسخ داده است که در ادامه می‌خوانیم.

۱. آیا سخنان حضرت آقا درباره خرید کالای داخلی به معنای فتوای حرمت خرید جنس خارجی در صورت وجود مشابه داخلی است؟ یا این‌که صرفاً یک توصیه است؟ یا این‌که حکم حکومتی است؟ در هر صورت چه نسبتی با نظرات دیگر مراجع تقلید دارد؟

اگرچه این‌جا نمی‌توانیم بگوییم که این فتوای شرعی است و اگر کسی یک مورد کالای خارجی خریده و بخواهد استفاده کند، او مرتکب کار حرام و گناه شده است، اما از طرف دیگر هم نمی‌توانیم این سخنان را یک توصیه ساده تلقی کنیم. ایشان در بیاناتشان تعبیر «باید» داشتند، اما «باید» به معنای حرمت فقهی نیست. ولی به هر حال همه کسانی که نظر حضرت آقا برایشان محترم است یا به کشورشان تقویت اقتصاد کشورشان علاقه دارند، به دنبال پیشرفت کشورشان هستند، به این توصیه گوش دهند. فرقی هم نمی‌کند که این افراد مقلد دیگر باشند یا مقلد حضرت آقا. به هر حال مجتهد جامع‌الشرایطی که رهبری جامعه را برعهده دارند و بر قله اداره کشور قرار دارند و از مسائل کشور به خوبی آگاه هستند، یک توصیه‌ای به مردم می‌کنند و مردم اگر پیشرفت کشورشان را می‌خواهند باید به این توصیه گوش دهند.

۲. اگر کالایی را به خاطر این‌که ایرانی است بخریم ثواب برده‌ایم؟ چرا؟

اگر قصدتان از خرید کالای ایرانی این باشد که نظر حضرت آقا، مراجع معظم تقلید و دین این است؛ یا به هر حال این کار شما موجب تقویت مسلمانان و اقتصاد مملکت اسلامی شود تا بتوانیم در مقابله با دشمن و تحریم دشمن روی پاهای خودمان بایستیم و استقلال خود را حفظ کنیم، قطعاً این کار شما ثواب دارد.

۳. آیا کالاها تولید داخل که تحت لیسانس کشورهای خارجی هستند، خارجی محسوب می‌شوند؟ خرید این کالاها چه حکمی دارد؟

فصل چهارم

امروز ثروتمندان زیادی در کشور ما هستند که برخوردار از ثروتند؛ این ثروت را می توانند در سرمایه گذاری های سودمند و افتخارآفرین به کار بزنند؛ هم برای خودشان سود دارد، هم برای مردم سود دارد و هم مایه رضای خدا می شود؛ سرمایه گذاری ثروتمندان در کارهایی که به تولید کشور و به افزایش محصول در درون کشور- با بهره دهی بالا- منتهی می شود، یک عبادت و یک ثواب است.

بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۸۷/۰۱/۰۱

هستند، این استفاده اگر به نحوی تبلیغ یا ترویج آن کالا باشد که دیگران هم تشویق شوند و خریداری کنند، این کار حرام است. اگر دیگران آن کالا را هدیه آورده اند و پس دادنش هم ممکن نیست، در این گونه موارد اگر بتوانید کالا را نگیرید و آن فرد را هم توجیه کنید که این کالا مربوط به دشمنان است و من به این خاطر استفاده نمی کنم و شما هم استفاده نکنید، این خودش نهی از منکر است؛ چون خریدن کالای دشمنانی که در حال جنگ با مسلمین هستند، کمک به دشمنان ما است و کمک به آن ها حرام است و کسی که خریداری کند منکر مرتکب می شود و نهی از منکر بر ما واجب است. یعنی اگر بدانیم که آن شخص هدیه دهنده باز هم از این کالا می خرد باید اورا نهی کنیم؛ این گام اول.

گام دوم زمانی است که دیگران این مرحله گذشته است؛ او کالا را هدیه آورده و شما متوجه شدید که این کالا مربوط به دشمنان است، اما برگرداندن آن یا ممکن نیست یا اثر و ثمری ندارد، در این صورت استفاده از آن کالا اگر تبلیغ و ترویج آن نشود اشکال ندارد.

۸. بعضی از کالاهایی که تولید داخل است، کیفیت خوبی ندارند و در صورت خرید، باید بعد از مدتی آن را تعویض کنیم؛ با این حال آیا صرف این که کالایی ایرانی است باید آن را بخریم؟

مسئله این است که ما باید متوجه این مسئله باشیم که زمان ما زمان حساسی است. اگر این تحریم ها نبود و خرید کالای خارجی لطمه به اقتصاد کشور نمی زد، شاید این مسئله مشکلی نداشت. اما اگر یک نگاه کلان داشته باشیم، متوجه می شویم که الان عصر و زمانی است که خرید کالای خارجی در حالی که نمونه داخلی وجود دارد به اقتصاد کشور لطمه می زند. البته تولیدکنندگان نیز باید دقت بیشتری کنند تا کیفیت کالای آن ها بالا برود. حال اگر کیفیت کالای ایرانی مقدار کمی پایین تر بود و کالای داخلی در حد کالای خارجی نبود، در آن صورت اگر افراد کالای داخلی را خریداری کنند بهتر و شایسته تر است.

۹. اگر پزشک به ما گفته باشد که از یک داروی خارجی استفاده کنیم و ما بدانیم که از این دارو نسخه ایرانی هم وجود دارد، در اینجا تکلیف چیست؟

اگر داروی مشابه داخلی با همان کیفیت داروی خارجی یا پایین تر از آن موجود است و بیماری را درمان می کند و مفید است، و این که استفاده شما از داروی داخلی به معنای مخالفت با دستور پزشک محسوب نمی شود، مصرف داروی داخلی اشکالی ندارد.

۱۰. آیا نرم افزارها هم به مثابه کالا هستند و حکم خرید کالای ایرانی در اینجا هم وجود دارد؟

حکم خرید کالای دشمنان که به نحوی کمک به آن ها محسوب می شود تحت عنوان «اعانه ظالم» شامل اینجا نیز می شود؛ یعنی ما با خریداری یک نرم افزار، خدماتی به آن ها برسانیم یا به نحوی از این نرم افزارها استفاده کنیم که سودش به جیب آن ها برود، مثل برخی برنامه ها که اصل ورود به آن ها و تعداد استفاده کنندگان از آن ها برای صاحبش مفید است، همین ورود به برنامه هم حرام می شود. بنابراین فرقی نمی کند که این کالا سخت افزار باشد یا نرم افزار و این توصیه ای که گفته اند اگر کالایی مشابه داخلی دارد، از کالای خارجی استفاده نکنید، شامل نرم افزارها هم می شود.

۱۱. خرید از فروشنده غیرمسلمان چه حکمی دارد؟ آیا خرید از فروشنده مسلمان بر خرید از فروشنده غیرمسلمان ارجحیت دارد؟

در این جا دو بحث وجود دارد؛ یک بحث این که غیرمسلمانی در داخل کشور اسلامی مثلاً داخل کشور خودمان فروشگاه می دارد، وقتی ما از او خرید می کنیم، این کمک به غیرمسلمانان، کمک به دشمنان ما نیست

و اقتصاد کشور هم لطمه نمی خورد، در این جا اشکالی ندارد، زیرا از هموطنان کالایی ایرانی یا کالای خارجی مجازی را خریداری کرده ایم. منعی هم از نظر فقهی در کار نیست. اما یک وقت است که ما از باب امر به معروف از مسلمان خرید می کنیم تا غیرمسلمان تشویق شود و به اسلام تمایل پیدا کند که این بحث دیگری است.

اما به خودی خود اگر از یک فروشنده غیرمسلمان که داخل کشورمان کالای ایرانی یا خارجی مجازی می فروشد خرید کنیم اشکالی ندارد.

۱۲. حکم کلی قاچاق کالا چیست؟ اگر این کالا لباس باشد، آیا می توان با آن نماز خواند؟

هر چیزی را که قانون قاچاق دانسته، خرید و فروش آن از نظر شرعی حرام است و استفاده از آن جایز نیست. به طور کلی کالای قاچاق به دو دسته تقسیم می شود؛ یک وقت هم اصل آن کالا ممنوع قانونی بوده و هم از نظر شرعی حرام است، اما یک وقت آن کالا ممنوع شرعی یا قانونی نیست، ولی تشریفات گمرکی برای ورود آن طی نشده است و کسی جنس قاچاق می آورد. در این جا خرید چنین کالایی که بدانیم قاچاق است و کار ما کمک به قاچاقچی و قانون شکن می شود، اشکال دارد.

اما اگر این کار کمک به او نباشد و اصل این کالا هم ممنوع شرعی یا قانونی نباشد، خرید و فروشش اشکالی ندارد. در صورتی هم که شک داریم کالایی را که می فروشد قاچاق است یا نه، خریدش مشکلی ندارد ولی در این گونه موارد احتیاط خوب است.

اگر کالای قاچاق لباسی است که پوشیدنش غیرقانونی نبوده و از نظر شرعی هم حرام نیست، ولی به صورت قاچاق وارد کشور شده و فرد نادانسته خریده است، حال اگر بپوشد و با آن نماز بخواند، نماز خواندن با آن اشکال ندارد، با این شرط که تبلیغ کالای قاچاق نباشد.

۱۳. آیا خرید از دست فروشان یا افرادی که اهل تخلف در معامله هستند حرام است؟ اگر کالا را خریده باشیم چه باید کرد؟

اگر دست فروش غیرقانونی کار می کند، به قانون شکن نباید کمک کرد و از او نباید خرید کنیم. همین کار خودش نهی از منکر است. در مرحله اول امر به معروف و نهی از منکر گفته شده ترک مراده کنید؛ ترک مراده یک مصداقش هم نخريدن از افراد متخلف است، حالا متخلف یا گران فروش است یا اهل ربا و احتکار است یا اهل خدعه و فریب و قسم دروغ است، یا این که غیرقانونی کار می کند، یعنی در جایی که نباید کالایی بفروشد، کالا می فروشد؛ اگر کار او غیرقانونی است، ما نباید از او خرید کنیم. اما اگر کالایی که از نظر قانون کشور فروشش ممنوع نیست ولی در جایی به فروش رسیده که غیرقانونی است و الان خریده شده است، استفاده از آن اشکالی ندارد.

۱۴. فروشنده مجاز است چند درصد سود روی قیمتی که کالا را خریداری کرده یا خدمات مورد ارائه خود بکشد و آن ها را بفروشد؟ این درصد باید علاوه بر هزینه ها باشد؟ یا این که بدون لحاظ هزینه ها؟

گاهی بر اثر تحریم ها افراد سودجویی بازار را متشنج می کنند، برخی از کالاها گران می شود و متدینین سؤال می کنند که کالایی را به قیمتی خریداری کردیم، اگر بخواهیم الان آن را با مثلاً ۱۰ درصد سود مشخص شده بفروشیم، دیگر نمی توانیم نمونه آن کالا را بخریم و متضرر می شویم. این سؤالی است که می پرسند. جواب این است که به قیمت متعارف بازار بفروشید، نه به قیمتی که با موج ایجاد شده است. قیمت متعارف بازار ممکن است گران تر از قبل هم باشد، اما به اصطلاح خارج از انصاف نیست و اجحاف به مشتری نمی شود. با این شرایط اشکالی ندارد و می تواند به قیمت متعارف بازار بفروشد. حالا آن درصد سود مشخص شده هم ملاک همیشگی برای همه کالاها

نیست. گاهی وقت ها ممکن است افراد به درصد کمتری قانع باشند یا نباشند و درصد بالاتری بخواهند، مثلاً به خاطر این که کالایی هزینه بالاتری داشته مثل هزینه حمل و نقل، نگهداری یا انبارداری یا امثال این ها. پس قاعده کلی این است که قیمت متعارف بازار مراعات شود.

۱۵. این جانب در مغازه ام کالای تولید ایران را که برند خارجی دارد می فروشم. آیا این کار جایز است؟

به اشتباه انداختن مردم که یک دروغ عملی است، حرام است. ممکن است برخی بگویند این عرف بازار است و همه می دانند. در جواب باید گفت این گونه نیست که همه بدانند، اصلاً اگر همه می دانند، دیگر این کار چه فایده ای دارد؟ پس معلوم می شود که بسیاری نمی دانند و به اشتباه می افتند. دروغ که حتماً نباید از زبان صادر شود، اگر کسی چیزی را بنویسد، یا بزند، یا کاری انجام دهد که حکایت از مطلب غیرواقعی کند و طرف مقابل به اشتباه بیفتد، کذب است و اگر مشتری متوجه شود بزند که روی کالا بوده و واقعیت ندارد حق فسخ معامله را دارد. بنابراین اگر کالای داخلی را برند خارجی بزنند و افراد به اشتباه بیفتند و تصور کنند این کالا خارجی است، این کار حرام است. بیایید کالاهای خودمان را تبلیغ و ترویج کنید تا مردم رغبت بیشتری به آن ها پیدا کنند. به مردم اعلام کنید این کالای ایرانی است، بربید استفاده کنید، مقایسه کنید و به اهل فن نشان دهید، تا ببینید کیفیتش کمتر از خارجی نیست، بلکه بیشتر هم هست؛ نه این که یک گناه کبیره مرتکب شوید.

۱۶. آیا فقط خرید جنس خارجی اشکال دارد؟ یعنی آیا فروش جنس خارجی در مغازه بلا اشکال است؟

آن چیزی که توصیه حضرت آقا بوده این است که افراد سعی کنند کالاهای ساخت داخل را استفاده کنند. این که شما می گوئید من کالای خارجی را بفروشم، خب شما کالای خارجی را از کجا آورده اید؟ حتماً خریده اید دیگر. پس با این کار خود از آن توصیه خرید کالای ایرانی تخطی کرده اید. بنابراین به طور کلی استفاده از کالاهای داخلی توصیه حضرت آقا بوده است، حالا ممکن است در قالب خرید و فروش باشد یا در قالب استعمال؛ مثلاً فرد لباسی را می پوشد یا وسیله نقلیه ای را سوار می شود و امثال این ها.

۱۷. بعضی از شرکت ها به علت نداشتن رقیب در عرصه داخلی، کالاهای بی کیفیت را به مردم عرضه می کنند و به حقوق مصرف کننده احترام نمی گذارند و کیفیت محصولات خود را هم افزایش نمی دهند. آیا در این گونه موارد ورود محصولات خارجی برای ارتقای سطح محصولات شرکت های داخلی بهتر نیست؟

غالباً این گونه نیست که شرکت های داخلی رقیب نداشته باشند، بلکه می شود بین شرکت های داخلی رقابت سالم ایجاد کرد. اگر امر به معروف و نهی از منکر به طور صحیح اجرا شود، بسیاری از شرکت ها کالایی مرغوب تولید می کنند، یعنی ما بیاییم از کسانی خرید کنیم که کالای مرغوب تولید می کنند، این کار خودش یک تذکر عملی به آن ها است؛ زیرا تولیدکننده متوجه می شود که اگر بخواهد بازار داشته باشد، اگر بخواهد مشتری داشته باشد، اگر بخواهد ورشکست نشود، باید کالای مرغوب تولید کرده و سطح کارش را بالاتر بیاورد. این نحوه رقابت داخلی ایجاد کردن بهتر است؛ نه این که ما بیاییم کالای خارجی خریداری کنیم و یک شرکت خارجی را تقویت کنیم تا یک شرکت داخلی بهتر بشود؛ و کالایی با کیفیت بهتر تولید کند!

مگر این که وضعیت استثنایی پیش بیاید و برای این که شرکت داخلی کالای مرغوب تولید کند، هیچ راهی نداشته باشیم جز این که کالای خارجی را وارد کرده و استفاده کنیم که آن هم وضعیت خاص خودش را دارد.

منبع: حوزه نت به نقل از خبرگزاری ایسنا

فصل چهارم

ما به قیمت به کار واداشتن یک کارگر بیگانه که تولید او را مصرف می‌کنیم، یک کارگر داخل کشور را بیکار می‌کنیم. همه مسئولان کشور، سیاست‌گذاران کشور، مسئولان تبلیغات کشور، خود کارآفرینان، خود کارگران، دولت، بخش‌های مربوطه به این نکته باید اهمیت بدهند.

بیانات در دیدار جمعی از معلمان و پرستاران و کارگران ۱۳۸۸/۰۲/۰۹

اقتصاد و فرهنگ دو جبهه مهم نبرد با دشمنان انقلاب اسلامی

گفت‌وگو با آیت‌الله سیداحمد خاتمی عضو هیأت رئیسه مجلس خبرگان رهبری

نوروز لحظه‌ای ویژه برای ایرانی‌ها است. مردم ما با هر سلیقه‌ای، تحویل سال و نوروز را مهم می‌دانند. در تاریخ ایران همیشه بالاترین مقامات کشور نوروز را جشن می‌گرفتند. در انقلاب اسلامی هم نوروز با پیام رهبری نظام آغاز می‌شود؛ چه در زمان حضرت امام و چه امروز در دوران رهبری آقا. ایشان بیشتر سال‌ها را با یک نامی مشخص کرده‌اند که به نظر می‌رسد فلسفه این‌کار، جلب توجه مردم به یک ارزش و همین‌طور در نقطه مقابل آن به یک مشکل است. بر این اساس رهبری با اطلاعات و گزارش‌هایی که از سراسر کشور دریافت می‌کنند، مطالعات و تجربه‌ای که دارند، درک و دریافتی که از معارف اسلامی، مفاهیم انسانی، قرآنی و اشرافی که به مسائل کشور دارند، هر سال ملت را به یک موضوع مهم توجه می‌دهند. با تدبیر مقام معظم رهبری سال ۱۳۹۷ به سال حمایت از کالای ایرانی نام‌گذاری شد که در تبیین این کلام رهبری در گفت‌وگو با آیت‌الله سیداحمد خاتمی از اساتید خارج فقه و اصول حوزه علمیه، عضو شورای عالی حوزه‌های علمیه و عضو هیأت رئیسه مجلس خبرگان رهبری به واکاوی برخی از ابعاد این اقدام حکیمانه رهبر انقلاب پرداخته‌ایم.

کالای ایرانی تعصب داشته باشند، باید روی آوردن به کالای ایرانی تبدیل به یک گفتمان غالب شود، وقتی چیزی گفتمان شود ماندگار خواهد شد، مانند عزاداری سیدالشهدا که تبدیل به یک گفتمان شده است، گفتمانی که اگر کسی به آن ورود نکند احساس کمبود می‌کند، می‌بینیم که محرم عزاداری‌های باشکوه برگزار می‌شود پس هر چیزی که تبدیل به گفتمان شد ماندگار است، لذا سخن قرآن هم در باب عدالت اجتماعی این است که باید خود مردم اقامه‌کننده عدالت اجتماعی باشند «لَيَقُومَنَّ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»، (حدید/۲۵) نه این‌که انبیا مردم را وادار به عدالت اجتماعی کنند «لَيَقُومَنَّ النَّاسُ بِالْقِسْطِ» یعنی باید عدالت اجتماعی تبدیل به یک گفتمان بشود که در این صورت این مهم تحقق پیدا خواهد کرد، این‌که مقام معظم رهبری فرمودند: جوان‌ها اگر همان قدر که به فلان تیم فوتبال تعصب دارند، نسبت به تولید داخلی تعصب داشته باشند، بسیاری از مشکلات ما حل خواهد شد نشان از اهمیت این مطلب در تحقق اقتصاد مقاومتی دارد.

پس این نام‌گذاری‌ها ستودنی است و عمل به این شعار، بخش زیادی از بیماری اقتصاد کشور را حل خواهد کرد.

در این عرصه چه کارهایی باید صورت گیرد تا این حمایت شکل بگیرد؟

الف) تولید فاخر: اگر تولید داخلی فاخر و قابل رقابت با مشابه خارجی باشد نیاز به تشویق ندارد و خود مردم به سراغ کالای ایرانی خواهند رفت، نقطه مقابلش این است که بگویند اگر کالای ارزان می‌خواهید کالای ایرانی هست اما فقط مدت کوتاهی برای شما کار خواهد کرد

اگر تولید در کشور ما جان بگیرد

درد اقتصاد مداوم می‌شود. مقام معظم رهبری

می‌فرمایند: مردم برای خرید کالای ایرانی

تعصب داشته باشند، باید روی آوردن

به کالای ایرانی تبدیل به یک

گفتمان غالب شود، وقتی چیزی گفتمان شود

ماندگار خواهد شد، مانند عزاداری سیدالشهدا

که تبدیل به یک گفتمان

شده است، گفتمانی که اگر کسی به آن

ورود نکند احساس کمبود می‌کند

می‌بینیم که محرم عزاداری‌های باشکوه

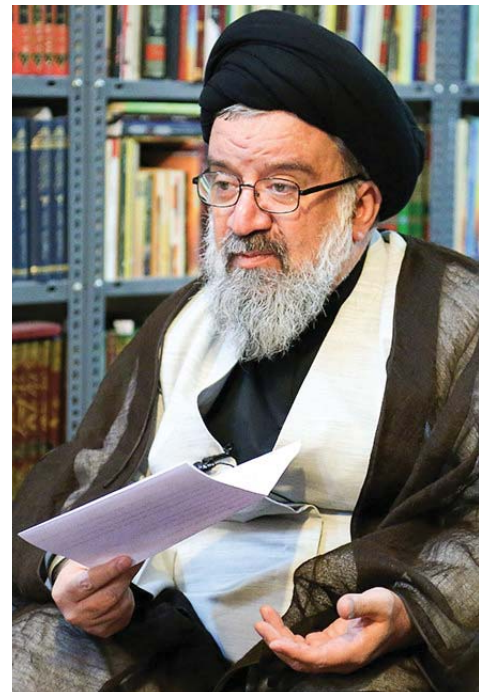
برگزار می‌شود پس هر چیزی که تبدیل

به گفتمان شد ماندگار است.

شدند و هر چقدر توانستند شیطنت کردند و می‌کنند، بیت‌الغزل مقام معظم رهبری در این عرصه، اقتصاد مقاومتی است که درمان این درد می‌باشد و در این عرصه تولید کالای ایرانی ستون فقرات اقتصاد مقاومتی است.

• روی آوردن به کالای ایرانی باید تبدیل به یک گفتمان غالب شود

اگر تولید در کشور ما جان بگیرد درد اقتصاد مداوم می‌شود. مقام معظم رهبری می‌فرمایند: مردم برای خرید

• ابتکار نام‌گذاری سال‌ها، سکویی برای حل بخشی از مشکلات کشور

قبلاً در تقویم‌های ملی نام‌گذاری سال‌ها به نام حیوانات وجود داشت که نام‌گذاری‌های نجومی بود و هیچ تأثیری بر رشد و تعالی فرهنگ جامعه نداشت. اما مقام معظم رهبری از نام‌گذاری سال‌ها به‌عنوان سکویی برای حل بخشی از مشکلات کشور استفاده کردند. نام‌گذاری سال‌ها چند مرحله دارد. مرحله اول، شناخت دردهای کشور است تا بدانیم در کدام عرصه‌ها چه بیماری‌هایی وجود دارد، مرحله دوم شناسایی درمان این دردها و مرحله سوم انتخاب نام مناسب برای درمان این درد است که همه این مراحل با فعالیت‌های کارشناسی همراه است. مقام معظم رهبری به‌عنوان کارشناس برتر که کشور و مشکلات آن را می‌شناسند اقدام به نام‌گذاری سال‌ها می‌کنند؛ البته ممکن است برخی بگویند این نام‌گذاری‌ها صرف شعار است، در صورتی که این‌گونه نیست بلکه از رهگذر این نام‌گذاری‌ها اقداماتی هم صورت می‌گیرد که با شدت و ضعف همراه است، گاهی کارهایی انجام می‌گیرد که در خور تجلیل است و گاهی این‌گونه نیست. اما مسئله مهم این است که نباید این نام‌گذاری‌ها شعاری برگزار شود و صرفاً بنری نصب کنیم و تبتیر یادداشت‌ها، ابلاغیه‌ها و بخش‌نامه‌ها، سال حمایت از کالای ایرانی باشد و هیچ اقدام اثرگذاری نشود؛ آن‌چه مهم است به عمل درآمدن این شعارهاست.

• اقتصاد و فرهنگ دو جبهه مهم نبرد با دشمنان انقلاب اسلامی

بیماری کشور در عرصه اقتصاد مزمن است که دشمن از این روزنه برای ضربه زدن به نظام استفاده می‌کند، در حال حاضر دشمن در دو عرصه بزرگ برای نبرد متمرکز شده است، یکی در عرصه اقتصاد و دیگری در عرصه فرهنگ.

در عرصه اقتصاد؛ تحریم‌ها گامی در این مسیر هستند، تحریم‌هایی که رئیس‌جمهور سابق آمریکا آن را بی‌نظیرترین تحریم‌های صد سال اخیر معرفی کرد، تحریم اقتصادی با هدف ضربه زدن به اقتصاد کشور و جدا کردن مردم از انقلاب طراحی شده‌اند، همان‌طور که می‌دانیم سرمایه این انقلاب مردم هستند، اگر مردم را داشته باشیم انقلاب هست و اگر خدای ناکرده مردم برونزد انقلاب رفته است، دشمنان در این عرصه وارد

مصرف‌کننده باانصاف، مصرف‌کننده باوجدان هم می‌تواند همین جور به تولید کشور کمک کند؛ دنبال اسم و رسم نروند، دنبال برند نروند - این حرفی که حالا مرتب تکرار می‌کنند؛ برند، برند - دنبال مارک نروند؛ دنبال مصلحت نروند. مصلحت کشور، مصرف تولید داخلی است، کمک به کارگر ایرانی است.

بیانات در دیدار جمعی از

کارگران سراسر کشور ۱۳۹۴/۰۲/۰۹

فصل و چهارم

و اگر می‌خواهید کالایی برایتان دوام داشته باشد کالای خارجی تهیه کنید که نباید این‌گونه باشد.

ب) عمل به این شعار از طرف مسئولین: دولت، قوه قضائیه و بخش‌نامه شد که زیرمجموعه‌های نظام، دولت، قوه قضائیه و قوه مقننه در عمل به این شعار اصرار داشته باشند و به‌عنوان نمونه اگر می‌توانند در محل کارشان از کالاهای ایرانی استفاده کنند.

ج) ممنوعیت واردات مشابه کالاهایی که در ایران تولید می‌شود؛ نباید مشابه خارجی کالایی که در داخل تولید می‌شود وارد کشور شود.

د. مقابله جدی با ورود کالای قاچاق: مسئولین اجازه ندهند که کالای قاچاق از گمرک عبور کند، این‌که کالای قاچاق از گمرک عبور کند و آن را در مغازه‌ها جمع کنند مبارزه با معلول است، مبارزه با معلول جواب نمی‌دهد بلکه مبارزه با علت باید صورت گیرد، نباید اجازه داد که کالای قاچاق وارد کشور شود، کسی که کالای قاچاق را به‌صورت انبوه و غیر قانونی وارد کشور می‌کند باید او و همه همدستانش به‌عنوان مفسد اقتصادی معرفی شود؛ باید به این باور برسیم که کالای قاچاق سم اقتصاد کشور است و خروجی آن تعطیل شدن کارخانه‌ها و تولید می‌شود. بی‌کاری و ده‌ها عارضه سخت دیگر به‌وجود خواهد آمد. این‌ها مسائلی است که باید انجام گیرد تا ما شاهد تحقق این شعار باشیم.

• قاعده نفی سبیل، مبنای فقهی حمایت از کالای ایرانی

مبنای فقهی این کلام قاعده نفی سبیل است که می‌گوید «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»، (نساء/۱۴۱) نباید زمینه برای سلطه بیگانگان فراهم شود، بی‌تردید امروز یکی از راه‌های سلطه بیگانگان بر کشور از طریق مسائل اقتصادی است، برای بستن راه بر سلطه بیگانگان باید در این عرصه تلاش کرد که یک راه آن ترغیب به خرید کالای ایرانی است. در آستانه مهاجرت علمای تهران به قم که به (مهاجرت کبری)، معروف است آیت‌الله فشارکی و ۱۲ نفر از علمای طراز اول آن زمان اعلامیه پنج ماده‌ای منتشر کردند که در روزنامه جبل‌المتین کلکته، سال ۱۴، ش ۱۹، ۲ جمادی‌الثانی ۱۳۲۴ منتشر شده و در یک بند آن بیانیه آمده است که ما خدام شریعت متعهد می‌شویم از این به بعد کاغذهایی که غیرایرانی هستند را مهور نکنیم، اگر میتی را به غیرپارچه ایرانی کفن کنند ما براو نماز نمی‌خوانیم، ما فقط بر مرده‌هایی نماز می‌خوانیم که کفن آن‌ها از پارچه ایرانی باشد، متعهد می‌شویم که لباس ما منسوج ایرانی باشد، تابعین ما کذلک، ملاحظه بفرمایید که این بیانیه مربوط به سال ۱۲۸۵ بوده و اکنون سال ۱۴۳۹ است، بیش از صد سال گذشته، غیرت دینی برای اقتدار کشور شیعه به این صورت خودش را نشان داده است، پس اگر عزت ایران و سربلندی ام‌القرای تشیع را می‌خواهیم یکی از رهگداهای این عزت، حمایت از کالای ایرانی است.

• جایگاه مراجع تقلید در حمایت از کالای ایرانی

آن چیزی که از علما انتظار می‌رود تبیین این مسئله است، زمانی حکومت در اختیار دیگران بود و در اختیار دین نبود، الحمدلله افتخار ما این است که بعد از انقلاب حکومت در اختیار دین قرار گرفته است، انتظار از رسانه ملی و نه تنها مسئول محترم رسانه ملی بلکه تمام برنامه‌سازها، کارگردان‌ها و تمام کسانی که در این عرصه تأثیرگذار هستند این است که با انگیزه به تبیین این مسئله بپردازند، تبیین به‌گونه‌ای که بنده طلبه سخنرانی کنم و سخنرانی من را پخش کنند، این یک راه است، اما مهم‌تر از این، برنامه‌سازی و ساخت فیلم‌های کوتاه و بلند تلویزیونی است. کارشناسان متخصصی را برای تبیین منطقی این موضوع استخدام کنند، به این کار تبیین می‌گویند، اگر بخواهیم این شعار جا بیفتد نباید به‌صورت مقطعی حرکت کنیم، باید به‌گونه‌ای تبیین شود که تبدیل به باور مردم بشود و در این عرصه علما، کارشناسان متخصص با انگیزه می‌توانند تأثیرگذار باشند، بنده معتقد هستم حتی در برنامه‌هایی که برای کودکان پخش می‌شود باید این فرهنگ با زبان مناسب تبیین شود.

ادله فقهی و عقلی در حمایت از کالای داخلی

گفت‌وگو با آیت‌الله علی‌اکبر سیفی مازندرانی

مقام معظم رهبری سال‌های سال است که بر حمایت از تولید و کالای ایرانی تأکید داشته و دارند و ابتدای امسال نیز با صراحت، سال جاری را سال حمایت از کالای ایرانی و تولیدات داخلی نامگذاری کردند که البته این فکر و نظریه، ریشه در روایات ما و اقتصاد اسلامی دارد. یکی از تعابیری که از ائمه در باب اقتصاد، وارد شده و حضرات معصومین علیهم‌السلام با آن تعبیر، مردم را به کسب و کار و تجارت ترغیب و تشویق کرده‌اند، تعبیر «اغدوا الی عزکم» است و در برخی از روایات هم به صیغه مفرد و به‌صورت «اغدُ اِلَی عَزِّکَ»: (کافی/ط - الإسلامیة/ج ۵/ص ۱۴۹) آمده است. معنای این تعبیر این است که حضرت به اصحاب خودشان می‌فرمودند: ابتدای صبح که وقت ابتغاء فضل الله و کار است، شما برای تحصیل منافع تجاری و برای کسب و کار و تجارت از منزل بیرون بروید تا با این کار برای خودتان عزت تأمین کنید، یعنی کآن حضرت ملاک رویکرد اقتصادی و ملاک تحمل زحمت برای کسب و کار و تولید را تحصیل عزت دانستند و فرمودند: اگر به سمت تولید و کسب و کار و تجارت حرکت نکنید، در نتیجه نیازمند به دیگران خواهید شد و این با عزت شما سازگاری ندارد.

این‌که در آیه شریفه قرآن مجید آمده: «وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ»؛ (منافقون/۸) نمی‌خواهد خبر بدهد که همه مؤمنین در این دنیا، به‌طور واقع عزیز هستند؛ چراکه در طول تاریخ اسلام بسیاری از مؤمنین، سلطه استکبار و طواغیت به حبس و زندان رفتند و شکنجه و اذیت شدند، محیط و کشور آن‌ها عقب افتاده شد و کشورشان مستعمره شد. ما در عمل می‌بینیم که مستعمره کشورهای کفر، دارای تکنیک، تکنولوژی و پیشرفت‌های مدرن و حکومت بودند، اما مسلمانان و شیعیان در معرض عقب‌افتادگی قرار گرفتند و مورد هجمه قدرتمندان و طواغیت تاریخ بودند، پس آیه شریفه نمی‌خواهد بفرماید: در خارج و حقیقت واقع امر، همیشه عزت با مؤمنین بوده است، این خلاف واقع است و این‌جا کذب لازم می‌آید. به تعبیر علما این متن، به دلالت اقتضاء نمی‌تواند این معنا را برساند؛ چراکه مخالف واقع و کذب است، لذا مقصود این است که مؤمنین باید به سمت عزت حرکت کنند و به دنبال عزت باشند و باید عزت خودشان را حفظ کنند و مقدمات عزت را فراهم و باید به‌گونه‌ای زندگی کنند که در مقابل اجانب ذلیل نشوند بلکه عزیز باشند «أَعَزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ». (مائده/۵۴)

به همین دلیل است که آیه شریفه نفی سبیل می‌فرماید: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا». (نساء/۱۴۱) معنای آیه این است که خدای تعالی، در دفتر قانون الهی و تشریح خودش، حکمی را مقرر نفرمود که آن حکم موجب سلطه کفار بر مؤمنین و ذلت ایشان و سلب عزت از مؤمنین در برابر

بعضی‌ها هستند حتی حاضرند به نفع کارگرم شعار بدهند، رگ کردن را هم درشت کنند و شعار بدهند، اما در عمل به کارگر ایرانی لگد بزنند. لگد زدن به کارگر ایرانی این است که انسان جنس مصنوع این کارگر را مورد استفاده قرار ندهد و برود مشابه این را از خارج بگیرد.

بیانات در دیدار جمعی از

کارگران سراسر کشور ۱۳۹۴/۰۲/۰۹

کلید اصلی رمز اقتصاد اسلامی چیست؟ قوام اقتصاد اسلامی به چیست؟ کلید اصلی رمز اقتصاد اسلامی به چیزی است که مایه عزت مؤمنین و مسلمین باشد و آن هم زمانی محقق می‌شود که این اقتصاد به کشورهای بیگانه وابسته نباشد. این عدم وابستگی به دورکن اساسی مردم و مسئولین متکی است. باید برای مردم فرهنگ‌سازی بشود تا متوجه باشند که با خرید کالای خارجی مایه ذلت و وابستگی مؤمنین و حکومت اسلامی به کفار را موجب می‌شوید، این باید تبیین بشود که قطع نظر از اسلام، اگر کسی دین هم نداشته باشد، به هر حال هر عاقلی که وطنی دارد، حتی اگر کافر هم باشد نسبت به کالای داخل غیرت داشته باشد.

این حمیت و غیرت، امروزه در کشورهای خارجی هم هست و آن‌ها به کالاهای داخلی خودشان تعصب دارند. همه عقلائی عالم می‌پذیرند که وطنی که انسان در آن نشو و نما می‌یابد و حکومتی که در سایه آن زندگی می‌کند و جایی که تمام آباء و اجداد و خویشاوندانش در آن حضور دارند، نباید به قدرت بیگانه وابسته باشد و تحت سلطه بیگانه باشد. مسلمین و مؤمنین باید بدانند که آیات شریفه و روایات معصومین به این امر اشاره کرده‌اند که در اقتصاد اسلامی، تولید و کسب و کاری مطلوب شارع است که مایه عزت مسلمین باشد و با این بیان اگر کسی با قصد قربت کالای داخلی بخرد تا موجب عزت مسلمین و امتثال امر شارع باشد، این عبادت است.

عبادت امری است از شارع که در موردی وارد شده و انسان آن را با قصد قربت انجام می‌دهد، این عبادت است و می‌تواند ثواب داشته باشد. رسول خدا ﷺ به اباذر سفارش کرد یا اباذر! شما در تمام امور می‌توانید با امتثال امر خدای تعالی، عمل خودتان را به عبادت تبدیل کنید؛ چه خوردن باشد و چه تجارت باشد، حتی فرمود: خوبیدن هم همین‌طور است! وقتی انسان تجارتی انجام می‌دهد تا مایه عزت مسلمین و حکومت اسلامی را فراهم کند و نظام اسلامی را از وابستگی نجات بدهد و از طرفی امتثال امر شارع را در نظر بگیرد که ضمن آیات و روایاتی سفارش کرده که ای مؤمنین، هرگز کاری نکنید که اسباب ذلت شما را فراهم کند، همیشه کار و تولیدی را انجام بدهید که موجب عزت شما باشد. این امر شارع است که اگر به قصد امتثال امر شارع، تجارت و تولیدی انجام بدهد، این برای او عبادت است.

در روایات فراوانی وارد شده است که از علایم آخرالزمان این است که لباس‌هایشان را از کشورهای غیراسلامی و از فرهنگ‌های غرب و شرق و بیگانه تهیه می‌کنند، که اگر این اتفاق بیفتد، موجبات عذاب برای امت فراهم می‌شود. هم چنین در روایات ما منع شده است که مؤمن خود را محتاج وسیله و کار اشخاص غیرمسلم قرار بدهد. این روایت در مورد غیرمسلم آمده که منع شده است که مسلمان به شخص غیرمسلمان نیازمند بشود.

سیره علمای بزرگوار ما بر این بود که به همان پوشش و لباسی که افراد بومی تهیه می‌نمودند، اکتفا می‌کردند و ما نشانی نداریم که هیچ فقیه یا عالمی بخواهد از دوخته شده یا کیفیت و مد خارجی استفاده بکند، بلکه حضرات علمای بزرگوار منع می‌کردند از این که مؤمنین و شیعیان، در کیفیت پوشش و نقشه ساختمان، خود را به مد و شکل کشورهای خارجی در بیاورند، بلکه همیشه از اصالت اسلامی تبلیغ می‌کردند و خودشان عمل می‌کردند و چیزی غیر از این، از سیره علمای گذشته سراغ نداریم.

مسلمین و مؤمنین باید بدانند که

آیات شریفه و روایات معصومین به این امر اشاره

کرده‌اند که در اقتصاد اسلامی

تولید و کسب و کاری مطلوب شارع است

که مایه عزت مسلمین باشد و با این بیان اگر

کسی با قصد قربت کالای داخلی بخرد تا موجب

عزت مسلمین

و امتثال امر شارع باشد، این عبادت است.

بیشتر دقت کنند و در کارخانجات خصوصی هم باید این مراقبت باشد. ممکن است کسی هم این توجه را نداشته باشد و همین‌طور تولید کند و به خودش ضرر بزند، ولی در نهایت ضرر این کار متوجه نظام می‌شود، لذا فرقی بین کارخانجات خصوصی و دولتی وجود ندارد. در هر صورت کسی که مسئولیت اقتدار این نظام و مسئولیت نشاط اقتصادی این نظام به دست اوست، باید سعی خود را به کارگیرد تا کارگاه‌های دولتی و خصوصی، تمام همت خودشان را برای ارتقا کیفیت تولید کالا به کار بگیرند ریشه اصلی این است. اگر مردم به این کالاهای مراجعه کنند و بخردند و ببینند اتفاقاً از کالای خارجی بهتر عمل می‌کنند، دیگر داعی و وجهی ندارند که به سراغ کالای خارجی بروند. کمتر هستند اشخاصی که خودباخته باشند و همیشه به سمت کالای خارجی بروند، غالباً این‌طور است که چون عملاً می‌بینند کالای داخلی به کارشان نمی‌آید و دوامی ندارد و مطلوب آن‌ها را حاصل نمی‌کند، به سمت کالای خارجی می‌روند. این که امام فرمود: «اغْدُوا إِلَيَّ عَزْكَ»؛ یعنی در اول وقت کاری به سمت تجارت و کسب و کاری که مایه عزت شما باشد بشتابید، این با روح شریعت و روح اسلام و آیات شریفه قرآن که قرائت شد همسو هست و با هم موافقت دارند.

اجانب باشد و یکی از موارد این آیه شریفه همین کلام امام است که فرمود: «اغْدُوا إِلَيَّ عَزْكَ»؛ تا موجب فراهم آمدن عزت شما باشد.

سؤال این‌جاست که کدام تولید و کسب و کار مایه عزت مؤمنین می‌شود؟

آن تولید و کسب و کاری مایه عزت می‌شود که انسان اجیر بیگانه نباشد وگرنه یک مؤمن و مسلمان می‌تواند به کشور خارج برود و با اجیر دیگران شدن، عزت بیابد. فقها این را جایز ندانسته‌اند؛ چراکه با آیه نفی سبیل منافات دارد. همین که شخص مؤمن اجیر شخص کافر باشد، موجب می‌شود که کافر بر اجیر سلطه داشته باشد و لذا فقها از قدیم تا الان به اتفاق، اجیر شدن مؤمن برای کافر را جایز ندانسته‌اند؛ چراکه با عزت مسلمین منافات دارد. بنابراین اگر کلام حضرت را که فرمود: «اغْدُوا إِلَيَّ عَزْكَ» را در کنار آیه نفی سبیل و آیات «العزة للمؤمنین» و «أَعَزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ» قرار بدهیم، کلام حضرت از این کلام معلوم می‌شود. پس مراد حضرت این است که آن تولید و کسب و کاری مطلوب اسلام است که مایه عزت مؤمنین بشود.

تولیدی مایه عزت مؤمنین می‌شود که انسان را محتاج و وابسته به بیگانه و کفار و اجانب نکند. تولیدی که انسان را به اجانب وابسته کند، طبعاً با عزت او منافات دارد. در این‌جا هم اگر ما بخواهیم در کسب و کار خودمان به‌گونه‌ای تجارت کنیم که موجبات ذلت خود و عزت بیگانه را فراهم کنیم، اگر بخواهیم عمال خارجی و کارگزاران خارجی را در ایران بکار بگیریم و کارگاه‌های تولیدی را به دست آن‌ها بدهیم، طبعاً و قطعاً این‌جا وابستگی ایجاد می‌شود. آن‌ها هر زمان که خواستند ادامه می‌دهند و هر زمان که خواستند قطع می‌کنند و می‌روند، لذا تجارت ما نباید به‌گونه‌ای باشد که کوشش و تلاش ما بیشتر معطوف بر وارد کردن کالاهای خارجی باشد و یا این‌که تجارت و خرید و فروش ما با محوریت کالای خارجی باشد؛ چراکه این کارها از نوع تجارت و کاری است که موجب سلب عزت می‌شود. از طرف دیگر اگر کارگاه‌ها و کارخانجات داخلی ما توجهی به مرغوبیت و استاندارد بودن کالا نداشته باشد، این خود اقدامی برای وابستگی است، چراکه موجب فرار مشتریان داخلی و اقبال ایشان به کالاهای خارجی خواهد شد. خریداران می‌گویند ما عملاً می‌بینیم کالای خارجی مرغوبیت و دوام بیشتری دارد. این‌جا مقصر چه کسی است که ایران را وابسته کرده است؟

مقصر در این‌جا کیفیت بد کالای داخلی است که مسئولین کارگاه‌ها و کارخانجات تولیدی، توجه نداشته‌اند که چگونه تولید صورت می‌گیرد. اگر مدیر کارخانه غیرت و التفات لازم را به حد عالی نداشته باشد و با خود نگوید من که این کالا را تولید می‌کنم اگر در حد مطلوب نباشد، از آن استقبال نمی‌شود و روی دست می‌ماند، نتیجه این می‌شود که این کارخانه نمی‌تواند با فروش خودش کارگران خودش را تأمین کند و به انزوا کشیده می‌شود و این مسامحه و سهل‌انگاری من سببی برای رویکرد مردم به کالاهای خارجی خواهد بود، این‌جا او مقصر است و ما همیشه مقصراً مردم نمی‌دانیم، بلکه در درجه اول این تقصیر و قصور و مسئولیت، متوجه مسئولین ما هست. درست است که خصوصی‌سازی امر مطلوبی برای رونق اقتصاد است، اما باید مراقبت بشود، در خصوصی‌سازی هیچ عاقلی با سرمایه شخصی خودش به‌گونه‌ای تولید نمی‌کند که به خودش ضرر بزند و لذا این مسئله بیشتر متوجه کارخانجات دولتی است که باید در کیفیت تولید،

حمیت از کالای ایرانی

ما باید کاری کنیم که کالای ایرانی به‌عنوان یک کالای محکم، مطلوب، زیبا، همراه با سلیقه و بادوام در ذهن مصرف‌کننده ایرانی و غیرایرانی باقی بماند. این باید همت مجموعه کارآفرینی و کارگری و متصدیان این امر باشد.

بیانات در دیدار

جمعی از کارگران ۱۳۹۰/۰۲/۰۷

حمایت از کالای ایرانی و تولید ملی

مرکز ثقل نظریه اقتصاد مقاومتی

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمصمصام‌الدین قوامی، استاد حوزه علمیه قم، رئیس بنیاد فقهی مدیریت اسلامی و صاحب نظریه اتحاد امامت و امارت در فقه

قیام یک کلمه همه‌جانبه و سنجیده و حساب شده است که پشتوانه و ریشه دارد. در این بُعد، باید دولت و ملت اراده کنند تا اقتصاد مقاومتی محقق شود و در این عرصه همان‌طور که قبل از انقلاب در مقابل حکومت طاغوت قیام کردیم و شاه رفت، باید عمل و قیام کنیم تا کالای غیرایرانی را به‌طور سلبی کنار بگذاریم و کالای ایرانی را به‌طور ایجابی تولید و مصرف کنیم.

• تبدیل تحریم‌ها و تهدیدها به فرصت

اگر تولید کالای ایرانی با کیفیت بالا محقق شود، بسیاری از رقبای کناری می‌زنند. در کنار رقبای اقتصادی مسئله دیگر، دشمنی دشمنان نظام است که در این مسیر سنگ اندازی می‌کنند.

مقام معظم رهبری به‌مناسبتی می‌فرمودند: «ما دشمنی داریم که رقیب نیست؛ بلکه دشمن است. رقابت خوب است؛ اما دشمن عمداً تخریب می‌کند و نمی‌خواهد شما حضور داشته باشید و پا بگیرد. اگر اقتصاد کشوری پا بگیرد، آن نظام پایدار است و مردمش راضی می‌شوند و حامی و مدافع آن خواهند بود و آن نظام برقرار خواهند ماند.» دشمنان برای نارضایتی مردم اقتصاد را تخریب می‌کنند؛ بنابراین ما با حضور دشمنی مواجه هستیم که برای ضربه زدن به اقتصاد ما قیام کرده است. این‌جا مقاومت معنای خاص خودش را می‌دهد؛ یعنی مقاومت در برابر دشمن. او تحریم می‌کند و تهدید می‌کند و ما باید تحریم و تهدید را به فرصت تبدیل کنیم؛ یعنی اگر او ما را تحریم کرد. فرصت خوبی است تا ما به خودمان برسیم و جلوی کالای قاچاق را بگیریم.

خیلی از کالاهای وارداتی پیوست فرهنگی دارد و نظام سلطه را در کشورها مستحکم می‌کند و ما باید با آن مقابله کنیم و این تهدید را تبدیل به فرصت کنیم و خدا را شکر کنیم که چنین دشمنی داریم؛ چراکه وجود دشمن در سواندگی بسیار مؤثر است.

کشور و نظام اسلامی با یک دشمن تحمل‌کننده و نظام سلطه طرف هست که کالای ما را تحریم و ارز ما را دچار نوسان می‌کند و با ترفندهای مختلف، ارزش ریال را در برابر دلار کاهش می‌دهد و باعث تضعیف ما می‌شود؛ اما با رویکرد اقتصاد مقاومتی می‌توان از این چالش‌ها عبور کرد. در این چالش‌ها باید خلاف هر کاری را که او انجام می‌دهد، انجام بدهیم و اجازه ندهیم، پول او بر ما حاکم باشد.

با این دو دیدگاه تکلیف اقتصاد مقاومتی روشن می‌شود و در هر دو دیدگاه مقاومت از ماده قیام است و در قیام اراده و جدیت و در مقاومت تداوم وجود دارد و لازمه این‌که این قیام به نتیجه برسد، توجه به کیفیت، محتوا، مرغوبیت و... و ضرورت دارد و باید ملت و دولت و نخبگان به همه این مسائل توجه داشته باشند.

• تفاوت ریاضت اقتصادی با مقاومت اقتصادی

نکته دیگری که باید به آن توجه شود، این است که مقاومت با ریاضت متفاوت است. برخی کشورها ریاضت می‌کنند تا در اقتصادشان تحول ایجاد کنند و

• اقتصاد مقاومتی مقطعی و فصلی نیست

کلمه مقاومت از باب مفاعله است و دو معنا دارد: یکی از معانی آن قیام پیوسته و دائمی است؛ یعنی این‌طور نیست که این حرکت در عرصه اقتصاد مقاومتی مقطعی و فصلی باشد و مقید به کالاهای خاصی باشد؛ لذا مقاومت در این معنا، یعنی باید قیام به دنبال قیام باشد و یک جریان دائمی از ایستادگی را می‌رساند.

و در نگاه دیگر این قیام در مقابل قیام است؛ یعنی چون دشمن قیام کرده است تا اقتصاد لیبرال خودش را به ما تحمیل کند، ما نیز در مقابل او قیام می‌کنیم و اقتصاد اسلامی را پیاده‌سازی می‌کنیم و این معنای دوم مقاومت در باب مفاعله است و ما می‌توانیم به هر دو معنا اشاره داشته باشیم.

• تولید، اساس اقتصاد مقاومتی

در باب اقتصاد مقاومتی باید به این نکته توجه داشته باشیم که اولاً این حرکت، یک حرکت درون‌زاست و در اقتصاد مقاومتی، اساس تولید است؛ یعنی جانمایه اقتصاد مقاومتی، می‌باید تولید بومی و ملی است و مابقی مسائل اقتصاد مقاومتی در شعاع این مرکز حرکت می‌کنند و گرانیگاه این جریان، مسئله تولید ملی است. اگر این‌گونه شد، مقاومت در عرصه اقتصاد به این معناست که ما اقدام و قیام کنیم تا کالاهایمان در هر زمینه‌ای مانند پوشاک، خوراک، لوازم خانگی، آرایشی و بهداشتی، صنایع غذایی و... دارای کیفیت مطلوب شود و باید در این مسیر تلاش کنیم و این‌طور نباشد که از ادامه دادن این راه خسته بشویم و کار را رها کنیم. مقاومت به این معناست که کار ما تمام‌شدنی نیست.

اگر در این مسیر قرار گرفتیم و مدل کالاها دائماً بهتر شود، ناگزیر دیگر رقبایمان تا اندازه‌ای کنار می‌روند. اگر صرفاً مردم را دعوت به خرید کالای ایرانی کنیم و در مسیر ارتقا و بهبود کیفیت قدمی برداشته نشود، مسئله قیام در عرصه اقتصاد مقاومتی محقق نشده است.

ریاضت حاصل نداری است؛ اما در فرهنگ قرآنی این‌گونه نیست «الَّذِينَ يُتَّقُونَ فِي الْكَفَالَةِ وَالصَّوْمِ» همان‌ها که در توانگری و تنگدستی، انفاق می‌کنند» (آل‌عمران/۱۳۴)؛ اقتصاد مقاومتی برای همگان اعم از دارا و ندار است.

اقتصاد مقاومتی ساختمانی است که در حال ساخت است و هنوز زلزله نیامده است؛ اما باید در برابر زلزله مقاومت‌سازی شود. ما چه تهدید بشویم یا نشویم، باید اقتصادی مقاوم داشته باشیم و این، با ریاضت اقتصادی فرق دارد که در زمان کسری بودجه رخ می‌نماید؛ مقاومت به معنای ریاضت نیست؛ بلکه به معنای توسعه پایدار است و به این معناست که ما باید دائماً بنیان‌های سازه‌های اقتصادی را محکم‌تر کنیم.

• جایگاه علما و مراجع در گفتمان‌سازی حمایت از تولید

و کالای ایرانی

مراجع در هر موضوعی جریان‌ساز نیستند؛ بلکه جریان‌ات را حمایت می‌کنند. در زمان مرحوم میرزای شیرازی تنباکو حرام اعلام شد و آثار و برکات فراوانی داشت. ما باید در تحقق این مهم، از قدرت فتوای مراجع استفاده کنیم. خوشبختانه اخیراً مقام معظم رهبری اخلاص در فضای مجازی را حرام شرعی اعلام کردند و ما باید به سمتی برویم که قدرت فتوا را به میدان بیاوریم؛ مثلاً اگر مراجع فتوا بدهند، استفاده از کالای خارجی با این قید که مشابه داخلی آن وجود داشته باشد، حرام است بسیار کارگشا است.

البته نخبگان دانشگاهی می‌توانند در این مسیر با مرجعیت همراهی و فرهنگ‌سازی کنند؛ به‌عنوان مثال می‌توانند مضرات استفاده از کالای خارجی را برای دیگران تبیین کنند؛ اما قدرت فتوا در اختیار مرجعیت است و پتانسیلی بالاتر از قدرت هسته‌ای دارد؛ اما هیچ‌وقت کلید آن را نمی‌زنند. ما این سابقه را داریم که مرجعی مانند میرزای شیرازی که قدرت سیاسی هم نداشت، فتوایی داد که حتی قدرتی مانند انگلستان را در هم پیچید.

حمایت از کالای ایرانی و تولید ملی، مرکز ثقل نظریه اقتصاد مقاومتی است و اگر بتوانیم کالای ایرانی و تولید ملی را مرکز قرار بدهیم، کار اقتصاد سامان می‌گیرد و قدرت فتوا در تحقق این مهم بسیار حائز اهمیت است.

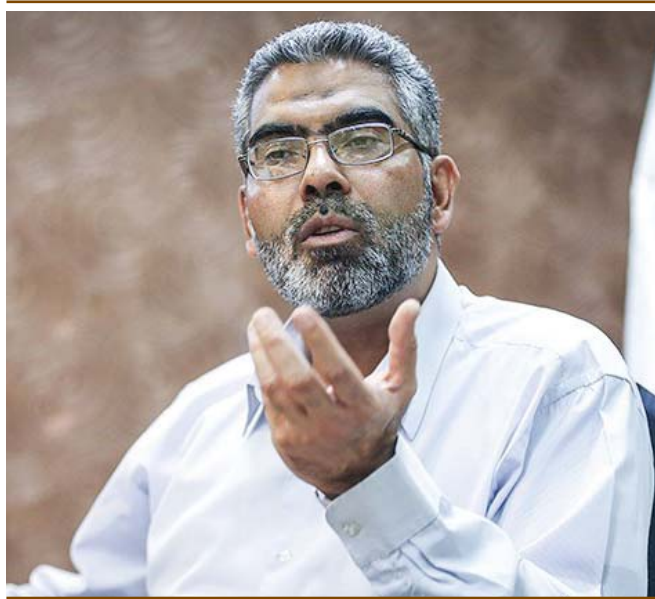
فصل و چهارم

• دیدگاه شهید صدر درباره بانک ربوی چیست؟

شهید صدر در کتاب «البنک اللاروی فی الإسلام»، بانک تجاری متعارف را در نظر می‌گیرد و می‌گوید: چون عملیات تجهیز و تخصیص منابع در بانک متعارف قرض است، لذا ربوی است و فعالیت‌های آن از نظر اسلام غیر مجاز است. به این معنی که بانک‌ها، پول را از مشتری دریافت می‌کنند و سالیانه درصد مشخصی از سود را به آن می‌پردازند، از سوی دیگر بانک‌ها پول را به صورت وام و در مدت معین قرض می‌دهند و درصدی معین علاوه بر مبلغ قرض را از مشتری بازپس می‌گیرند که بدل به ربا می‌شود که ایشان برای حذف این فعالیت ربوی طرحی را ارائه می‌دهند. بنابراین شهید صدر بانک متعارف تجاری را در نظر گرفته‌اند و پیشنهاد می‌دهند در تجهیز منابع بانک، قرض بدون ربا را در نظر بگیریم، یعنی سپرده مشتری در بانک بدون سود قرار خواهد گرفت، یا این‌که اگر می‌خواهند سودی نصیب مشتری بشود سپرده دیگری که حالت وکالت دارد نزد بانک قرار می‌دهد که اتفاقاً شهید صدر می‌گویند: این سپرده است و بانک از طرف مشتری وکالت دارد تا این پول را در فعالیت‌های مضاربه عقود اسلامی وارد کند که منظور شهید صدر مضاربه عام است و به نوعی مشارکت است و بانک سهم سود مشتری را می‌پردازد و نیز می‌تواند حق الوکاله خودش را برداشت کند. منابعی را که بانک به صورت قرض بدون ربا و یا وکالت از مشتریان گردآوری کرده است را می‌تواند به صورت مستقیم سرمایه‌گذاری کند و یا آن را به عاملی بدهد و درصدی را به عنوان واسطه‌گری دریافت کند یا حق الوکاله خودش را بردارد و باقی سود را به مشتری برگرداند، این عملیات سود واقعی و بدون ریاست.

• آیا با تعریف شهید صدر از بانک، در طرح بانکداری بدون ربا دچار اشکال و تناقض نمی‌شویم؟

طراحی بانک تجاری، برای فعالیت تجاری و عملیات در بازارهای پولی و نه فعالیت‌های واقعی اقتصادی است که با تداومی شهید صدر از بانک متفاوت است، لذا یکی از بزرگ‌ترین اشتباهاتی که شهید صدر مرتکب شده‌اند همین تداومی غلط از هدف اصلی طراحی بانک است که این تداومی ایشان به عنوان خشت اول و سنگ بنا قرار گرفته است که خیلی موفق نبوده است. اوایل انقلاب شهید صدر به ایران می‌آید و آخرین نوشته‌های ایشان در مجموعه‌ای تدوین می‌شود که ایشان طرح بانکداری بدون ربا را مطرح می‌کند. بعد از انقلاب و در سال ۱۳۶۳ بر اساس این طرح، قانون بانکداری بدون ربا نوشته‌ایم که تخصیص و تجهیز منابع در آن یا به صورت قرض الحسنه است که سپرده‌های سرمایه‌گذاری است و بانک وکیل مشتری است، بعد گفتیم

جایگاه بانکداری بدون ربا در اقتصاد مقاومتی و تولید ملی

دکتر حسین صمصامی

استاد و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

در تخصیص منابع این پول‌ها در عقود اسلامی به کار گرفته می‌شود که البته عقود اسلامی را که شهید صدر مطرح کردند با استفاده از عقود اسلامی اعم از مشارکت و مضاربه عام بود که ما عقود مبادله‌ای مانند فروش اقساطی و جعاله و اجاره به شرط تملیک را هم به آن اضافه کرده و دامنه عقود را گسترش دادیم، این طرح به عنوان قانون عملیات بانکی بدون ربا به سیستم بانکی ابلاغ شد. از سال ۱۳۶۳ تا به امروز که ۳۴ سال از ابلاغ این قانون می‌گذرد، اگر عملکرد بانک‌ها را بررسی کنیم، متوجه می‌شویم که بانک‌ها در اجرا مانند بانک ربوی عمل کرده‌اند؛ یعنی بانک‌ها به غیر از سپرده‌های قرض الحسنه، به سایر سپرده‌ها تحت عنوان علی الحساب سود ثابتی را به مشتری پرداخت کرده‌اند که این سود حداقل سود ثابت و تضمین شده است. سیستم بانکی هیچ‌گاه کمتر از سود علی الحساب به مشتریان پرداخت نکرده است، در حالی که در قانون و طرح شهید صدر چنین چیزی وجود ندارد، یعنی این سود علی الحساب حالت سود قطعی به خودش گرفته است. از سوی دیگر بانک، منابع را تحت عنوان عقود اسلامی اعم از عقد مشارکتی یا مبادله‌ای به مشتریان پرداخته است، در واقع پولی به مشتریان پرداخت کرده و سود ثابتی را از آن‌ها درخواست کرده است، اگر عقود مبادله‌ای باشند سود ثابت مشکلی نخواهد داشت، اما در عقود مشارکتی، سود ثابت معنایی پیدا نمی‌کند. بانک در عقود مشارکتی می‌گوید که در صورت ضرر یا عدم ضرر،

مقدار ثابت سود پرداخت خواهد شد. درست است که در عقود مبادله‌ای سود ثابت اشکالی ندارد، اما کلیه فعالیت‌هایی را که باید خود بانک در چهارچوب قرارداد انجام بدهد، به مشتری منتقل کرد؛ مثلاً در فروش اقساطی، بانک باید خود را به نام خودش خریداری کند و مشتری منتقل کند، اما این‌جا بانک این کار را انجام ندهد و به مشتری وکالت داده تا او این کار را انجام بدهد که البته این کار مشکل شرعی ندارد، اما چون این کار برای بانک هزینه ایجاد می‌کند، بنابراین برای فرار از هزینه‌ها این کار را به مشتری سپرده است. مشتریان گاهی این کار را به درستی انجام می‌دهند و گاهی هم با ارائه فاکتور صوری از انجام این کار سر باز می‌زنند و بحث از حالت فروش اقساطی خارج می‌شود.

• چرا بانک در بحث پرداخت تسهیلات یا سود تثبیت شده چنین کاری را انجام می‌دهد؟

علت این است که بانک، فعالیت‌های واقعی اقتصادی ندارد، بانک امروز پولی می‌گیرد و پولی می‌دهد، یعنی مانند بانک ربوی عمل می‌کند و طراحی بانک برای فعالیت‌های قرضی است نه فعالیت‌های غیرقرضی، لذا وقتی تلاش می‌کنید بانک را مجبور به ورود به فعالیت‌های غیرقرض واقعی کنید، بانک برای گریز از هزینه‌ها، راه‌هایی برای خودش پیدا می‌کند. افرادی هم به لحاظ فقهی راه‌های نجات را به سیستم بانکی آموزش داده‌اند و سیستم بانکی هم این راه‌ها را مستمسک خود قرار داده که منجر به وضعیت موجود شده

است، آن‌چه که ما امروزه شاهد هستیم حاصل طراحی غلطی است که بانکداری بدون ربا بر اساس آن انجام شده است، این طراحی‌ها در چهارچوب قانونی تنظیم شده تا بانک‌ها آن را انجام دهند. یعنی پول می‌گیرد و پول می‌دهد، و نرخ سود را در قالب عقود مختلف اسلامی تثبیت می‌کند و به اسم عقود این کار را انجام می‌دهد و حاصل کار این می‌شود که وجود دارد و علما هم اعتراض می‌کنند.

• پیشنهاد و راهکارهای عملی شما برای

این اصلاح طرح چیست؟

پزشک برای هر بیمار و متناسب با تشخیص بیماری او، راهکار درمانی ارائه می‌کند. بر اساس این آسیب‌شناسی که عرض کردم، راهکار ما این است که فعالیت‌های واقعی را از دوش سیستم بانکی برداریم و سیستم بانکی را در چهارچوب فعالیت‌های قرضی هدایت کنیم، در این راهکار، طراحی بانک به این معنا که بخواهد عقود اسلامی را اجرا کند وجود ندارد، بانک فعالیت‌های قرضی انجام می‌دهد اما چون قرض همراه با بازار تبدیل به ربا می‌شود این نوع فعالیت هرگز نمی‌تواند با سود اضافه وجود داشته باشد، اما این‌که درآمد بانک از کجا تأمین شود و چه انگیزه‌هایی برای این کار وجود دارد را به طور مفصل در یکی از کتاب‌هایم بحث کرده‌ام.

• آیا سیستم بانکی در ایران می‌تواند در خدمت تولید ملی قرار بگیرد؟

بانک مرکزی اعلام کرده است که سیستم بانکی ایران در سال گذشته، حدود ۶۰۰ هزار میلیارد تومان تسهیلات به سیستم اقتصادی پرداخت کرده است، نتیجه این مبلغ این بوده است که بر طبق آمار نه ماهه بانک مرکزی سرمایه‌گذاری سه درصد، رشد اقتصادی داشته است و این نشان می‌دهد که سیستم بانکی قادر نیست تسهیلات را به بخش واقعی هدایت کند. ستون فقرات اقتصادی مقاومتی، تولید است و حضرت آقا امسال را به سال حمایت از کالای ایرانی نامگذاری کرده‌اند، اما این سیستم بانکی نمی‌تواند در خدمت بخش واقعی اقتصاد یعنی تولید قرار بگیرد. راهکاری را که ما ارائه کرده‌ایم باعث می‌شود تا منابع، در بخش‌های واقعی تخصیص پیدا کنند. با وضعیت موجود، سیستم بانکی به سختی می‌تواند منابع را به سمت تولید هدایت کند و لازم است ساختار سیستم بانکی تغییر کند تا بتواند این کار را انجام بدهد، علی‌الخصوص با نظارت‌های دقیقی که بانک مرکزی بر سیستم بانکی دارد. این کار بسیار سخت است و امکان‌پذیر نیست و لذا راه‌حل، تحول ساختاری سیستم بانکی است. بحث ما این است که شرایط موجود سیستم بانکی، قادر به اجرای عقود اسلامی نیست، عقود اسلامی به این معناست که بانک، منابع را به بخش واقعی اقتصاد هدایت کند، یعنی از تولید کالای ایرانی حمایت کند.

هفته‌نامه افق حوزه

۲۴ اردیبهشت ۱۳۹۷

۲۷ شعبان ۱۴۳۹

۱۴ می ۲۰۱۸

یکی از کارهای که بر عهده مسئولان دولتی است، توسعه مهارت‌هاست. این هنرستان‌های فنی و صنعتی، این دانشگاه‌های علمی-کاربردی، این فنی-حرفه‌ای‌ها، آموزش‌شده‌های فنی-حرفه‌ای، باید توسعه پیدا کند. ما به علم احتیاج داریم، اما به پنجه کارآمد هم احتیاج داریم.

بیانات در دیدار جمعی از

کارآفرینان سراسر کشور ۱۳۸۹/۰۶/۱۶

فصل چهارم

۱۳

ویژه‌نامه حمایت از کالای ایرانی

دولت تصمیم بگیرد در هیچ‌یک از چیزهایی که مصرف می‌کند، از قلم و کاغذ روی میز گرفته تا ساختمان‌سازی تا بقیه چیزها، هر آن‌چه در داخل قابل تولید است، خودش را از خارج ممنوع کند، بر خودش حرام کند.

بیانات در دیدار جمعی از کارگران

سراسر کشور ۱۳۹۴/۰۲/۰۹

حمایت از کالای داخلی

و مبارزه جدی با هجوم کالای خارجی

در نگاه فقیه مجاهد مرحوم آیت‌الله شیخ غلامحسین عبدخدایی (تبریزی)

گفت‌وگو با عضو خبرگان رهبری حجت‌الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدهادی عبدخدایی

آیت‌الله تبریزی رحمته‌الله علیه: «شخص وطن‌خواه و مملکت‌دوست به قدر امکان از استعمال و اسباب خارجه تجنب ورزیده و در ترویج ضایع وطنی بکوشد، نه این‌که به واسطه مصارف غیرمهمه خویش چشمه‌های طلا را هرآن و دقیقه، به ممالک اجانب ریزان نموده و مملکت را به فلاکت و رذالت دچار و اسم بلامسمای وطن‌خواهی را به خود بندد و طوق اجنبی‌پرستی را فعلاً به گردن خود بیندازد».

هفته‌نامه افق حوزه به مناسبت نامگذاری سال جدید از سوی مقام معظم رهبری در خصوص حمایت از تولید داخلی، در گفت‌وگویی با عضو خبرگان رهبری استاد حجت‌الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمدهادی عبدخدایی فرزند فقیه مجاهد آیت‌الله عبدخدایی رحمته‌الله علیه در رابطه با نظرات این عالم بزرگوار «در باب اقتصاد مقاومتی و استفاده از تولید داخلی» جویا شده که در ادامه می‌خوانید.

این نشریه که تقریباً ۹۰ سال پیش از این منتشر می‌شد، از نادر نشریات اسلامی بود که در جهان اسلام به بیدارگری پرداخته بود، چه در مقابل شبهات و مطالب الحادی و چه در رزم و مقابله با استعمار و غرب‌زدگی. از جمله نظر خوانندگان محترم را به «مقاله چهل و پنجم و چهل و ششم» که در سال دوم تذکرات دیانتی منتشر شده است، جلب می‌کنم.

• در نشیه تذکرات دیانتی در مورد حمایت از کالای داخلی چه اقداماتی انجام شد؟

مقدمتاً بیان می‌شود که آن روزها مبل و صندلی از خارج می‌آوردند و این وسیله به تدریج رواج می‌یافت و افراد ثروتمند و تجددمآب از آن استفاده می‌کردند. مرحوم آیت‌الله تبریزی رحمته‌الله علیه خاطره‌ای از خود و عملکرد خویش بیان می‌کند که در شماره ۴۵ و ۴۶ «تذکرات دیانتی» درج منتشر فرموده است و ذیلاً بیان می‌گردد.

«صحبت بازدید: در ایام نوروز به رسم بازدید وارد منزل یکی از اعیان شده، دیدم تمامی همگنان آن بزم، در روی صندلی‌های مصنوعه اجانب قرار گرفته، گرم‌گرم صحبت (گویا راجع به وطن‌خواهی) می‌باشند. به مجرد ورود کمترین، وضع مجلس تغییر نمود و بناءً علی‌الرسم به روی فرش بافته وطن نشست، حاضران خواهی‌نخواهی تبعیت نمودند. به جهت مختصر احساس تالم

• نشریه تذکرات دیانتی با چه هدفی و در چه سالی منتشر شد؟

در چنین شرایطی مرحوم آیت‌الله تبریزی رحمته‌الله علیه با ایجاد مجمعی به عنوان «دیانت اسلامی» و تشکیل جلسه‌ای در عصرهای جمعه، محوری برای افرادی فرهیخته گردید و سپس نشریه‌ای به نام «تذکرات دیانتی» منتشر نمود که شعاع آن تعدادی از شهرهای ایران مانند: تبریز، تهران، همدان و حتی مشهد را فراگرفت و نمایندگی‌هایی در مراکز مختلف ایجاد نمود و در خارج از کشور از سویی تانجف و از سوی دیگر تا بمبئی رفت و مورد تأیید و تقریظ علمای برجسته‌ای چون آیت‌الله بلاغی و کاشف‌الغطاء و حتی مراجع بزرگوار چون آیت‌الله العظمی اصفهانی و حائری یزدی رحمته‌الله علیه قرار گرفت.

محضر علما و مراجع برجسته‌ای چون آیات عظام: سیدمحمدکاظم یزدی، شریعت اصفهانی، آخوند خراسانی، به تبریز بازگشت و مواجه با نقشه‌ها و تهاجمات گوناگون استعمار غرب علیه اسلام و کشورهای اسلامی شد. در آن سال‌ها پس از تاخت‌وتازهای فرهنگی فرانسه و سیاسی انگلیس - آن استعمارگر فرتوت قدیمی - ، تازه آمریکایی‌ها با چهره‌ای نو، به میدان آمده بودند؛ و در رأس همه آن‌ها گروه‌های تبلیغی و تبشیری مسیحی که راه را برای استعمار صاف و هموار می‌کردند. روی همین اصل عده‌ای غرب‌زده، بلکه شیفته غرب شده بودند؛ تا آن‌جا که سردمداران آن‌ها می‌گفتند: ما اگر خواسته باشیم به تمدن و توسعه واقعی برسیم باید سر تا قدم فرنگی بشویم.

• به عنوان سؤال اول سیر تاریخی مرحوم آیت‌الله عبدخدایی در مبارزه با کالاهای خارجی و حمایت از کالای داخلی را تبیین فرمایید؟

تاریخچه باشکوه روحانیت شیعه چون آسمان پرفروغی است که پیوسته اختران فروزان او در نقاط گوناگون درخشیده و دوران تاریک و ظلمانی، چونان شهابی نورافشانی کرده‌اند، در هر عصر و زمانی جوامع گوناگون را هدایت نموده و با جهل و غفلت مبارزه کرده‌اند. بیدارگرانی بوده‌اند که پیوسته هشدارها داده، و جان‌باختگانی بوده‌اند که همیشه در مبارزه و پیکار زیسته‌اند.

یکی از چهره‌های برجسته ایشان که در آغاز قرن اخیر درخشیده است، مرحوم آیت‌الله آقای حاج شیخ غلامحسین عبدخدایی رحمته‌الله علیه معروف به تبریزی است. او از دوران جوانی با تبلیغات و عوامل استعماری مبارزه کرده و تا پایان عمر هم لحظه‌ای از تلاش در مسیر آرمان‌های اسلامی دست برنداشته است. چه آن‌گاه که در تبریز، مقابل تبلیغات مسیحی و تبشیری هشدار می‌داده و یا با حکومت رضاخانی به جنگ و ستیز برخاسته، و چه زمانی که در آخرین نماز جمعه خود در مشهد، مردم را به خدا و پاسداری از اسلام دعوت می‌نموده است.

مرحوم آیت‌الله تبریزی رحمته‌الله علیه پس از تحصیل در نجف اشرف و استفاده از

فصل و چهارم

بروید سراغ مصرف تولیدات داخلی. آن چیزهایی که مشابه داخلی دارد، متعصبانه و با تعصب تمام، ملت ایران، خارجی آن را مصرف نکنند. این را من فقط برای یک عده خاص و برای متدینین و افرادی که برای حرف ما حجیت شرعی قائلند، نمی‌گویم؛ من این حرف را برای هر کسی می‌گویم که به ایران علاقه‌مند است به خصوص آن کسانی که مصارف زیادی دارند [می‌گویم].

بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی

۱۳۹۳/۱۱/۲۹

فصل چهارم

فرشی می‌بافند بعد از مبادله، این صندل‌های حصیری زیرشما قرار می‌گیرد، یا لعه اطفالتان می‌آید، یا آرایش زنانه برای مردان و نامردان صورت می‌پذیرد. آخر یک خورده به خود بیایید و این قدر حقوق خود و شرف خویش را به معرض زوال نیاورید.

این بود فریاد یک عالم فرهیخته که در هشتاد و هشت سال پیش از این، در مبارزه با غرب‌زدگی و مصرف کالاهای خارجی بلند می‌شود. گرچه ادبیات آن مربوط به همان دوران است ولی همراه با دلسوزی است و از جذابیت خاصی برخوردار است و مهم‌تر از همه محتوای ارزنده و روشنگری آموزنده آن می‌باشد.

اکنون هم رهبری انقلاب با تدبیر و دوراندیشی انقلاب، با بیان این عنوان همگان را به حمایت از کالای ایرانی فراخواندند. البته حمایت از تولید داخلی تنها مربوط به خریداران نیست بلکه بخشی از آن مربوط به سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و هدایت و نظارت دولت و نظام است، بخشی هم مربوط به تولیدکنندگان و ارتقاء بیشتر تولیدات است تا بتوانند رقابت با کالای خارجی بنمایند و بخشی هم برعهده مصرف‌کنندگان و خریداران می‌باشد، از این رونماز به یک عزم و یک حرکت همگانی دارد.

• چه پیشنهاد عملیاتی برای مسئولان نظام دارید تا چرخ اقتصاد مقاومتی با سرعت بیشتری حرکت کند و موجب تقویت کالای ایرانی شود؟

مسئولان دولتی و نظام در بحث حمایت از کالای ایرانی باید به چند نکته مهم توجه داشته باشند که به صورت اجمال اشاره می‌گردد.

۱. وظیفه قوای سه‌گانه آن است که به وسیله قوانین و بخش‌نامه‌ها تسهیلات لازم برای تولیدات داخلی فراهم آورند تا تولیدکنندگان تشویق و ترغیب به تولید گردند، نه آن‌که به سبب کاغذ بازی و دفع‌الوقت‌های اداری و تحمیل ناروای مالی تولیدکننده از اقدام خود پشیمان گردد.

۲. حمایت‌های بانکی و اعتباری و توجه واقعی به تولیدکنندگان حقیقی گردد و از هرگونه خلافتکاری جلوگیری به عمل آید.

۳. نظارت صحیح بر آن‌که اعتبارات بانکی صرف تولید گردد، نه آن‌که به بهانه تولید صرف خرید ویلا و مسافرت‌های خارجی شود.

۴. نظارت بر کیفیت و ارتقاء تولیدات داخلی و رهنمودهای لازم انجام گیرد.

۵. از ورود اجناس مشابه چه به صورت رسمی و چه به صورت قاچاق به‌گونه‌ای صحیح و سالم با توجه به جمیع جهات جلوگیری به عمل آید.

۶. تحریم جدی ارگان‌های دولتی از خرید کالایی که مشابه آن در داخل تولید می‌شود، یا امکان تولید آن وجود دارد.

۷. کاربردی کردن دروس دانشگاهی و طراحی برای همکاری بخش‌های تولیدی با دانشگاه‌ها در ارتباط با ارتقاء تولیدات و اشتغال تحصیل‌کرده‌ها.

۸. برنامه‌ریزی برای حرکت به سوی استقلال اقتصادی، به ویژه در کالاهای ضروری و استراتژیک اعم از کشاورزی و صنعتی و...

۹. جلوگیری از فساد و برخورد با آن به صورت جدی و مداوم، مانند جلوگیری از ایجاد کانون‌های اقتصادی غیرسالم با تبلیغات دروغین.

۱۰. نظارت سالم و جدی از سوی قوای سه‌گانه اعم از کمیسیون اصل ۹۰، بازرسی کل کشور، سازمان برنامه و بودجه و دادستانی‌ها در اجرای مطالب فوق.

این تذکر در این جا لازم است، برای اجرایی کردن این طرح هر وزارتخانه لازم است اتاق فکری تشکیل دهد تا با توجه به تناسب کار و مسئولیت خود برنامه‌ریزی کنند

شخص وطن‌خواه و مملکت‌دوست

به قدر امکان از استعمال و اسباب خارجه

تجنب ورزیده و در ترویج ضایع وطنی بکوشد،

نه این‌که به واسطه مصارف غیرمهمه خویش

چشمه‌های طلا را

هر آن و دقیقه، به ممالک اجانب

ریزان نموده و مملکت را به فلاکت و رذالت دچار

و اسم بلاسمای وطن‌خواهی را

به خود بندد و طوق اجنبی‌پرستی را

فعلاً به گردن خود بیندازد.

اجانب حمل می‌شود و هم چنین به واسطه پاره تبرجات زنانه هرآنی، چشمه‌های طلا را به ممالک خارجه، ریزان نماییم و به رذالت و اسارت اسلامیان به این اندازه، خوش دل نشویم. بفرمایید تا کی؟ اجنبی‌پرستی تا کی؟ غفلت تا کی؟ کو مؤسسات خیریه شما؟ کو مریض‌خانه‌های مرتب شما؟ کو فقرا نوازی شما؟ کو نشریات خقه شما؟ کو مبلغین باشهامت شما؟ اغنیا شما حالشان معلوم؛ فقرا برای چند پاره فلوس، حاضر مجالس وعظ اجنبیان؛ نورسان، وطن‌فروش؛ جوانان، مست عشق طننازان و صورت‌سازان!

گر مسلمانی همین است که ماها داریم

وای اگر از پس امروز بود فردایی
آقایان، در صورتی که مخارج یک خانه زیاده از دخل آن باشد، بالاخره آن خانه ویران می‌شود و شرافت آن خانه معدوم می‌گردد. وطن اسلامی، خانه عزت و بیت شرف همه ماهاست. ملاحظه نمایید در عوض مخارج این سرزمین سعادت و محوطه شرافت، چه دخل دارید. به دست خودتان این خانه عزت و سربلندی را ویران نکنید؛ یک ذره تأمل نمایید؛ وطن‌فروشی را وطن‌خواهی میندازد و موهوم‌پرستی را حقیقت‌طلبی، و حقیقت‌پرستی را موهومات و خرافات معرفی ننماید. در

اطفال اسلامی هزارهزار المک فرشی (گره‌های فرش) در مقابل اجرت جزئی، با هزاران سوز دل و ناله و آه می‌زنند و به فلج و امراض مزمن مبتلا، و به ناملایمات فوق‌العاده گرفتار و رنگ‌هاشان زرد و زنگ‌هاشان زرد و بدن‌هاشان لاغر می‌شود تا یک

در آن جمع، خواستم که از نیت بی‌آلایش مستحضر شونند، گفتیم: البته صندل (صندلی) نشینی شرعاً ممنوع و منافی با عدل و اسلامیت نیست، ولی این صندل‌های خارجه، ابداً محبوب طبعم نبوده و ترویج آن‌ها را منافی همه شئونات محترمه می‌دانم، فلذا شرعاً هم روانمی‌پندارم»

سپس برای اثبات مطلب خود به بیان چند مقدمه می‌پردازد. در مقدمه اول بیان می‌فرماید: «وطن‌خواهی چیست و حفظ وطن با چه حاصل می‌شود؟» در این مقدمه اظهار می‌دارد که «حفظ وطن با حفظ ثروت، سد ابواب فقر، وفاقه اهالی و رفع احتیاج از اجانب صورت می‌پذیرد و آن‌ها با ترویج امتعه و ضایع، وجود خارجی پیدا می‌کند.»

سپس بیان می‌فرماید: «شخص وطن‌خواه و مملکت‌دوست به قدر امکان از استعمال و اسباب خارجه تجنب ورزیده و در ترویج ضایع وطنی بکوشد، نه این‌که به واسطه مصارف غیرمهمه خویش چشمه‌های طلا را هر آن و دقیقه، به ممالک اجانب ریزان نموده و مملکت را به فلاکت و رذالت دچار و اسم بلاسمای وطن‌خواهی را به خود بندد و طوق اجنبی‌پرستی را فعلاً به گردن خود بیندازد.»

در مقدمه دوم: به صورت سؤال مطرح می‌کند که «چرا ایران وطن عزیز ماست؟» و در پاسخ به آن می‌فرماید: «برای آن‌که دیانت رسمی ایران، اسلام است و مذهب رسمی آن جعفری علیاً می‌باشد» و به اهداف اعتقادی و آرومانی تأکید می‌نماید.

در مقدمه سوم: هم بیان می‌دارد که مخالف صندل (صندلی) نشینی نیست بلکه انتقاد او نسبت به استفاده از صندل‌های خارجی است و از این رو نقادانه می‌گوید: «با این‌که در مملکت ایران، صندل‌های مصنوعه اهالی این مملکت موجود و فراوان است، صندل‌های خارجه را به قیمت گزاف خرید و در مقابل چوب‌های ممالک اجانب، مبالغ خطیر صرف نموده و ملت خویش را به فلاکت و رذالت دچار نموده، بدین قبیل افعال زشت اجانب را تقویت کرده، ثروت اسلامیان را به واسطه مخارج بَرَجی به باد فنا داده و موجب ضعف و زوال همه گونه عناوین محترمه و مقدسه می‌باشند.»

«شخص وطن‌خواه و مملکت‌دوست به قدر امکان از استعمال و اسباب خارجه تجنب ورزیده و در ترویج ضایع وطنی بکوشد، نه این‌که به واسطه مصارف غیرمهمه خویش چشمه‌های طلا را هر آن و دقیقه، به ممالک اجانب ریزان نموده و مملکت را به فلاکت و رذالت دچار و اسم بلاسمای وطن‌خواهی را به خود بندد و طوق اجنبی‌پرستی را فعلاً به گردن خود بیندازد.»

مرحوم آیت‌الله تبریزی رحمته‌الله‌علیه مطلب را در مقاله چهل و هشتم هم ادامه داد، و با بیانی تندتر، و محتوایی تحلیلی‌گرا می‌فرماید: «آقایان هیچ می‌دانید که در مقابل این صندل‌ها و چوب‌های خارجه چه متاع نفیس وطنی، عوض می‌دهید؟ و فی‌الحقیقه شرافت و ملیت را مبادله با اجنبی‌پرستی می‌نمایید، اطفال اسلامی هزارهزار المک فرشی (گره‌های فرش) در مقابل اجرت جزئی، با هزاران سوز دل و ناله و آه می‌زنند و به فلج و امراض مزمن مبتلا، و به ناملایمات فوق‌العاده گرفتار و رنگ‌هاشان زرد و بدن‌هاشان لاغر می‌شود تا یک فرشی می‌بافند بعد از مبادله، این صندل‌های حصیری زیرشما قرار می‌گیرد، یا لعه اطفالتان می‌آید، یا آرایش زنانه برای مردان و نامردان صورت می‌پذیرد. آخریک خورده به خود بیایید و این قدر حقوق خود و شرف خویش را به معرض زوال نیاورید.

البسه وطنی که مناسب و موافق اقتصاد و معیشت همه رعایا باشد به قدر مکفی نداریم، اقلأً به واسطه بَرَج و مخارج غیر لازم مثل فکل و عصا و صندل‌هایی که از

صاحبان سرمایه و نیروی کار که تولیدگر هستند، آن‌ها هم بایستی به تولید ملی اهمیت بدهند به این معنا که بهره‌وری را افزایش بدهند. بهره‌وری، یعنی «رحم الله امره عمل عملاً فأتقنه»، این معنای بهره‌وری است؛ از قول پیغمبر نقل شده است: رحمت خدا بر آن کسی است که کاری را که انجام می‌دهد، محکم انجام بدهد، بدهد، متقن انجام بدهد.

بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۳/۰۱/۰۱

راهبردهای اقتصاد مقاومتی

و حمایت از تولید ایرانی

در کلام رهبری

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمدکاظم رجایی
عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

از ابتکارات مقام معظم رهبری این است که در ابتدای هر سال راهبردهای اساسی و اولویت‌های اول کشور را متذکر می‌شوند. ایشان از سال ۱۳۸۷ تا به حال روی مباحث اقتصادی متمرکز شده‌اند که این گویای این مسئله است که معظمله شرایط امروز ما را، از همان سال ۱۳۸۷ به خوبی می‌دیدند و لذا در هر سال یک راهبرد اساسی مانند اصلاح الگوی مصرف و کار، همت مضاعف و تولید ملی را بیان کردند. در سال ۱۳۹۴ بحث اقتصاد مقاومتی و سال ۱۳۹۵ سال اشتغال و تولید بود و امسال هم سال حمایت از کالای ایرانی را مطرح فرمودند که مجموعه این‌ها را می‌توانیم به راهبردهای اقتصاد مقاومتی نامگذاری کنیم. حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمحمدکاظم رجایی، عضو هیئت علمی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته در گفت‌وگو با هفته‌نامه افق حوزه به تبیین این اندیشه پرداخته است.

• تجربه بسیج در هشت سال دفاع مقدس، الگویی تمام‌عیار در عرصه جنگ اقتصادی

مقام معظم رهبری زمینه‌ها و مقدمات لازم برای جنگ سنگین اقتصادی را به‌دقت ترسیم کرده‌اند، ایشان امسال این نامگذاری را با دو هدف متذکر شدند: یکی این‌که به‌عنوان سیاست اصلی و اولویت ما برای سال جاری باشد و هدف دوم، توجه دادن افکار عمومی به مسائل مهم کشور است تا مردم به صحنه بیایند و عنایت داشته باشند که مسئله اصلی کشور چیست؟ آن‌چه به‌عنوان مقدمه باید مطرح کنیم این است که مادریک نبرد سنگین اقتصادی قرار داریم که البته از ابتدای انقلاب شروع شده و گاهی فشارهای سنگینی از طرف دشمن وارد گردید؛ مانند سال‌های ۹۰ و ۹۱ که تحریم‌های گزنده بانکی، نفتی و حصر سنگین اقتصادی به کشور ما تحمیل شد. گاهی دشمن تاکتیک‌هایی را برای ضربه زدن به کشور ما به کار می‌برد، مانند افزایش قیمت دلار و کاهش قدرت پول ملی که در پایان سال قبل و ابتدای امسال شروع شد، اما خوشبختانه ما تجربه‌هایی داریم و باید از تجربه‌های گذشته استفاده کنیم. تجربه هشت سال دفاع مقدس به ما می‌گوید که اگر تمام دنیا در مقابل ما بایستند و با تمام تجهیزاتشان در برابر ما قرار بگیرند ما اگر بخواهیم می‌توانیم بر آن‌ها غلبه کنیم، آن سال‌ها اولویت اول دولت ما جبهه و جنگ بود، عده‌ای ایناگر و مؤمن و فداکار و از جان گذشته در صف مقدم حضور داشتند و بقیه مردم هم پشت سر آن‌ها بودند. بسیجیان حداقل امکانات مبارزه را هم نداشتند، اما حمایت و مقاومت مردم باعث شد تا امروز در صنعت دفاعی به نقطه‌ای رسیدیم که موشک‌های نقطه‌زن ما بالاتر از موشک‌های کشورهای پیشرفته قرار گرفتند. در عرصه صنعت هم اوضاع به همین نحو است و ما در موقعیت جنگی هستیم و در حال حاضر فعالان اقتصادی، کارگران، کشاورزان و معدن‌کاران در صف مقدم جنگ حضور دارند و مردم باید از آن‌ها پشتیبانی کنند. اولویت اول کشور ما باید مسئله جنگ اقتصادی باشد، البته جنگ و تهاجم فرهنگی هم چنان با برجاست و نباید از آن غافل باشیم. به هر حال دشمن روی جنگ اقتصادی متمرکز شده و ما باید پشتیبان مدافعان صف اول عرصه جنگ اقتصادی باشیم. چرخ‌های شهرک‌های صنعتی ما، زمانی به چرخش در می‌آید که ما از آن‌ها حمایت کنیم، در این صورت آن‌ها می‌توانند در این جنگ اقتصادی ایستادگی کنند و بردشمن غلبه کنند که آیه می‌فرماید: «ان تنصر الله ينصرکم». این جاتحقق «ان تنصر الله» به این است که ما وارد عرصه حمایت و پشتیبانی از تولیدکنندگان داخلی بشویم. با خرید کالای ایرانی، سود به حساب تولیدکننده خواهد رفت و او می‌تواند ضریب کیفیت کالای تولیدی خود را افزایش دهد، اما با فاصله گرفتن از خرید کالای ایرانی و حرکت به سمت کالای خارجی موجب خواهیم شد که کالای ایرانی قابلیت رقابت پیدا نکند و در مقابل، تولید خارجی از نظر کاهش هزینه تولید، بازدهی نیروی انسانی و دانش فنی ارتقا می‌یابد.

• چرا ما کیفی بودن کالای داخلی را نسبت به کالای خارجی قبول نداریم؟

دلیلش خیلی واضح است، کافی است شما حرکت کنید و کالای خارجی در داخل کشور را به صورت تحت لیسانس ببینید، که ما بخش قابل توجهی از کالاهایی را که به‌عنوان کالای خارجی حتی در مارک‌های معروف خریداری می‌کنیم کالاهای تولید داخل هستند، مانند کارخانه‌های تولید لوازم خانگی که فرآیند تولید آن‌ها از صفر تا صد در داخل کشور انجام می‌شود، اما با پرداخت درصدی از فروش، از مارک شرکت خارجی استفاده می‌شود. اساساً ما از خرید کالای تولید خارجی لذت می‌بریم و اثر روحی و روانی خرید کالای خارجی به این صورت در جامعه ما وجود دارد که اگر عیبی در کالای با مارک ایرانی ببینیم نسبت به آن حساسیت داریم، اما همان کالای تولید داخل با برند خارجی را می‌پسندیم، پس این‌طور نیست که بگوییم کیفیت کالای ایرانی پایین است. تأکید ما به تولیدکنندگان این است که تلاش کنند تا کیفیت را ارتقا بدهند و این زمانی محقق می‌شود که تولیدکننده سرمایه لازم را داشته باشد تا بتواند دانش فنی خود را ارتقا بدهد و کار خود را دانش بنیان کند. لازمه این کار به خدمت گرفتن یک گروه علمی، برای کار روی ارتقا کیفیت تولید و ظرفیت تولید و کاهش هزینه تولید است و برای این کار به سرمایه نیاز است که این مسئله هم نیازمند فروش کالای تولیدی است.

و هماهنگی وزارتخانه‌ها هم بر عهده دفتر ریاست جمهوری خواهد بود.

• تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران در حمایت از کالای داخلی چه نقشی می‌توانند ایفا نمایند؟

در مورد تولیدکنندگان هم می‌توان به چند مورد اشاره داشت: ۱. ابتدائاً هدف آنان درآمدهای موقت و زودگذر نباشد، بلکه با توجه به درآمد متعادل آینده‌نگر باشند و رعایت صداقت در کار را بنمایند و اعتبار و استفاده در درازمدت را فدای بهره‌برداری موقت و کوتاه‌مدت نکنند.

۲. قدرت ابتکار درصدد بهینه‌سازی تولیدات داشته باشند، به صورتی که پیوسته کیفیت ارتقاء یابد و هزینه‌ها تقلیل تا بتوانند در رقابتی سالم موفق شوند و در این راستا نیاز به تحقیق و پژوهش دارند.

۳. از رقابت‌های غیرسالم مانند تدریس و تبلیغ مبالغه‌آمیز بپرهیزند و از سوءاستفاده از غفلت خریدار و یا اشتباه او به‌ویژه در بسته‌بندی‌ها به صورت کم‌فروشی بر حذر باشند و رعایت اصول اخلاقی و ایمانی را بنمایند.

۴. در هر تولیدی رعایت استاندارد واقعی در آن را بنمایند نه آن‌که خواسته باشند با رشوه و مسامحه، کالای غیراستاندارد را به بازار ارائه دهند.

• مصرف‌کنندگان در بحث ترویج و استفاده از کالای ایرانی نقش تعیین‌کننده‌ای دارند، در این باره چه توصیه‌هایی دارید؟

ما در کشوری زندگی می‌کنیم که مسئولیت آبادانی آن به گردن همه ما است. مصرف کالای داخلی سبب می‌شود اشتغال فراوان گردد، سطح تولید بالا رود، وابستگی اقتصادی از بین رود، درآمد ملی زیاد شود، کشور به خودکفایی رشد درآید. کشور از تک محصولی و تنها نفت بیرون آید و به استقلال اقتصادی برسد و تحریم‌های اقتصادی بی‌اثر شود، اشتغال فراوان شود تولیدات رونق یابد، نقشه‌های دشمنان بی‌اثر گردد، صادرات رونق یابد، فقر و تهی‌دستی از بین رود و... برای یک کشوری که می‌خواهد مستقل باشد رعایت این امور ضروری و لازم است.

یک ایرانی باید افتخار کند که تولیدات کشور را مصرف می‌کند، پارچه لباس او پارچه‌ای است که برادر ایرانی او در کارخانه ایرانی بافته؛ و میوه‌ای را که مصرف می‌کند باغبانی مسلمان کاشته و در صورت غیر این بداند که اگر کارخانه ورشکست شود و صدها نفر بیکار شدند، او سبب شده است؛ و درد ورنجش را احساس نماید.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «جامعه ایمانی بمانند اعضا یک پیکرند و کالبد یک انسان هستند که اگر یکی بیمار شود تمامی بدن احساس درد و رنج می‌کنند»، ما باید از لذت دیگران خشنود باشیم و از رنج دیگران در رنج تا بتوانیم افتخار بنام اسلامی کنیم.

ما اگر عزت و استقلال از هر جهت را می‌خواهیم، باید درصدد خودکفایی باشیم و اتکا به تولیدات داخلی داشته باشیم، بدیهی است هیچ وجدان و هیچ دینی اجازه نمی‌دهد که افراد کشور کالای خارجی مصرف کنند و موجب ورشکستگی صنایع و تولیدات داخلی گردند.

• در پایان اگر نکته‌ای هست بفرمایید.

به روایتی از امام هشتم علیه السلام بسنده می‌کنم: علی بن شعیب می‌گوید: خدمت حضرت ثامن الائمه علیه السلام شرفیاب شدم، حضرت در ابتدا فرمودند: «مَنْ أَحْسَنُ النَّاسِ مَعَاشاً؟» زندگی چه کسی از همه بهتر است؟ علی بن شعیب می‌گوید: گفتیم نمی‌دانم خود شما بفرمایید. حضرت فرمود: «مَنْ حَسَنَ مَعَاشَ غَيْرِهِ فِي مَعَاشِهِ؟» آن‌کس که دیگران در پرتو او به نوازی رسند و زندگی خوبی داشته باشد، لحظه‌ای گذشت حضرت فرمودند: «مَنْ أَسْوَأُ النَّاسِ مَعَاشاً؟» چه کسی از همگان زندگی او بدتر می‌باشد؟، گفتیم خود شما بفرمایید: حضرت فرمود: کسی که خیرش به احدی نرسد و هیچ‌کس از زندگی او بهره‌ای نبرد. وَأَخَيْرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

تهیه و تنظیم: مهدی معصومی

فصل
چهارم

اقتصاد مقاومتی به معنای مقاوم ساختن پایه‌های اقتصاد، یکی از وظایف عمومی امروز ما است و همه می‌توانند در آن نقش ایفا کنند، هم مسئولان و مسئولان قوای سه‌گانه، هم آحاد مردم، هم کسانی که دارای مهارت کارند، هم کسانی که دارای سرمایه‌اند، هم صاحب‌نظران.

بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۳/۰۱/۰۱

(غیرالحکم/۴۸۳۳) تدبیر و مدیریت خوب، سرمایه اندک را افزون می‌کند، اما تدبیر و سوء مدیریت، سرمایه انبوه را نابود می‌سازد. ما امکاناتی در کشور داریم اعم از سرمایه‌ها و منابع اولیه ثروت و منابع طبیعی و نیروی انسانی جوان، اما سؤال این است که آیا ما مجاز هستیم این‌ها را رها کنیم تا از بین بروند؟ به عنوان مثال ما روزانه چند صد هزار ذبح گوسفند داریم، پوست و پشم این گوسفندان چه می‌شود؟ این‌ها در مناطق کوچک مانند روستاها و شهرهای کوچک دفن می‌شوند! در حالی که یک کیف چرمی زنانه خارجی کوچک که با یک پوست ساده گوسفند تبدیل به چند کیف از این دست می‌شود، در بازار به قیمت ۲۵۰ تا ۳۰۰ هزار تومان قیمت دارد، اما ما این پوست را به کناری می‌اندازیم، در حالی که خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ جُلُودِ الْاَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اِقَامَتِكُمْ وَمِنْ اَصْوَافِهَا وَاَوْبَارِهَا وَاَشْعَارِهَا اَنَّا نُمَاتِعَا اِلَىٰ حَبِيْن»؛ (نحل/۸۰) یعنی خدا برای سکونت (دائم) شما، منزل‌هایتان را مقرر داشت و (برای سکونت موقت مثل سفر)، از پوست و موی چهارپایان خیمه‌ها را برای شما قرار داد تا وقت حرکت و سکون سبک وزن و قابل انتقال باشد. از پشم و کرک و موی آن‌ها نیز اثاثیه منزل (مانند گلیم، نمد و قالی) و متاع و اسباب زندگانی (و لباس‌های فاخر) برای شما خلق فرمود که تا زمان معینی از آن استفاده کنید. متأسفانه ما این نعمت الهی را دفن می‌کنیم و دور می‌اندازیم؛ در حالی که به سرعت می‌تواند تبدیل به فرآورده شود. آیا از نظر منابع دینی، ما مجاز به این کار هستیم؟ امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «من اشترى الحنطة زاد ماله ومن اشترى الدقيق ذهب نصف ماله ومن اشترى الخبز ذهب ماله»؛ (وسائل الشیعه (آل‌النبی) / ج ۱۷ / ص ۴۳۹؛ تهذیب الأحکام / ج ۷ / ص ۱۶۲) امام صادق علیه السلام سه کالا را کنار هم می‌گذارند: گندم، آرد و نان که این سه، در حقیقت نماد سه کالا یعنی منابع و مواد اولیه، کالای واسطه‌ای و کالای نهایی آماده مصرف هستند، لذا من حدیث را این‌طور ترجمه می‌کنم که واردات کالای نهایی باعث برآوردن مال تومی‌شود، اگر روستری و پوشاک و کیف و کفش آماده وارد کشور شود همان‌طور که مقام معظم رهبری فرمودند، برای کشور مایه شرم است. در روایت دیگری فرمود: «شراء الحنطة ينفى الفقر و شراء الدقيق ينشىء الفقر» (کافی / ج ۵ / ص ۱۶۶ / ح ۱)؛ یعنی خریدن گندم، فقر را از بین می‌برد و خریدن آرد، فقر را پدید می‌آورد. گندم کالای واسطه و آرد و نان کالای نهایی است، پس خرید نان یعنی خرید کالای نهایی که آماده مصرف و علامت فقر است. وارداتی امثال پوشاک، کیف و کفش که کالای نهایی و مصرفی معلوم است که چرا فقر است؛ زیرا همه پول و سرمایه را برای خرید می‌دهیم و ارزش افزوده آن در جیب بیگانه می‌رود و با این کار تولید داخلی دچار رکود و بیکاری وارد جامعه می‌شود. منابع ما چقدر زیبا سخن گفته است. امام صادق علیه السلام سه کالا را کنار هم چیده‌اند و می‌فرمایند که اگر کسی گندم بخرد زاد ماله، یک کیلو گندم را به قیمت دو هزار تومان می‌خرد و تبدیل به فرآورده‌ای می‌کند که هم ایجاد اشتغال می‌کند و هم باعث می‌شود ارزش افزوده آن به جیب خود شخص برود، اما کسی که برود و نان بخرد چه؟ منظور ایشان این نیست که نان نخرد، بلکه ایشان می‌فرمایند: نان نمادی از کالای نهایی است. ما با خرید کالای خارجی از فروش آن‌ها و تولیدکننده خارجی حمایت می‌کنیم و مرتباً به قدرت او افزوده می‌شود، اما از این طرف نیروی کار ما بیکار شده و سرمایه‌گذار ما ورشکست می‌شود و کسی رغبت به سرمایه‌گذاری نمی‌کند و دانش فنی و اعتماد به نفس آن‌ها پایین می‌آید، جسارت و شهامت ورود به عرصه تولیدکننده داخلی کم می‌شود و در نهایت از عرصه اقتصاد حذف می‌شود که منشأ این‌ها خودمان هستیم.

ما در فقه، اصلی داریم تحت عنوان

«واجبات نظامیه» که می‌گوید:

اگر کالا یا خدمتی، ضرورت جامعه باشد؛

به‌گونه‌ای که نبود یا کمبود آن کالا یا خدمت

در جامعه باعث اختلال در زندگی می‌شود،

برآحاد مؤمنین جامعه واجب است

تا وارد عرصه تولید آن کالا یا خدمت بشوند

و اگر تولید این کالا یا خدمت بر زمین بماند،

همه خطا کار هستند، این یک واجب کفایی

و یک قاعده فقهی است.

که لازمه آن، تمرکز بر خرید کالای داخلی و عدم خرید کالای خارجی است همه ویژگی‌های حکم حکومتی را دارد؛ چراکه اولاً، این حکم از ناحیه حاکم حکومتی و ولی فقیه صادر شده است، ثانیاً، این حکم در مقام حاکمیت صادر شده است و ایشان در صحن مطهر امام هشتم علیه السلام اولویت اول و راهبرد و استراتژی اصلی نظام را به‌عنوان شعار سال مطرح می‌کنند، بنابراین نیازهای ضروری جامعه نباید روی زمین بماند؛ چراکه آن‌ها جزو واجبات کفاییه است.

اصل فقهی: استفاده بهینه از موهبت‌های الهی

ما اصلی در فقه داریم به نام اصل استفاده بهینه از موهبت‌های الهی. خداوند در قرآن می‌فرماید: «وَالَّذِينَ إِذَا اُنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا»؛ (فرقان/۶۷) یعنی کسانی که هر گاه انفاق می‌کنند، نه اسراف می‌نمایند و نه سخت‌گیری، بلکه در میان این دو، حد اعتدالی دارند و هم چنین امام باقر علیه السلام می‌فرمایند: «الکمال کل الکمال اَلتَّقَفُّهُ فِی الدِّینِ وَ الصَّبْرُ عَلَی النَّائِبَةِ وَ التَّقَدِيرُ الْمَعِيشَةَ»؛ (بحارالانوار/ ج ۷۸ / ص ۱۷۲؛ تحف العقول / ص ۳۰) کمال حقیقی انسان عبارت‌اند از فهم در دین (دین‌شناسی)، صبر و بردباری در برابر ناگواری‌ها و اندازه‌گیری زندگی و یا این که امام علی علیه السلام می‌فرمایند: «حَسَنُ التَّدْبِيرِ نَبِيْ قَلِيْلِ الْمَالِ وَ سُوْءُ التَّدْبِيرِ نَبِيْ كَثِيْرُهُ»؛

اگر موجودی انبار تولیدکننده داخلی بدلیل واردات کالای خارجی و عدم خرید کالای داخلی روز به روز افزایش پیدا کند، تولیدکننده دچار کمبود سرمایه و ضعف تکنولوژی و دانش فنی خواهد بود و قدرت رقابت آن‌ها کمتر و کمتر خواهد شد. ما در تئوری می‌توانیم به سرعت پیش برویم و با توجه به تجربه گذشته خیلی سریع‌تر می‌توانیم عمل کنیم.

• تأثیر سیستم بروکراسی اداری در فرایند تولید

اعتماد به نفس جوانان و سطح دانش در کشور به شدت افزایش پیدا کرده است. وضعیت امروز به وضعیت سابق بسیار متفاوت است. اگر تولید و جنگ اقتصادی اولویت اول قرار بگیرد و فعال اقتصادی ما، مدافع صف مقدم جبهه اقتصادی و همه مردم هم مدافع آن‌ها بشوند و دولت هم وارد عرصه شود موفق خواهیم بود. روزگاری تولید، مسئله ساده‌ای بود و هر انسانی مانند کشاورز می‌توانست تولیدکننده باشد، اما امروزه فرآیند تولید پیچیده‌تر شده و اگر کسی بخواهد مؤسسه تولید نان را تأسیس کند، در ابتدای امر نیاز به دوندگی بسیار زیاد برای اخذ مجوز برای مکان تولید نیاز به اجازه شهرداری و برای مسائل بهداشتی، نیاز به مجوز بهداشت و درمان سپس نوبت به وزارت صنعت و معدن و تجارت می‌رسد و بعد باید وارد عرصه سیستم معماری و شهرسازی بشود تا بتواند یک کارگاه ساده کوچک تولید نان را راه‌اندازی کند. راجع به این‌که چه کنیم تا بهره‌وری تولید را افزایش بدهیم، تقاضای ما از دولت جمهوری اسلامی این است که حمایت او همین باشد که اجازه بدهد شروع کارها ساده باشد، اگر توقعمان از دولت در همین حد باشد که سیستم بروکراسی اداری را از جلوی راه تولیدکننده بردارد تا مردم وارد عرصه تولید بشوند، مشکلات زیادی حل خواهد شد، البته اگر دولت توانایی نظارت دارد وارد عرصه نظارت شود.

• تأکید مبانی دینی و فقهی در امر تولید

ما در فقه، اصلی داریم تحت عنوان «واجبات نظامیه» که می‌گوید: اگر کالا یا خدمتی، ضرورت جامعه باشد؛ به‌گونه‌ای که نبود یا کمبود آن کالا یا خدمت در جامعه باعث اختلال در زندگی می‌شود، برآحاد مؤمنین جامعه واجب است تا وارد عرصه تولید آن کالا یا خدمت بشوند و اگر تولید این کالا یا خدمت بر زمین بماند، همه خطا کار هستند، این یک واجب کفایی و یک قاعده فقهی است. حالا اگر این کمبود از طریق کشورهای دیگر تأمین شود، این یک حالت عادی است، ولی اگر ما در جنگ اقتصادی قرار داشته باشیم و دشمن به واسطه کمبود این کالا بر جامعه اسلامی سلطه پیدا می‌کند، در این صورت این واجب، دو چندان و روی آن تأکید می‌شود و می‌توانیم بگوییم واجب مؤکد می‌شود. به‌گونه‌ای که برخی از فقها می‌گویند مجاز به اخذ دستمزد برای تولید این کالا نیستیم و دولت باید دستمزد آن را بپردازد؛ مانند آموزش عمومی و بهداشت و درمان که دولت وارد عرصه شده و کمک می‌کند و مخارج زندگی فعالان این بخش‌ها را تأمین می‌کند. حالا در این جنگ اقتصادی اگر تولیدکننده وارد عرصه تولید شده و کالاهای ضروری جامعه را تولید کرده است، آیا من مجاز هستم کالای خارجی خریداری کنم؟ بنده به‌عنوان کسی که با مباحث اقتصادی و معارف اسلامی تا حدودی آشنا هستم عرض می‌کنم که در این شرایط خرید کالای خارجی حرام است. سال گذشته رهبر معظم انقلاب نسبت به این مسئله حکم حکومتی داشتند که واردات کالاهایی که در داخل به حد کفاف تولید می‌شوند، حرام شرعی است و ایشان هم تأکید کردند.

• خرید کالاهای تولید داخل، مهم‌ترین اولویت راهبردی نظام

ما معتقد هستیم حکم امسال مقام معظم رهبری

فصل چهارم

اگر بخواهیم مصرف تولیدات داخلی به معنای واقعی کلمه تحقق پیدا کند، باید فرهنگ [مصرف] تولید داخلی در ذهن مردم جا بیفتد؛ اگر بخواهیم مردم اسراف نکنند، بایستی این باور مردم بشود؛ این یعنی فرهنگ. بیانات در حرم مطهر رضوی ۱۳۹۳/۰۱/۰۱

سیاست اقتصادی در سال «حمایت از کالای ایرانی»

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر نصرالله سخاوتی، استاد حوزه علمیه قم، و دانشیار جامعه‌المصطفی‌العالمیه

• مفهوم‌شناسی

سیاست و اقتصاد، دو یار دیرین و قرین هم‌دیگر بوده‌اند. سیاست به معنای عام آن، اعم از اقتصاد است. اگر اقتصاد، میانه‌روی در هر کاری و رعایت اعتدال در دخل و خرج است (فرهنگ معین)، سیاست نیز به معنای تدبیر امور است که در شکل خرد آن، تدبیر منزل و در شکل کلان آن، تدبیر امور جامعه جهت رسیدن آن جامعه به سعادت معنوی و مادی است. این دو واژه تا آن‌جا با همدیگر آشنا و عجین هستند که به نقل برخی از فرهنگ‌واژه‌ها، اقتصاد سیاسی (political economy)، نام قدیمی علم اقتصاد است «economics» (قره باغیان، ۱۳۷۲، ص ۶۱۳). در واقع اقتصاد سیاسی، شاخه‌ای از علوم اجتماعی است که قوانین مربوط به تولید، توزیع درآمد، ثروت و اثرات آن‌را در مراحل مختلف رشد و توسعه جامعه بشری مورد بررسی قرار می‌دهد. اما سیاست اقتصادی، به‌طور کلی به دخالت آگاهانه دولت در حصول اهداف اصلی اقتصاد کلان اطلاق می‌شود. اهداف کلی سیاست‌های عمده اقتصاد عبارت‌اند از: رشد مداوم اقتصادی، تثبیت سطح قیمت‌ها، حفظ قدرت خرید درآمدها، ایجاد اشتغال کامل در اقتصاد و بالاخره توزیع مطلوب‌تر از درآمدها و دارایی‌ها. در میان چهار هدف عمده، که هر اقتصادی در نهایت به دنبال آن‌هاست، هدف آخرین یعنی، توزیع عادلانه‌تر درآمد و دارایی، به عقیده بسیاری، یک اصل اجتماعی است تا اقتصادی» (قره باغیان، همان، ص ۲۲۵).

به قول استاد شهید مرتضی مطهری اصول متعارفه و موضوعه علم اقتصاد عبارت است از:

۱. اقتصاد باید به نحوی باشد که موجب ازدیاد ثروت عمومی بشود، راکد و ثابت نباشد.
۲. عدالت و مساوات رعایت گردد و تبعیض و اولویت بی‌جا در کار نباشد.
۳. فردی دیگر را استثمار نکند.
۴. احترام آزادی افراد در انتخاب کار.
۵. آزادی افراد و ازدیاد ثروت عمومی.

یکی از اصولی که در اقتصاد باید در نظر گرفت، اصل

را راحت کنند، لکن مردم انقلابی ایران چنین اجازه و فرصتی را از آنان سلب نموده‌اند. اقتصاد مقاومتی قبل از آن‌که یک بحث اقتصادی باشد، سیاسی-امنیتی و مربوط به تقویت بنیه‌های دفاعی کشور است؛ از این رو باید با آن برخوردی ویژه صورت پذیرد و تمامی قوا و ارکان نظام برای انجام آن اقدام نمایند. در هر صورت سالی که در آن هستیم عقبه‌های بسیار دشواری را در پیش خواهد داشت. تنها در ماه دوم این سال چندین مشکل حاد در پیش روست که به لطف خدای متعال، تنها و تنها با مقاومت و پایداری در برابر سیاست‌های اقتصادی استکبار جهانی از این مشکلات عبور خواهیم نمود؛ و به همین دلیل رهبر معظم انقلاب این سال را به سال «حمایت از کالای ایرانی» نام نهادند. این کار در طول تاریخ سربلندساز ایران نمونه‌های بیشمار داشته است.

• حمایت از کالای ایرانی در گذشته

مرحوم آخوند خراسانی از رهبران دینی عصر مشروطه، به شاه قاجار توصیه نمود که به تولید کالاهای ملی اهمیت دهد و از واردات پرهیزد: «منسوجات و کالاهای وطنی را ترویج کنید؛ زیرا این امر باعث می‌گردد که رجال مملکت و قاطبه افراد ملت از شما متابعت نمایند. چنین عملی موجب می‌شود که مملکت از بند احتیاج به منسوجات و مصنوعات خارجی آزاد گردد». (مجید کفایی، ۱۳۵۹، ص ۱۷۹) ایشان بر این باور بود که، علت عقب ماندگی ایران گرایش حاکمان به بیگانه و صنایع خارجی بوده و مشکل اساسی آن است که دولت مردان ما استعداد و هوش ایرانی را باور ندارند؛ به همین دلیل بر این امر تأکید وافر دارد که «همت گمارید در نشر و بسط علوم و صنایع جدید، آن‌چه باعث ترقی و تعالی سایر ملل گردیده و آنان را به اوج عظمت رسانیده همان فراگرفتن علوم و صنایع تازه بوده و این از بدیهیات و مسلم است که ایرانیان از حیث استعداد و قابلیت، برتر از سایر ملل بوده و همیشه در طول تاریخ از این لحاظ پیشرو و مقتدای آنان بوده‌اند...» (همان، ۱۸۰)

مرحوم آخوند خراسانی در زمان حیات خود به‌ویژه دوره ورود فعالانه‌شان به عرصه سیاست، مکرر به مسائل

تزیید ثروت ملی و تکثیر تولید است؛ یعنی اقتصاد سالم آن است که جریان ثروت و منابع اولیه آن به نحوی باشد که بر ثروت که یگانه وسیله مادی و پایه‌ای از پایه‌های زندگی است، بیافزاید و قدرت ملی را در تحصیل وسایل مادی و معنوی زندگی مضاعف کند و این مشروط به دو شرط است: یکی این‌که منابع ثروت آزاد باشد و دچار حبس و توقف نشود؛ دیگر این‌که فعالیت، آزاد و محترم باشد، یعنی ثمره فعالیت، به فعال برگردد. (مطهری، ج ۲۰، ص ۵۵۰-۵۵۱)

اکنون دغدغه فراگیر عمومی مردم و رهبر معظم انقلاب اسلامی دام ظلّه العالی، این است که چگونه می‌توانیم در سال حمایت از کالای ایرانی، اقتصاد را سیاست کنیم تا مبادا سال ۹۷ نیز بگذرد و هم‌چون سال‌های گذشته هنوز به اقتصاد مقاومتی نرسیده باشیم؟!

از آن زمان که رهبر معظم انقلاب، ایران اسلامی را در یک پیچ تاریخی بسیار هولناک توصیف نموده و فرمود «در چنین شرایطی که دنیای اسلام از یک پیچ تاریخی دارد عبور می‌کند، ما وظایف و تکالیفی داریم. هر کدامان به یک نحوی، نمی‌توانیم غفلت کنیم از نیازهای امروز دنیای اسلام؛ در رأس این نیازها هم، نیازهای جمهوری اسلامی است؛ چون جمهوری اسلامی میان‌دار این حادثه عظیم است. ۱۳۹۵/۰۴/۲۴»، این‌که ایشان سال‌های متمادی را با عنوان «اقتصاد مقاومتی» نام‌گذاری نمود، همه و همه طبق یک سیاست واحد بوده و آن تقویت بنیه‌های دفاعی در ابعاد مختلف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و نظامی است. به حق باید اعتراف کرد که ایشان نسبت به وظایف رهبری خود، هیچ کوتاهی نکردند و این بنیه دفاعی را به اعلا مرتبه خود بالا بردند؛ لکن سوگ‌مندانه باید اعتراف نمود که آن‌چه مربوط به دیگران بوده، هنوز بر زمین مانده و به درستی معلوم نیست کی و چگونه باید به انجام برسد؟! البته پیاده نمودن ابعاد گوناگون اقتصاد مقاومتی، وظیفه دولت‌هاست. شوربختانه باید اعتراف نمود که برخی از دولت‌ها - هم‌چون دولت موقت - از فردای پیروزی انقلاب اسلامی، در صدد بوده‌اند تا این انقلاب را مجدداً به بیگانگان واگذار نمایند و خودشان

فصل
چهارم

مصرف داخلی، تولید داخلی را افزایش می‌دهد؛ تولید داخلی که افزایش پیدا کرد، بیکاری برطرف می‌شود. تولید که رونق بگیرد، یعنی تورم کم بشود، گرانی کم بشود، اشتغال افزایش پیدا کند؛ این‌ها همه به هم متصل است. یک سر این قضیه دست ما مردم است، که مصرف خودمان را چگونه انتخاب کنیم.

بیانات در اجتماع مردم اسفراین
۱۳۹۱/۰۷/۲۲

نمود. هم‌چنین بحث بودجه‌بندی و طرح آن در سطح جامعه که هنوز التهاب‌هایی در خصوص حوزه‌های علمیه کشور و برخی از اماکن مهم فرهنگی ایجاد نموده از مسائلی است که از دولت و مجلس انتظار می‌رود با دقت بیشتری مدیریت شود.

مسئله کمبود آب که سال‌ها متمادی ملت شریف ایران با آن دست به‌گریبان است و ظاهراً این وضعیت استمرار خواهد داشت، لکن چرا نه دولت و نه ملت نمی‌خواهند باور کنند که کمبود شدید آب می‌رود تا به یک بحران عظیم تبدیل گردد؟! به‌راستی چنان‌چه برای تولید یک هندوانه در حدود هزار لیتر آب باید مصرف شود چرا نباید تعداد هندوانه‌های مورد نیاز و تعیین قیمت آن در داخل و خارج کشور سیاست شود؟! این‌ها نمونه‌ای از سیاست‌های خرد و کلان اقتصادی است که هم‌چنان انتظار می‌رود در سال حمایت از کالای ایرانی بیشتر و بهتر سیاست شوند.

• جمع‌بندی

در هر صورت تنها راه برون‌رفت از کلاف سردرگم اقتصادی که برای ما ترسیم نموده‌اند، ایجاد سیاست‌های نوین اقتصادی با تأکید بر منابع داخلی است. اقتصاد مقاومتی که شعار سال جدید نیز گوشه‌ای از همان سیاست است، هنوز قریب و تنهاست. این مسئله به قدری حائز اهمیت است که امروزه نه تنها ایران اسلامی، بلکه ابرقدرت‌ها نیز برای ادامه حیات خود ناچار از انجام آن هستند. بی‌شک آوردن یک شخص جدید در رأس قدرت و سیاست‌های اقتصادی آمریکا، برای اجرای اقتصاد مقاومتی است؛ زیرا اقتصاد ریاضتی و ریاضت اقتصادی در غرب نیز به بن‌بست رسیده و نمی‌تواند جوابگو باشد!

با این همه، آن‌چه به نظر رهبر فرزانه انقلاب اسلامی فوق اقتصاد و مهمتر از پول است، کار فرهنگی است که باید در راستای تولید و مصرف صحیح فرهنگ‌سازی بشود تا امید به زندگی با نگاه دینی بالا رود. به‌راستی چگونه است که کره شمالی که همه دارایی خود را در سیستم دفاعی خرج نموده است و مردم آن در اوج فقر و فلاکت هستند، امید به زندگی در اوج قرار گرفته، ولی در ایران اسلامی که این همه ریخت و پاش و اسراف و تبذیر وجود دارد، امید به زندگی در حضيض است؟! به نظر می‌رسد باز هم دولت و ملت باید به فرموده‌های حکیمانه رهبری گوش فرا داده و کار فرهنگی را به‌دنبال سیاست‌های اقتصادی خرد و کلان به اجرا در آورند. ایشان جوهر اصلی مکتب امام خمینی علیه‌السلام را وجود رابطه عینی میان دین و دنیا دانسته و می‌گویند: «نقطه محوری و اساسی مکتب امام این است که ایشان دین را عین سیاست، عین اقتصاد و عین دنیا می‌دید». (بیانات، ۱۳۸۴/۳/۱۴)

• منابع

قرآن کریم؛ نهج‌البلاغه؛ فرهنگ معین
امام خمینی، روح‌الله، تحریرالوسیله، بی‌تا.
قربانغیان، مرتضی، فرهنگ اقتصاد و بازرگانی، مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، تهران، ۱۳۷۲.
امیری، هادی و دیگران، اقتصاد بخش عمومی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم، ج ۱، ج ۲، زمستان ۱۳۹۴.
مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، انتشارات صدرا، ج ۱، ج ۲، ۱۳۸۰.
مجیدکفایی، عبدالحسین، مرگی در نور، زندگانی آخوند خراسانی صاحب کفایه، زوار، تهران، ۱۳۵۹.
حافی، علی، نشریه فرهنگ پویا، ش ۳۲، مؤسسه امام خمینی علیه‌السلام، قم، ۱۳۹۵.

اقتصادی و استقلال از سیاست بازی و نفوذ سیاسی و رابطه این دو مقوله و عدم تسلط کفار بر مسلمانان تصریح فرموده است. به نقل شاگردش آیت‌الله آقاجفی قوچانی، در تلگرافی بلند در جواب مردم همدان با اشاره به این نکته که غفلت از اقتصاد و صنعت و تولید ملی مساوی با انقراض و نابودی است، تلاش اقتصادی، نظامی و عمرانی را «یک جهاد دفاعی» دانسته که «بر همه واجب و اهم شرعیات» است. (حافی، ۱۳۹۵، ص ۷۷)

• تأثیر سیاست بر اقتصاد

توجه به این امر مهم لازم است که گاهی تأثیر امور سیاسی بر برون‌دادهای اقتصادی یک امر اجتناب‌ناپذیر است. برخی تحقیقات، عامل ایجاد بلای منابع را از طریق اقتصاد سیاسی و عواملی؛ هم‌چون رانت منابع طبیعی، فساد، ضعف نهادی، توزیع ناعادلانه ثروت، بیان می‌کنند. (امیری و...، ۱۳۹۴، ص ۲۳۳) بیماری هلندی، یک مفهوم اقتصادی برای توضیح رابطه میان بهره‌برداری از منابع طبیعی و کاهش تولید بخش قابل تجارت داخلی است. این عنوان، یک رهیافت سنتی برای بیان بلای منابع است. این بیماری مصطلح، می‌تواند سبب کاهش صادرات محصولات کشاورزی و تولیدات کارخانه‌ای شده و سبب بزرگ شدن بخش کالاهای غیرقابل تجارت شود. (امیری و...، همان، ص ۲۳۰) سه توصیف از بلای منابع در ادبیات وجود دارد: یکم؛ بیماری هلندی و کاهش شدت توسعه در بخش قابل تجارت غیر منابع طبیعی اقتصاد، دوم؛ اثرات اقتصاد سیاسی دریافتی‌های فروش منابع، به‌ویژه با توجه به کیفیت نهادی کشورهای دارنده منابع، سوم؛ نوسان‌های زیاد دریافتی‌های منابع طبیعی. (امیری، همان، ص ۲۲۹)

به‌راستی اگر از یکی دو قرن قبل، این منورالفکرها و به اصطلاح روشنفکران ایرانی به جای آن‌که آب به آسیاب شرق یا غرب بریزند و از سوسیالیسم یا لیبرالیسم حمایت کنند، روی پای خود می‌ایستادند و عصای خود را با پای بیگانه عوض نمی‌کردند، امروز به لحاظ اقتصاد و تکنولوژی، ما در کجا قرار داشتیم؟! صد افسوس که هنوز نیز لیبرال‌های وطنی به این باور نرسیده و پیوسته همان شعار تقی‌زاده و غرب‌زدگان صد سال قبل را سر می‌دهند که «باید از فرق سر تا ناخن انگشت پا غربی شویم تا به تمدن برسیم»!

این در حالی است که امام خمینی علیه‌السلام و علما دیگر خرید و واردات کالای خارجی را که سبب استیلائی اجانب شود را تحریم نموده‌اند. امام خمینی علیه‌السلام در

ما در کشور کمبود کالا نداریم؛ خوشبختانه کالاهای گوناگون مورد نیاز مردم در کشور فراوان یافت می‌شود؛ لیکن مسئله گرانی و کاهش قدرت خرید وجود دارد؛ این را باید علاج کنید؛ این به عهده بخش‌های مختلف اقتصادی است؛ یعنی هم بخش‌های ستادی اقتصادی، هم بخش‌های عملیاتی اقتصادی.

بیانات در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۱/۰۶/۰۲

کالا و تأثیر آن در انتقال فرهنگ

به‌عنوان یک ظرفیت تبلیغی

گفت‌وگو با دکتر سهیل اسعد اندیشمند و مبلغ آرژانتینی

اصل تبلیغ، انتقال پیام است و در روش تبلیغ سنتی، انتقال پیام همراه با سخنرانی و خطابه بوده، اما این روش زمانی موثر واقع می‌شود که یک مبلغ بتواند کلام را به خوبی منتقل کند. طبیعتاً انتقال پیام از طریق خطابه برای برخی افراد مشکلی ندارد، اما با وسعت جمعیت و نقاط زندگی بشر، انتقال پیام با کلام سخت خواهد بود. در کشورهایی که جمعیت زیادی دارند، یک مبلغ برای تبلیغ باید تمام وقت و انرژی خود را صرف تبلیغ لسانی و سفر به مناطق مختلف کند. اگر تبلیغ را به‌عنوان یک فرآیند وسیع نگاه کنیم، می‌توانیم به‌وسیله صنعت و با تولید کالاهای خاصی، کار تبلیغی انجام بدهیم و عملاً آدیان تا حدودی این کار را شروع کرده‌اند تا به‌وسیله کالاها مسائل ایدئولوژیک را منتقل کنند. بنابراین در روند تبلیغی مطلوب، انتقال پیام به هر نحو ممکن است، مراکز و سازمان‌ها در این فرآیند تمام ابزارهایی را که از لحاظ علمی، تکنولوژی، صنعتی، ورزشی و هنری در اختیار دارند را به‌عنوان ابزارهای تبلیغی قرار داده‌اند تا پیام مورد نظر در ابعاد مختلف منتقل شود؛ چراکه اصل، تحقق هدف و انتقال پیام است و به هر نحو ممکن می‌تواند این کار انجام گیرد. هفته‌نامه افق حوزه در گفت‌وگویی اختصاصی با دکتر سهیل اسعد اندیشمند و مبلغ آرژانتینی به بررسی نقش کالا به‌عنوان روش نوین تبلیغی در جوامع مختلف پرداخته است.

مانند آن‌ها فکر و زندگی کند. در این راستا هندوئیسم هم از روش کالا برای جذب مخاطب و تبلیغ هندوئیسم استفاده می‌کند. در حال حاضر لباس، عطر، سنگ، موسیقی هندی، کتاب‌های مربوط به مدیتیشن، یوگا، بخور و عود در فروشگاه‌های کالاهای هندی عرضه می‌شود که این فروشگاه‌ها در تمام دنیا معروف هستند. در اروپا، آمریکا، استرالیا و کانادا این فروشگاه‌ها وجود دارند و اجناس مرغوبی هم عرضه می‌کنند و حتی گاهی سود هم نمی‌برند و فقط می‌خواهند این کالاها را پخش کنند! مخاطب درکی صحیح از اهداف پشت پرده عرضه این محصولات ندارد و غربی‌ها هم خیلی عاشق مسائل شرقی و شرفیات هستند. مسئله غالب دنیای غرب بحث سلامتی است، همه می‌خواهند کالاهایی بخرند، در این راستا هندی‌ها رستوران‌های مخصوص گیاه‌خواران ایجاد کردند که محصولات خود را بفروش می‌رسانند، آن‌ها این کار را بدون هیچ تبلیغ تلویزیونی یا تبلیغ در جراید انجام می‌دهند، فقط فروشگاه‌ها احداث می‌کنند، اما آن‌قدر تعداد این فروشگاه‌ها زیاد است که خود بدل به تبلیغ می‌شود که بسیار موفق عمل کرده‌اند. مصری‌ها هم همین حالت را دارند و فروشگاه‌های عرضه کالاهای مربوط به تاریخ مصر، در تمام دنیا معروف هست و بنده این فروشگاه‌ها را در آمریکای لاتین و لبنان و کره و دیگر کشورها دیده‌ام، در این مراکز تجاری، هند به معنای هند باستانی و نه هند امروزی و مصر هم به معنای تاریخ تمدن معرفی می‌شوند. در ایران تقابلی بین اسلام و تاریخ باستان ایران وجود دارد و لذا مسائل مربوط به تاریخ باستان ایران برجسته‌سازی نشده است، در حالی که مصری‌ها این کار را انجام دادند و موفق عمل کردند، البته مسائلی در جهان اسلام شروع شده است، مثلاً بعد از شهادت عماد مغنیه کلاه ایشان بسیار مشهور شد و حتی در ایران هم شناخته شد. این به این معنی است که ما قدرت این کار را داریم.

• تأثیر کالاها بر سبک زندگی

در بحث صنعت دو نظریه نسبت به ارتباط انسان با اشیاء وجود دارد که آیا انسان بر اشیاء مؤثر است یا اشیاء بر انسان مؤثر هستند؟ به عبارت دیگر، آیا انسان بر صنعت حاکمیت دارد یا صنعت بر انسان حاکمیت

تحت عنوان تربیت میعادگاه حضرت عیسی از اسرائیل می‌آورند، در این فرآیند کانال‌های ماهواره‌ای را برای ترویج چنین کارهایی ایجاد کرده‌اند و کشیش‌های آن‌ها دائماً این را ترویج می‌کنند که آبی را بخورید که پاهای عیسی در آن بوده است، آبی که بنی اسرائیل را شفا داد. شبکه‌های ماهواره‌ای را مخصوص فروش این کالاها ایجاد کرده‌اند که خیلی هم جواب می‌دهد؛ چراکه دین را ملموس کرده‌اند. بر این اساس کالاهایی را تولید می‌کنند که احساس را تحریک می‌کند، آمریکایی‌ها از کالاهایی استفاده می‌کنند که روی احساسات اثرگذار است؛ چراکه احساسات عامل تغییر و تحول در فرهنگ و آداب و رسوم هستند. در کشور ایران فرصت‌های زیادی در این زمینه وجود دارد که از آن‌ها استفاده نشده است، بنده نمونه‌های متفاوتی عرض می‌کنم که مطلب روشن بشود: ترکیه به‌عنوان یک کشور اسلامی که از لحاظ جغرافیایی شبیه یا نزدیک ایران است، توانسته مدل لباسی را برای خانم‌ها و تا حدی آقایان پخش کند و تمامی زنان مسلمان در جهان عرب و غیر عرب مانند اندونزی به دنبال لباس ترکیه‌ای هستند که نمونه‌ای موفق از تولید و صادرات کالای محلی یک کشور است. یکی از روش‌های انتقال فرهنگ، انتقال زبان یک ملت است و ترک‌ها به خوبی از این موضوع استفاده کرده‌اند و به روش‌های گوناگون از جمله آموزشگاه‌های زبان ترکی در سراسر دنیا تأسیس شده است به این صورت که دانشجویانی را به کشورهای دنیا می‌فرستند، و آن‌ها در ضمن تحصیل، مرکزی ترکی را تأسیس می‌کنند که در آن مسائل مربوط به ترکیه مانند زبان، فرهنگ، موسیقی، غذا و... را عرضه می‌کنند.

• ارتباط مستقیم کالا با مسائل فکری و تبلیغی

در کشورهای غربی، مراکز و سازمان‌های تبلیغی، روش‌های خود را با مسائل جذاب شروع می‌کنند تا در پایان به مسائلی منتهی شوند که هدف اصلی آن‌هاست، مثلاً ابتدا آب و تربت اسرائیل را می‌آورند و در انتها کالایی تولید می‌کنند که با پرچم اسرائیل همراه باشد و در نهایت مخاطب به تقدس یا اهمیت اسرائیل خواهد رسید. شخص وقتی به آب مقدس و تربت اسرائیل متعلق شد مجبور می‌شود اسرائیلی بشود و در نهایت عاشق اسرائیل خواهد شد و لذا دوست دارد

• کالا یا محتوای تبلیغی باید امروزی و ملموس باشد

یکی از اشکالات وارد بر روش سنتی تبلیغ این است که ما نتوانسته‌ایم دین را برای افراد جامعه ملموس جلوه دهیم، در حالی‌که پروتستان‌ها، تمام کشیش‌های امروزی خودشان را مقدس می‌دانند و همه آن‌ها را صاحب کرامات معرفی می‌کنند. آن‌ها در بحث هنر و کرامات شخصیت‌های دینی و مذهبی شان و نیز بحث کالاهای مذهبی مقدس، مسائل ملموسی را به‌وجود آورده‌اند. آن‌ها هیچ‌وقت کتابی راجع به شخصیت‌های مقدس تاریخی نمی‌نویسند، بلکه بیماری را به کلیسا می‌آورند و شخصیت مقدسی را هم می‌آورند که او را شفا می‌دهد و هزاران کانال تلویزیونی هم این صحنه را پخش می‌کنند و با این روش دین را به‌صورت ملموس به مردم معرفی می‌کنند. در این فرآیند کالاها می‌تواند پل ارتباطی با ایدئولوژی، فرهنگ، تمدن، فکر و جهان بینی باشد. یکی از برنامه‌های غرب برای جذب، خلق شخصیت‌های جذاب برای جوانان است که در کنار آن شخصیت، کالاهای مربوط به آن شخصیت را تولید می‌کنند، مثلاً خواننده‌ای را با شلوار و عینک و کلاه خاصی مطرح می‌کنند و سپس شرکت‌هایی در چین و آمریکا و دیگر کشورها کلاه‌ها، عینک‌ها و شلوارهای آن خواننده را تولید می‌کنند. این شرکت‌ها در ادامه این روند تبلیغی، کافه‌ای به نام Hard Rock تأسیس کردند که هر کشوری حق دارد یک Hard Rock داشته باشد و لذا زنجیره‌ای از کافه‌های Hard Rock در اکثر پایتخت‌های جهان تأسیس شد و لباس‌ها و پوشش و مسائل دیگر متعلق به این شخصیت‌ها مشهور را در Hard Rock به فروش می‌رسانند.

• تأثیر کالا بر روی احساسات

پروژه اصلی پروتستان‌ها در کل دنیا، دفاع از اسرائیل است، آن‌ها تاریخ مسیحیت را به سمت زمین مقدس و بیت لحم و محل تولد حضرت عیسی می‌برند تا با این روش به حقانیت اسرائیل و جایگاه آن و اهمیت دوستی با یهودیان برسند. در این راستا این‌ها مستقیماً از اسرائیل دفاع نمی‌کنند، بلکه کالاهای مذهبی را مخصوص اسرائیل تولید کرده‌اند و در کل کلیساهای دنیا به‌عنوان ارتباط با خدا پخش می‌کنند، مثلاً آب را تحت عنوان آب مقدس از اسرائیل می‌آورند یا تربتی را

فصل و چهارم

اگر در مقابل نقدینگی تولید وجود داشته باشد، کالا وجود داشته باشد، کمبود وجود نداشته باشد، مشکلی را ایجاد نمی‌کند؛ اگر چنانچه نه، نقدینگی بیش از تولید کالا در داخل یا به شکل درست واردات بود، طبیعاً مشکل ایجاد می‌کند.

بیانات در دیدار رئیس جمهوری

و اعضای هیأت دولت ۱۳۹۱/۰۶/۰۲

(ب) محرک دوم حالت عرفانی یا ماورایی است، یکی از ابعاد درونی روان انسان این است که به مسائل مرموز و متافیزیکی علاقه دارد، مسائل مجهول یا محبوب تحت عنوان بعد عرفانی مطرح می‌شوند.

(ج) محرک سوم زنگ خطر است، یعنی کالایی ایجاد می‌کنند که مسائلی که برای انسان تهدید تلقی می‌شود را رفع می‌کند، مثلاً از بیماری‌ها برای فروش دارو استفاده می‌کنند، آن بیماری را به عنوان یک تهدید جدی مطرح می‌کنند و تبلیغات زیادی می‌کنند که این بیماری بسیار کشنده و در حال گسترش است و بعد وارد بحث دارو و درمان می‌شوند، یا از روش روز آخر فروش استفاده می‌کنند، مثلاً درباره یک کالای نامرغوبی دائماً می‌گویند: امروز یا فردا آخر فروش است و این را تکرار می‌کنند و لذا شما احساس خطر و نیاز شدید می‌کنید که الان باید آن کالا را خریداری کنید. این روش همان روش زنگ خطر است.

(د) محرک چهارم شخصیت، اعتبار و نفوذ اجتماعی است. اکثر انسان‌ها حاضر هستند که به خاطر وجهه و منزلت اجتماعی‌شان پول خرج کنند، مثلاً خیال می‌کنند که ساعت سوئسی دارای کلاس اجتماعی است. در این روش از کالاهای کاملاً لوکس تبلیغ می‌شود.

(ه) محرک پنجم قدرت و سلطه است، انسان‌ها معمولاً به دنبال قدرت و سلطه هستند و شرکت‌ها برای فروش کالاها خیلی از این مفهوم استفاده می‌کنند، یعنی تلقین می‌کنند که این کالا به شما سلطه و قدرت می‌دهد و شما یک ابرقدرت می‌شوید. در فروش ویتامین‌ها و تغذیه و همچنین در مسائل مالی از این روش تبلیغی استفاده می‌شود.

(و) محرک ششم امنیت است، یعنی کالایی را می‌خریم که خیال ما را راحت می‌کند و به ما آرامش و سکون می‌دهد، مانند کالاهایی که خلأهای امنیتی و اضطراب ما را حذف می‌کند و به ما امنیت روانی و جسمی می‌دهد.

(ز) محرک هفتم مربوط به کالاهای ممنوعه است که از قاعده «کل محجوب مرغوب» استفاده می‌کنند. کالایی که در هر جایی یافت نمی‌شود و یا خیلی حالت خاصی دارد و خرید آن طبیعی نیست و ما به وسیله فروش آن می‌توانیم وارد آن حریم ممنوعیت شویم مثلاً مواد مخدر که علاوه بر لذت کاذب حالت ممنوعیت را هم دارد.

• کارکرد هنر ناب ایرانی اسلامی در بی اثر کردن تحریم‌ها
از کارهای صنایع دستی ایران مانند مینیاتور خیلی کم تبلیغ شده است، در حالی که کارهای بسیار زیبایی است. بنده که سفرهای زیادی رفته‌ام، به نظر من در مقایسه با کشورهای مختلف جهان هنر ایرانی هنر بسیار عجیبی است. محصولات که در بازار اصفهان وجود دارد، اگر با یک استراتژی تبلیغاتی خوب در دنیا مطرح شود غوغا خواهد کرد؛ همان‌طور که فرش ایران در بازار بین‌المللی معروف است و خیلی هم گران فروخته می‌شود و در این زمینه حتی تحریم‌ها بی‌اثر هستند. یک نکته این‌که حمام سنتی و خزینه در ایران مسئله‌ای است که برای اروپاییان بسیار جذاب است؛ چراکه آن‌ها چنین چیزی ندارند. بعد از چند قرن خودشان چیزی شبیه به حمام سنتی ایران ایجاد کرده‌اند که در کنار سالن‌های ورزشی و پرورش اندام و به صورت مستقل ایجاد شد؛ و امروزه در مجلات تمام شرکت‌های هواپیمایی اروپا همیشه چند تبلیغ از این نوع حمام‌ها وجود دارد، این در حالی است که وقتی مردم در اروپا آب نداشتند در اندلس حمام وجود داشت. امروزه این حمام‌ها در اروپا و ترکیه وجود دارد و تبدیل به جاذبه‌های توریستی شده است.

این فرصت‌ها استفاده کنند. کشورهای دیگر غذاهای بسیار ساده‌تری دارند، ولی داستان خاصی برای آن‌ها درست می‌کنند، مثل فلافل که یک غذای بسیار ساده است، اما در کل دنیا فلافل را می‌شناسند. رستوران جایی است که شما فقط در آن غذا می‌خورید، اما یک فرآیند تبلیغی تدریجی دارد، بعدها رستوران را به نام کشور شما می‌شناسند. کشورهای دنیا، ابتدا رستورانی ایجاد می‌کنند و بعد از مدتی گروه نوازندگی موسیقی خودشان را به آن‌جا می‌فرستند، بعد توسط مجلات، تبلیغات توریستی می‌کنند و به تدریج جلو می‌روند و حرکت فرهنگی را کامل می‌کنند. ایران در این زمینه‌ها کار نکرده و مردم دنیا نمی‌دانند که ایران مکان مناسبی برای گردش است، تمام کشورها مشغول تبلیغ در این زمینه هستند، اما ایران خیلی کم‌رنگ وارد این عرصه شده است.

یکی از اشکالات وارد بر روش سنتی تبلیغ

این است که ما نتوانسته‌ایم

دین را برای افراد جامعه ملموس جلوه دهیم

در حالی که پروتستان‌ها

تمام کشیش‌های امروزی خودشان را

مقدس می‌دانند و همه آن‌ها را

صاحب کرامات معرفی می‌کنند.

• کالا به عنوان یک ظرفیت تبلیغی

کشورها جهت نفوذ فرهنگی در جهان از بازاریابی کالاها با رویکرد بین‌المللی استفاده کرده‌اند؛ مثلاً در اروپا بعد از غرق شدن در ماتریالیسم و مادی‌گری، امواج جدیدی پیش آمد که مردم غرب قصد بازگشت به تاریخ را داشتند. به این ترتیب فلسفه، عرفان و مکاتب سنتی و ادیان شرقی مانند هندوئیسم دوباره احیا شدند که برای اروپایی‌ها لذت خاصی دارد. در اسپانیا حرکت‌هایی برای بازگشت به دوران اندلس به عنوان بهترین نمونه تمدنی اسپانیا در طول تاریخ آغاز شده است. مثلاً توریسم اندلس را خیلی برجسته کردند و شمایل شهرهایی مانند قرطبه و گرانادا و مالاگا و منطقه اندلس که جنوب اسپانیاست را به وسیله هتل‌ها و رستوران‌ها به گونه‌ای طراحی کردند که ابعاد تاریخی آن‌ها را نشان می‌دهد. فروشگاه‌های فروش سوغاتی برای توریست‌ها، نوشته‌هایی به زبان عربی اندلس و عباراتی مانند لاغالب الا الله را می‌فروشند و این عبارت در کاخ ملوک آن زمان نوشته می‌شده است. ایران می‌تواند به خوبی از این فرصت استفاده کند؛ چراکه در بعد بین‌المللی، تاریخ و تمدن ایران بسیار محبوب است و نمونه‌هایی از افراد و شخصیت‌ها و حکومت‌ها وجود دارند که می‌توانند محصولات زیادی را در این فضا تولید کنند.

• هفت نکته روان‌شناسی تبلیغ برای خرید کالا

معمولاً علت اصلی خرید کالا توسط انسان، تحریک احساسات است؛ یعنی خیلی کم پیش می‌آید که کسی با منطق و به واسطه تفکر و عقل، کالایی را بخرد و لذا محرک ما در خرید احساسات است، یا این احساسات داخلی می‌باشد و یا همراه با لذت‌های جسمی. سازمان‌ها در تبلیغات از هفت نکته که در تحریک احساسات خریدار مؤثر هستند، استفاده می‌کنند:
الف) محرک اول برای خرید یک کالا حالت رغبت‌ها و شهوات است، یعنی کالاهایی که به شما قول لذت‌های شهوانی را می‌دهد.

دارد؟ ظاهراً به غیر از افراد متفکر و نخبگان و کسانی که اهل ارزش‌ها و مبانی فکری هستند، صنعت بر عموم مردم حاکمیت دارد؛ یعنی مردم عوام محکوم صنعت و تکنولوژی هستند و صنعت و تکنولوژی می‌تواند فرهنگ یک کشور را تغییر بدهد و این اثر کالا بر فرهنگ است. تفاوت روش ایالات متحده و انگلستان این است که ایالات متحده در تسلط بر اذهان مردم از روش صنعتی و تولید کالا زیاد استفاده می‌کند، ملتی را مجبور به استفاده از کالایی می‌کنند که این کالا در طول زمان و به صورت تدریجی در تغییر فرهنگ مردم اثرگذار خواهد بود و ایالات متحده از این روش خیلی استفاده می‌کند و در برخی کشورها و مناطق هم خیلی موفق بوده‌اند، مثلاً در آمریکای لاتین دیگر موسیقی محلی شنیده نمی‌شود و فقط ترانه‌ها و موسیقی‌های آمریکایی شنیده می‌شود، در سینما، قهوه‌خانه و دیگر مراکز، فقط موسیقی آمریکایی شنیده می‌شود و مردم هم پس از مقاومت ابتدایی آرام آرام انس پیدا کردند و حتی تبدیل به مدافع موسیقی آمریکایی شده‌اند. ایالات متحده روی کالاهای هنری و مسائل مربوط به هنر خیلی کار می‌کند؛ چراکه با عواطف و احساسات ارتباط مستقیم دارد و در موضوعات فرهنگی، احساسات و عواطف مقدم بر عقل است. ما مسلمان‌ها در خطابمان دائماً بر عقل تکیه داریم و می‌خواهیم با استفاده از عقل، فرهنگ را دگرگون کنیم؛ در حالی که این‌ها با احساسات و عواطف سرو کار دارند و کالاها این قدرت را دارند.

• رابطه صنعت توریسم و تبلیغ کالا

یکی از کشورهایایی که باید به عنوان هدف گردشگری مردم در جهان غرب باشد ایران است، ولی شرایط این‌طور نیست. از جمله کشورهایی که سفر به آن‌ها در غرب مد شده، مصر، مراکش و ترکیه هست. در اروپا، کانادا و استرالیا جاذب‌ترین سفر توریستی مصر، مراکش و ترکیه هستند، چراکه آن‌ها عاشق مسائل رازگونه‌اند؛ یعنی مسائلی که هم شرقی و هم باستانی و هم اسرارآمیز است را دوست دارند؛ ضمن این‌که این کشورها زیبا هستند، مثلاً مراکش در ساحل دریای مدیترانه است و مردمش به نشست و برخاست با مردم غرب عادت دارند، آن‌ها شهرهای قدیمی دارند که هنوز به همان قدمت مانده و آن‌ها را به صورت جذابی درآورده‌اند. در مورد غذا هم همین‌طور است، رستوران‌های هندی و ترکیه‌ای و چینی در تمام دنیا حضور دارند، اما بنده در لبنان هر جقدر گشتم که یک رستوران ایرانی پیدا کنم موفق نشدم، شاید هم بوده و من ندیدم. ما با خودمان فکر می‌کنیم که اگر بخوایم یک رستوران ایرانی تأسیس کنیم آیا مخاطبی داریم؟ اما این‌ها به این مسائل فکر نمی‌کنند و کار را انجام می‌دهند؛ چراکه در یک رویکرد فرهنگی باید کار را انجام داد تا روزی برسد که مثلاً غذای ایرانی در کل دنیا مشهور شود. الان اسرائیل فلافل را به خودش اختصاص داده و در تمام پایتخت‌های دنیا فلافل را به عنوان یک غذای اسرائیلی می‌شناسند. در همه جای دنیا غذاهای ترکیه‌ای پیدا می‌شود، همین‌طور هندی و چینی و این سه کشور خیلی روی غذا کار کرده‌اند، ایران هم غذاهای بسیار خوشمزه‌ای دارد. بنده به عنوان یک مسلمان از کشور آرژانتین عرض می‌کنم که ما مسلمانان آرژانتین خیلی به انتظار روز عید می‌ماندیم تا سفارت ایران ما را دعوت کند و با غذاهای ایرانی از ما پذیرایی کند. غذاهای ایرانی برای ذائقه ما بسیار خوشمزه بود و مزه جدید آن‌ها برای ما جالب بود، آن زمان سن من خیلی کم بود. یادم هست که حلوا ی ایرانی را خیلی دوست داشتم، چراکه حلوا یک غذای ایرانی است و جای دیگری آن را ندارند، یا پسته و رطب ایرانی برایمان بسیار جالب بود، باید از

فصل چهارم

تا یک کشور اقتصاد خود را قوی نکند، پایدار نکند، متکی به خود نکند، مستقل نکند، نمی‌تواند از لحاظ سیاسی و فرهنگی و غیره تأثیرگذار باشد.

بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات

تولیدی داروپخش ۱۳۹۱/۰۲/۱۰

• افزایش هزینه تمام شده برای تولید کننده

مشکل جدی دیگر این است که امکانات و تسهیلات در اختیار تولیدکنندگان داخلی قرار نمی‌گیرد و در نتیجه قیمت تمام شده کالاهای تولید داخل، بیشتر از کالای مشابه خارجی است. مثلاً قیمت تمام شده یک میز یا صندلی داخلی بیشتر از مشابه خارجی آن می‌شود؛ چراکه در این کشورها وقتی به تولیدکننده سفارش تولید داده می‌شود، ابتدا مقداری از وجه را به عنوان پیش پرداخت به او پرداخت می‌کنند و سپس به او تسهیلات ارزان قیمت، مانند تسهیلات صفر درصد می‌دهند تا توان تولید داشته باشد. این تولیدکننده با وجود نقدینگی، کالا را در زمان کمی تولید کرده و تحویل مشتری می‌دهد، اما در ایران تولید به این صورت نیست. متأسفانه وقتی کارفرما یا سفارش‌دهنده که دولت است سفارش کالایی، مانند یک کمپرسور را می‌دهد، خبری از پیش پرداخت نیست و تسهیلات هم در بهترین شرایط، برای صنعت ۱۷ درصد و در حوزه کشاورزی ۱۴ درصد است. تولیدکننده شروع به تولید می‌کند و به دلیل عدم وجود نقدینگی تولید زمانبر می‌شود و اگر تولید، مطابق میل بود، کالا را بدون پرداخت وجه آن تحویل می‌گیرند و گاهی هم تا چند سال پرداخت پول طول می‌کشد. آقای دکتر عباس علی‌آبادی که در شرکت مینا با ما جلسه داشت، گفت: ما می‌توانیم تمام نیازهای پارس جنوبی را تأمین کنیم و با وجود این که چندین هزار میلیارد تومان کار کرده‌ایم، طلب ما را نمی‌دهند، در حالی که ما برای ابزار و تجهیزات و نیروها هزینه کرده‌ایم. هر چقدر تولید زمانبر باشد، به هزینه تولید اضافه می‌شود. از طرف دیگر وقتی پرداخت پول تولیدکننده به تأخیر بیفتد، دیگر نمی‌تواند ادامه بدهد. این که یک سال بعد از تحویل کالا پول آن را بپردازیم، برای تولیدکننده خیلی پرهزینه است، و در کشورهای خارجی از این اتفاقات رخ نمی‌دهد.

• عدم رقابت بین تولیدکنندگان و پایین بودن کیفیت تولیدات داخلی

کیفیت تولید خودرو در کشور ایران پایین است و در رابطه با ارتقاء آن دو نظر وجود دارد: برخی می‌گویند: ما راه را باز کنیم تا خودروهای خارجی وارد کشور شوند تا تولیدکنندگان ما با تولیدکنندگان خارج از کشور رقابت کنند، اما برخی می‌گویند: ما شرایط رقابت را در داخل کشور به وجود بیاوریم؛ یعنی تعدد صنعت به وجود بیاید که صنایع داخلی، با هم رقابت کنند. این حرف درست است؛ زیرا شرایط داخلی با شرایط خارج از کشور یکسان نیست و قدرت رقابت نخواهیم داشت، ماشین‌های خارجی هر چقدر هم که گرانتر باشند نسبت به خودرو تولید داخل شرایط یکسانی ندارند، اگر رقابت در داخل کشور وجود داشته باشد روی کیفیت اثر می‌گذارد که در تولید مسئله مهمی است.

• نیازشناسی جامعه و هدف‌گذاری دو مؤلفه تولید

در بحث تولید، مهم‌ترین چیزی که مغفول واقع شده، نیازشناسی جامعه نسبت به کالا است، یعنی ما باید چه کالایی را تولید کنیم که نیاز واقعی امروز مردم است؟ متأسفانه تولیدات ما هدف‌گذاری نشده و هدفمند نیست؛ مثلاً در کالایی مانند صندلی، باید در نظر داشته باشیم که کودکان و سالمندان و جوانان هر کدام، به نوعی از صندلی نیاز دارند، یا در خودرو باید نیاز جوانان یا خودرو مورد پسند بانوان را هم در نظر بگیریم، و لذا در تولید باید نیازسنجی کنیم.

• خام‌فروشی مهم‌ترین مانع برای تقویت تولید ملی

ما در بحث تولید داخلی به آقایان گفتیم که هر کشوری دوست دارد تولیدات صنایع بالادست را خریداری کند، و شما که صنایع بالادست پتروشیمی

را می‌توانید تولید کنید، پس آن، را به صنایع پایین دست بدهید، یعنی خوراک پتروشیمی را به پتروشیمی بعدی بدهید و همین‌طور زنجیره را کامل کنید تا اولاً کالای شما خام فروشی نشود و ارزش افزوده بیشتری پیدا کند و ثانیاً ضریب اشتغال بالا می‌رود و هم چنین باعث رونق اقتصادی می‌شود؛ چراکه این محصولات پتروشیمی، به انواع محصولات تبدیل می‌شود که باعث رونق خرید و فروش و رونق اقتصادی می‌شود. در بحث تولید ملی، باید کالایی که در صنعت بالادستی تولید می‌شود، صنایع پایین دست آن هم تا انتها ایجاد شود، تا محصولی را که مجبوریم از جای دیگر وارد کنیم، خودمان تولید کنیم.

قاچاق کالا، ضربه به اقتصاد مقاومتی و تولید داخلی در زمینه قاچاق کالا، مجلس ورود پیدا نکرده و حداقل در ۲۴ سال اخیر مصوبه‌ای نداشته است. از قبل از انقلاب، مجلس قوانین را ارسال می‌کند، اما در رابطه با قاچاق بیشتر در حد ابلاغیه و دستورالعمل‌هاست و قانونی که بتواند قاچاق را کاهش بدهد نداشته است. در حال حاضر قاچاق به اقتصاد مقاومتی ضربه می‌زند و منظور از قاچاق کانتینرهای آن‌جنانی است. مقام معظم رهبری فرمودند که من گفتم کالای قاچاق را هر جا گرفتید آتش بزنید، اما این کار را نکردند. وقتی کالای قاچاق وارد کشور شد، حتی اگر آن را به‌طور مجانی به جایی بدهید تأثیر خودش را دارد، چراکه اگر این کالای قاچاق نباشد، از کالای داخلی استفاده خواهد شد. متأسفانه سیاست‌گذاران، توجه‌شان این است که این اصراف است؛ در حالی که قاچاق به اشتغال ضربه می‌زند. در بحث قاچاق مشکل ما جدی است و این امر از ناحیه مردم نیست، چه تعداد از مردم به خارج از کشور و شرکت‌های خارجی دسترسی دارند که از آن‌ها خرید کنند، واردکنندگان ما افرادی مانند فلان آقازاده هستند که اجناس خارجی را وارد می‌کنند. کسانی که اجناس خارجی وارد می‌کنند افرادی هستند که هم از طریق واردات و هم از طریق قاچاق کالا و هم از توزیع آن‌ها به منافع زیادی می‌رسند. باید تعرفه‌های واردات بالا رفته و تعرفه صادرات پایین بیاید و هم چنین باید زمینه برای ایجاد ارزش افزوده در داخل فراهم شود و فضا را باید مهیا کنیم، مخصوصاً باید شهرک‌های صنعتی ایجاد شود، البته بخشی از نظام شهرک‌های صنعتی، نظام سرمایه‌داری است.

• نقش اسلام و پیوست فرهنگی در اقتصاد و تأسیس شهرک‌های صنعتی

شهرک‌های صنعتی فاصله زیادی از محل زندگی و شهرها دارند و لذا افرادی که در این شهرک‌ها کار می‌کنند عمدتاً برای مدتی از خانواده خود دور می‌مانند، مثلاً دو هفته سر کار هستند و دو هفته

به خانواده خود بر می‌گردند. این فاصله مکانی، اولاً باعث تفاوت‌های فرهنگی می‌شود، دوماً این که باعث دوری افراد از خانواده است و در این مدت تعامل بین مرد با سایر اعضای خانواده اعم از زن و فرزند کاهش می‌یابد. این‌جا مبانی ارزش خانواده در نظر گرفته نشده است و باعث انحرافات و باعث بداخلاقی‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی می‌شود؛ زیرا نظام سرمایه‌داری، اعتقادی به اخلاق، خانواده و نقش فرد در جامعه ندارد و فقط به فعال شدن صنعت و سود فکر می‌کند. نظام سرمایه‌داری معتقد است که برای یک ریال سرمایه‌گذاری باید سه ریال سود به دست بیاورد، اما ما می‌گوییم صنعت ما باید پیوست اخلاقی، و دینی و اجتماعی داشته باشد و این‌ها باید دیده شود. حضرت آقا فرمودند: «فرهنگ هویت یک ملت است، ارزش‌های فرهنگی، روح و معنای حقیقی یک ملت است و همه چیز مرتب بر فرهنگ است. فرهنگ حاشیه و ذیل اقتصاد نیست، حاشیه و ذیل سیاست نیست، اقتصاد و سیاست، حاشیه و ذیل فرهنگ‌اند؛ باید توجه کرد. گاهی اوقات انسان در یک کاری وارد می‌شود و یک کار اقتصادی انجام می‌دهد، لوازم و تبعات فرهنگی آن را توجه ندارد. بله، کار، کار اقتصادی بزرگی است، منتها بر آن مرتب می‌شود لوازمی و تبعاتی که برای کشور ضرر دارد؛ فرهنگ این‌گونه است. باید در همه مسائل آن نکته فرهنگی را در نظر داشت و نگذاریم که این از یاد برود.» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۹۲/۰۹/۱۹) و ما در رابطه با پیوست فرهنگی در بخش‌های صنعتی، ایجاد کتابخانه و یا مسجد را به عنوان پیوست فرهنگی ارائه کردیم و متأسفانه این فهم ما از پیوست فرهنگی مورد نظر حضرت آقا در صنعت بود. پیوست فرهنگی صنعت، یعنی این که صنایع ما چقدر حیطه پیرامونی خودشان را تحت شعاع حوزه اخلاق و رفتارهای اجتماعی، فرهنگی و دینی قرار داده است و افرادی که در این صنعت کار می‌کنند، چقدر تأثیر گذارند. اگر فهم ما از پیوست فرهنگی صنعت، در حد ایجاد مسجد و کتابخانه باشد، فهم ما از اقتصاد مقاومتی و تولید داخلی و حمایت از کالای ایرانی هم در همین حد خواهد بود که آیا این کالای ایرانی هست یا خیر؛ ما باید به سمنی برویم که اراده‌ها و ذائقه‌ها را تغییر بدهیم، وقتی مطالبات عمومی و گفتمان غالب این باشد، کارفرما و مراکز تولیدی هم برای این داستان فکری می‌کنند و به دنبال کیفیت‌سازی می‌روند. تمام شاخص استفاده از کالای ایرانی این است که اولاً قیمت کالا چقدر باشد و دوم این که چه امکانات و گزینه‌هایی دارد، یعنی کسی که مثلاً خودرو ایرانی می‌خرد آیا به دلیل قیمت آن است و یا کسی که خودرو خارجی می‌خرد به دلیل امکانات آن است؟ این‌ها شاخص خرید ما هستند. کسی که پول ندارد، به دنبال خودرو ارزان قیمت با هر کیفیتی است، اما کسی که پول دارد به دنبال خودرویی است که امکانات و یا کیفیت بیشتر داشته باشد، اگر ما این دو مورد را درست کنیم موفق خواهیم بود.

• سخن پایانی

کالایی که در داخل تولید و وارد زندگی مردم می‌شود، باید شاخص‌هایی داشته باشد که شخص باید بتواند تا مدتی از آن استفاده کند. این بخش را باید صنعت انجام بدهد و ما هم باید به این سمت برویم که از کالای داخلی استفاده کنیم و این باید به یک فرهنگ تبدیل شود. اگر چه امروزه وضعیت تولید در کشور بهتر شده است، اما تا زمانی که خرید جنس ایرانی، تبدیل به ارزش نشود، استفاده از تولید داخل به صورت غالب امکان‌پذیر نیست و این اراده باقی خواهد ماند.

فصل چهارم

سیاست‌گذاری تولیدمحور، فرهنگ‌سازی برای مصرف تولید داخلی، ارتقا کیفیت تولیدات داخلی، نوسازی و ابتکار در ماشین‌ها در محصولات، در مدیریت در ساخت؛ این‌ها کارهایی است که باید انجام بگیرد.

بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش ۱۳۹۱/۰۲/۱۰

حل مشکلات پردامنه اقتصاد ایران

در حمایت از کالای ایرانی

ورونق تولید ملی

گفت‌وگو با دکتر محمد جواد توکلی عضو هیئت علمی مؤسسه امام خمینی

اقتصاد ما مشکلات پردامنه

و پرپیچ خمی دارد که از هر جنبه‌ای

که شروع به تحلیل آن می‌کنیم مجبور

به تحلیل جنبه‌های دیگر آن نیز هستیم؛ به عنوان

مثال وقتی بحث بانک را تحلیل می‌کنیم

در کنار آن بحث‌های

فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز مطرح می‌شود.

اقتصاد ایران در حمایت از کالای ایرانی و رونق تولید ملی با چه مشکلاتی مواجه است؟

اقتصاد ما مشکلات پردامنه و پرپیچ خمی دارد که از هر جنبه‌ای که شروع به تحلیل آن می‌کنیم مجبور به تحلیل جنبه‌های دیگر آن نیز هستیم؛ به عنوان مثال وقتی بحث بانک را تحلیل می‌کنیم، در کنار آن بحث‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز مطرح می‌شود.

بر اساس گزارش‌هایی که برخی از مراکز تحقیقاتی از جمله مرکز پژوهش‌های مجلس انجام داده است، یکی از مشکلات اساسی واحدهای تولیدی، بالا بردن هزینه سرمایه و تسهیلات است. مراکز تولیدی به غیر از مشکل تهیه بازار مصرف که به لحاظ واردات و قاچاق تحت فشار قرار گرفته، با مشکل تغییر ذائقه مردم نیز مواجه است و در اثر این تغییر ذائقه، مردم ما مصرف‌گرا و به تبع آن لوکس‌گرا شده‌اند.

بر اثر این تغییر ذائقه و سبک زندگی جدید، فرهنگ به‌گونه‌ای شد که ما می‌خواهیم بدون این‌که خوب کار کنیم، خوب مصرف کنیم؛ در حالی‌که کشورهایی که در فضای تجارت خارجی موفق هستند، عمدتاً از مصرف خودشان کم می‌گذارند و در نتیجه توانایی صادرات دارند.

این ساختار مصرف‌گرایی از چه زمانی در ایران رایج شد؟ به واسطه ساختاری که از اواخر عهد قاجاریه در اقتصاد ایران شکل گرفت و از زمانی که نفت وارد اقتصاد ایران شد این سبک از زندگی قوت گرفت. در دوره پهلوی اول پایه‌های صنعت مونتاز در ایران بنا نهاده شد و در دوران حکومت پهلوی دوم، این صنعت در ایران به‌طور کامل نهادینه شد، بسیاری از صنایع مونتاز ما به دوره پهلوی دوم برمی‌گردد. اقدام مخربی که در دوره پهلوی دوم انجام شد این بود که با انجام اصلاحات ارضی و حرکت کشاورزان به سمت شهرها، کشاورزی ما تضعیف شد. گروه روستائین ما که فرهنگ کار بالایی داشتند، به ساختار شهری کشیده و تبدیل به انسان‌های پشت‌میزنشین شدند. این تغییرات باعث شد که ما به یک اقتصاد نفتی مونتازی و متکی به رانت فروش منابع تبدیل شویم و آهسته‌آهسته آن فرهنگ غنی ما که در توصیه و تشویق

فرهنگ کار داریم، تغییر کند. بنده احساس می‌کنم آهسته‌آهسته ساختارهای سخت اقتصادی بر فرهنگ نرم ما اثر گذاشته و آن را با خود همراه کرده است. فرهنگ اقتصاد رانتی چه شاخصه‌هایی دارد؟ در فرهنگ اقتصاد رانتی، شما زمانی موفق‌تر خواهید بود که به منابع رانت نزدیک‌تر بوده و زد و بند داشته باشید. من احساس می‌کنم نهادهای فرهنگی ما تا حدودی با این جریان هماهنگ شده‌اند، مثلاً صداوسیما خوب دقت نمی‌کند و تأمین مالی برنامه‌های خود را منوط به قرعه‌کشی‌هایی کرده است که در آن‌ها افراد را درگیر یک قمار ذهنی می‌کند و به مخاطب این‌گونه القاء می‌کند که شما می‌توانید با یک پیامک، به ناگاه مبلغ زیادی برنده شوید، و این کار باعث تخریب فرهنگ کار و تلاش است و متأسفانه بسیاری از نهادهای اقتصادی ما عملاً هم از نظر ساختاری و هم از نظر فرهنگی تخریب شده‌اند. نمونه‌ای از این تخریب فرهنگی در بحث بانکداری بدون ربا قابل مشاهده است. ما از دهه شصت بحث بانکداری بدون ربا را مطرح کردیم تا ربا را از سیستم بانکی حذف کنیم و چیزی شبیه «الگوی مشارکت در سود و زیان» ایجاد کنیم، اما این ساختار نتوانست خوب کار کند و اوضاع به‌گونه‌ای شد که این ساختار، فرهنگ را هم تخریب کرده است و به تدریج مشاهده می‌کنیم که مردم بدون احساس ناراحتی، از بهره و سود بانکی صحبت می‌کنند و حتی ترجیح بند مسئولان ما، بهره است که این مسئله جای تحقیق مفصلی دارد.

مطلبی که باید به آن توجه داشته باشیم این است، اگر خواهان این هستیم که تولید ملی قوت پیدا کند، باید مجموعه‌ای از عوامل دست‌به‌دست هم بدهند تا شاهد این مهم باشیم. زمانی تولیدکننده داخلی می‌تواند، با تولیدکننده ترکیه‌ای رقابت کند که عوامل مؤثر و قدرت رقابت آن‌ها همسو باشد. کشور ترکیه تسهیلات با نرخ دو یا سه درصد به تولیدکنندگان می‌پردازد، در صورتی‌که این نرخ در کشور ما تا ۲۵ درصد پیش می‌رود، از طرفی تولیدکننده ما حدود ده درصد مالیات بر ارزش افزوده می‌دهد، در حالی‌که ما در شرایط رکود قرار داریم. هم‌چنین تولیدکننده ما باید با فرهنگ تخریب شده مصرف کالای داخلی هم مبارزه کند، از طرفی مشکل پایین بودن کیفیت کالای ایرانی مزید بر این عوامل است و همه این مسائل به‌نوعی با فرهنگ تخریب شده اقتصادی ما مرتبط است. چگونه فرهنگ اقتصادی صحیح را در کشور نهادینه کنیم؟ اگر می‌خواهیم نیروی کار خوبی داشته باشیم باید از مهدکودک‌ها شروع کنیم، در حالی‌که ما این مسئله مهم را رها کرده‌ایم. علت هم این است که ما فاقد مدل مناسب تعلیم و تربیت اقتصادی بودیم که در این مدل اجرا داریم.

سخن پایانی

در عهد قاجاریه با حرکت علما در کشور ما استفاده از تولید داخلی، به وجود آمد که تجربه موفق بود، اما امروزه این نگرانی وجود دارد که چنین حرکتی با اقبال عمومی مواجه نشود. به نظر می‌رسد که ما قدرت نهادهای دینی را دست‌کم گرفته‌ایم، چه اشکالی دارد امروز هم علمای ما اعلام کنند که دیگر پارچه هندی را برای عمامه مصرف نخواهیم کرد؛ چراکه شنیده‌ام اخیراً در کردستان کارخانه‌ای اقدام به تولید همین پارچه کرده است. خوب است علما در بسیاری از حوزه‌ها از خودشان شروع کنند، مثلاً دیگر برای قبا از پارچه انگلیسی استفاده نکنند. امروزه حوزه باید رصد کند که در فروشگاه‌های مربوط به آن چه میزان کالای خارجی ارائه می‌شود و از آن جلوگیری کنند. بخش‌نامه‌هایی صادر شود که اگر جنس خارجی به صورت سازمانی خریداری شد، برگ خرید آن نقد نشود. هرچند اقداماتی در این زمینه انجام شده و در حال انجام است، ولی لازم است این کار تبدیل به فرهنگ شود و از رسانه منبر استفاده شود. سال گذشته مرکز راهبری اقتصاد مقاومتی حوزه کتابی به نام منابر اقتصاد مقاومتی حاوی ده منبر برای تبلیغ دهه محرم منتشر کرد که تبدیل به اپلیکیشن و برای مبلغان ارسال شد. ان‌شاءالله اگر امسال بتوانیم در بحث حمایت از کالای ایرانی کار مشابهی انجام بدهیم خوب است و ما این کار را در دست اجرا داریم.

فصل چهارم

این تفاخر غلطی است که ما مارک‌های خارجی را در پوشاکمان، در وسایل منزلمان، در مبلمانمان، در امور روزمره‌مان، در خوراکی‌هایمان ترجیح بدهیم به مارک‌های داخلی؛ در حالی که تولید داخلی در خیلی از موارد بسیار بهتر است. بیانات در حرم رضوی در آغاز سال ۱۳۹۱/۰۱/۰۱

اقتصاد مقاومتی در تاریخ معاصر ایران

گفت‌وگو با دکتر محمدحسن رجبی دوانی مورخ و پژوهشگر ایرانی

• با توجه به گزارشات تاریخی کشورهای توسعه یافته چگونه در عرصه تولید به جایگاه کنونی رسیدند

و چرا ما در این مسیر موفق نبوده‌ایم؟

اگر به تاریخ کشورهای توسعه یافته نگاه کنیم، می‌بینیم که صنایع‌شان، در بدو کار قابل رقابت با صنایع خارجی نبود، اما این‌ها ابتدا با تولید انبوه توانستند بازار را اشباع کنند و بعد کیفیت را ارتقا دادند. زمانی که بنده در قم بودم، عموی بنده کار سیستم‌های صوتی را انجام می‌دادند، برندهای آمریکایی و هلندی در بازار وجود داشت و برندهای ژاپنی ارزان قیمت و با کیفیت پایین نیز وجود داشتند. ژاپن با تولید انبوه، بازار را تحت شعاع قرار داد و بعد کیفیت محصولات خود را ارتقاء داد، مثل همین کاری که کشور چین انجام می‌دهد و این امر تجربه شده‌ای است. هنگ کنگ هم همین کار را انجام داد، آن‌ها اجناس مشابه اروپایی را با تولید انبوه و قیمت پایین به بازار ارائه می‌دادند و وقتی توانستند جذب مشتری کنند، کیفیت تولید را ارتقا دادند. در کشور ما اول این‌که دروازه واردات باز است و امکان رقابت وجود ندارد و دوم این‌که کاری در زمینه ارتقای کیفیت انجام نمی‌دهیم و لذا لازم است که سازوکارها و مقرراتی برای واردت کالای خارجی و نظارت بر تولید انجام شود و سوم سیستم بانکی از تولید داخلی حمایت کند، البته این مراحل باید با هم انجام بشود، ضمن این‌که باید موج حمایت از کالای داخلی ایجاد شود. وقتی خودروی گران قیمت خارجی به تعداد زیاد وارد کشور بشود، دیگر خودروساز داخلی توان رقابت نخواهد داشت.

• ورود علما در عرصه مسائل اقتصادی از چه عصری معنا پیدا می‌کند؟

ورود علما در عرصه مسائل اقتصادی از عصر قاجار معنا پیدا می‌کند و شروع آن هم مصاف سیاسی و نظامی دول خارجی روسیه و انگلستان با ایران بود که این مصاف به تدریج از حوزه سیاسی و نظامی به سمت حوزه‌های اقتصاد و فرهنگ تغییر جهت داد. زمانی که علما، خطر تهدید بازار ایران از سوی کالاهای فرنگی را احساس کردند، ناگزیر به مواجهه اقتصادی شدند و لذا این مسئله در دوران قاجار اتفاق افتاد.

• آیا در دوران طلایی صفویه نیز شاهد چنین رویکردی از سوی علما هستیم؟

در عصر صفویه، بازار رابطه تنگاتنگی با روحانیت و علما داشت و حتی تعداد قابل توجهی از بازاریان جزو علما بودند، به عنوان مثال یکی از علمای بزرگ که در حد مرجعیت بودند مرحوم شفتی‌اند که پول‌هایی که در اصفهان به ایشان می‌رسید را صرف تولید و اشتغال می‌کرد. هم چنین بسیاری از بازاریان افرادی بودند که در حوزه‌ها فعال بودند، یعنی هم اهل تجارت و کسب و کار و هم مشغول مطالعه علوم حوزوی بودند، لذا

این رابطه بین بازار و حوزه وجود داشته است. در شهرسازی تمدن اسلامی سه رکن بازار، مسجد و مدرسه وجود داشت که دارای پیوند ارگانیک با یکدیگر بوده‌اند؛ مثلاً مدرسه خان قم در گذرخان و در کنار بازار قرار دارد، هم چنین در بازار تهران مدرسه امین‌الدوله قرار دارد، در بازار اصفهان حداقل دو مدرسه وجود دارد که از دوره صفویه باقی مانده است. گفت‌وگوهای سیاسی آن‌جا انجام می‌شد و چون مدرسه کنار بازار بود، اگر عالمی فتوایی می‌داد مردم در بازار اجتماع می‌کردند و پیوستگی نزدیکی بین بازاریان و حوزه وجود داشت. بسیاری از وجوهات حوزه را بازاریان تأمین می‌کردند و در گزارشات تاریخی دهه بیست آمده که در آن برهه وضع مالی حوزه‌ها مناسب نبود و از بازاریان خواسته شد تا مقداری از مخارج حوزه را تأمین کنند و بعداً آن را جزو وجوهاتشان قرار بدهند، یعنی حوزه‌ها در تنگناهای اقتصادی به سراغ بازار می‌رفته‌اند، از این جهت یک پیوند تاریخی بین حوزه و بازار حداقل از دوران قاجار وجود داشته است.

• زمانی که علما خطر سیطره کالای خارجی بر بازار را احساس کردند چه عکس‌العملی نشان دادند؟

زمانی که علما خطر سیطره کالای خارجی بر بازار را احساس کردند، نگران سلطه سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشورهای بیگانه بر بلاد اسلامی بودند و خوف این بود که کشور از حالت اسلامی خارج و به سرنوشتی شبیه کشور هندوستان دچار شود.

علما در مکتوبات خود، نوعاً از استعمال کالای خارجی پرهیز می‌دادند که مبادا به چنین سرنوشتی دچار شویم و مثال می‌زدند که ببینید تاتارها و هندی‌ها و... به چه سرنوشتی دچار شده‌اند؟ عثمانی که از دست رفت و اگر ایران هم از دست برود، دیگر اسمی از اسلام و مسلمین باقی نخواهد ماند. بنابراین سعی کردند با تشویق تولید ملی، بتوانند اقتصاد ملی را در برابر هجوم کالاهای خارجی حفظ کنند.

• آیا رسائل و بیانیتهای اقتصادی مستقلی نیز به نگارش درآمد؟

به ندرت آثار اقتصادی مستقلی از علما دیده می‌شود و اگر هم به نگارش درآمد باشد، تنها در ذیل رساله‌های سیاسی نوشته شده است، البته یکی از این آثار، رساله لباس تقواست که به دنباله آن یک شرکت اسلامی تأسیس شد و به تدریج وجوه دیگر استعمار برای علما روشن شد.

در ابتدای قاجاریه که روسیه به ایران حمله کرد، علما احساس خطر نظامی کردند و به عباس میرزا فتوا دادند که شما مخیر هستید که از مستشاران خارجی استفاده کنید و یا سپاهیان ما به لباس فرنگی مجهز شوند و فتاوی بسیار بکری صادر کردند، ولی بعدها که خطر اقتصادی، فرهنگی و وجوه دیگر استعمار نمایان شد که استعمار با حربه‌های جدیدی وارد می‌شد هوشیاری علما نسبت به استعمار بیشتر گردید که اوج این فتاوها، در فتوای مرحوم شیخ الشریعه اصفهانی است که اهداف سیاسی، اقتصادی، نظامی، امنیتی

فصل
چهارم

و دینی استعمار در کشورهای اسلامی را بر شمرده است. این موضع‌گیری‌ها نشان می‌دهد که علما توانستند به تدریج اهداف اقتصادی را نیز در ذیل اهداف سیاسی و نظامی رصد کنند و این تهدید را نیز جدی تلقی کنند.

با وجود این، بنده تاکنون ندیده‌ام که رساله خاص اقتصادی توسط روحانیت در آن زمان نوشته شده باشد، البته سرمقاله‌هایی در مجله حبل‌المتین داریم و نیز در جای‌جای اطلاعاتی‌های مراجع و علمای نجف، اشارات صریح اقتصادی وجود دارد، به خصوص بعد از مشروطه دوم و در دهه سی شمسی که روس‌ها شمال ایران را تصرف و عملاً به جان و مال و نوامیس مردم در آذربایجان تعرض کردند، روحانیون و علما را به دار آویختند و بارگاه حضرت رضا (ع) را به توپ بستند، که در آن زمان علما مشخصاً فتوای تحریم کالاهای روسی و انگلیسی را صادر کردند. متأسفانه این فتاوا در کشور ما بازتابی نداشت و خواسته علما محقق نشد؛ چراکه بعد از مشروطه علما نفوذ خود را از دست داده بودند و این به خاطر این بود که دولت‌هایی که بعد از مشروطه بر سر کار آمدند و قرار بود دولت‌های ملی و مقتدری باشند که آزادی و پیشرفت و امنیت و یک نوع رفاه نسبی را برای مردم فراهم بکنند، موفق نبودند و هیچ‌یک از این‌ها محقق نشد. مردم و علما احساس کردند

فداکاری آن‌ها به سرانجامی نرسید و تنها چیزی که محقق شد آزادی لجام گسیخته‌ای بود که به وجود آمد که تبدیل به یک آنارشیزم اجتماعی شد. از سوی دیگر مقامات دولت‌هایی که بعد از مشروطه بر سر کار آمدند منتخب روس و انگلیس بودند و حتی بسیاری از آن‌ها به‌طور آشکار و پنهان از عوامل سرشناس روسیه و انگلستان بودند، لذا فتوای علما از حالت هشدار به مردم فراتر نرفت؛ چراکه آن‌ها نمی‌توانستند خواسته علما را محقق کنند. بنابراین فتاوی‌ای علما، با حمایت دولتمردان مواجه نشد و بازتابی در جامعه نیافت. از طرفی بسیاری از تجار تبدیل به واردکننده کالای خارجی شده بودند؛ مانند حاج محمدتقی بنکدار (۱۲۵۶-۱۳۳۰ هجری شمسی) که با سفارت انگلستان مرتبط بود و در جریان مشروطه، هزینه مالی افرادی را که در سفارت انگلستان بست نشین بودند را تأمین می‌کردند، لذا در ایران هیچ‌گاه یک حرکت ملی ضد استعماری که دارای همه وجوه از جمله وجوه، اقتصادی باشد؛ نظیر آن‌چه در هندوستان اتفاق افتاد که صدها تاجر و بازرگان هندی کالاهای انگلیسی را در میادین آتش زدند و به تولید و استفاده از کالاهای هندی روی آوردند، شکل

ورود علما در عرصه مسائل اقتصادی از عصر قاجار معنا پیدا می‌کند و شروع آن هم مصاف سیاسی و نظامی دول خارجی روسیه و انگلستان با ایران بود که این مصاف به تدریج از حوزه سیاسی و نظامی به سمت حوزه‌های اقتصاد و فرهنگ تغییر جهت داد. زمانی که علما، ناگزیر به مواجهه اقتصادی شدند و لذا این مسئله در دوران قاجار اتفاق افتاد.

نگرفته است؛ چراکه چنین حرکتی نیاز به حضور بازرگانان کشور برای نفی واردات کالای خارجی به کشور داشت. چه تفاوت ساختاری بین مردم ایران و هند وجود داشت که آن‌ها در عرصه حمایت از کالای داخلی و مبارزه با واردات بی‌رویه موفق بودند، اما در ایران این اتفاق نیفتاد؟

یکی از دلایلی که در کشور ما مانند هند با کالای انگلیسی مقابله نشد این بود که استعمار انگلستان در کشور هند به‌طور مستقیم حضور داشت، اما در ایران به‌طور غیرمستقیم حضور داشت و مردم فکر نمی‌کردند که دولت‌هایی که بر سر کار هستند از عوامل دول خارجی هستند، جنبش ضد استعماری در هند جدی تر از ایران بود، چراکه مردم هند به عینه شاهد حضور استعمار بودند. به همین خاطر در ایران عده‌ای هم تأمین‌کننده مالی جنبش‌های سیاسی بودند و هم نماینده اقتصادی کشورهای خارجی و با کمال تأسف در دوران انقلاب اسلامی هم، چنین افرادی وجود داشتند لذا در کشور ما این جنبش، به یک جنبش ضد استعماری تبدیل نشد، ضمن این‌که تا قبل از انقلاب اسلامی دولت‌ها منتخب علما نبودند و صرفاً دولت‌ها را تأیید می‌کردند. دولت مصدق در

طرح حمایت کردند، اما کانون اصلی این مسئله در اصفهان اتفاق افتاد. **• متن رساله‌هایی که در این دوران توسط علما به نگارش در آمده، چه فضایی را ترسیم می‌کند؟**

در این دوران ما دو رساله دخانیه مشهور از شیخ حسن کربلایی و ملا علی هیدجی داریم، رساله دیگری هم پدر شیخ آقا بزرگ نوشته‌اند که به آن دسترسی پیدا نکرده‌ام. متن این رساله‌ها، حاوی زمینه‌های سیاسی و اجتماعی صدور فتوای میرزای شیرازی است که چه عوامل زمینه‌هایی سبب شد تا ایشان این فتوا را صادر کنند؛ ضمن آن‌که به وضعیت اجتماعی ایران و بازارهای ایران اشاره می‌کند. ما گمان می‌کنیم که فتوای تنباکو فقط در دوره میرزای شیرازی بوده، در حالی که این مسئله مسبقاً به سابقه بوده است. کسانی که این کتاب‌ها را نوشته‌اند از فضایی نجف بوده‌اند و جامعه‌شناسی بسیار زیبایی از چگونگی ورود فرنگیان به ایران و تغییر اخلاق و آداب و سبک زندگی ایرانیان ارائه داده‌اند. فتوای تنباکو، فقط ناظر بر شکست بازار اقتصادی ایران نبوده است، بلکه میرزا نگران این بوده که اگر پای انگلستان به ایران باز شود، عملاً تمام مسائل مربوط به فرهنگ، اقتصاد، سیاست و حتی مذهب ایران از بین برود و مردم حتی به مسیحیت گرایش پیدا کنند. بنابراین مسئله فراتر از یک قرارداد اقتصادی و منافع و مضار آن است، این مسائل در این دو رساله به‌خوبی تشریح شده است. در مسئله تحریم تنباکو، ابتدا علمای نجف وارد میدان شدند، اما چون مرجعیت عامه و مطلق در نجف بود، این مسئله عمومیت پیدا کرد.

• اقتصاد ایران در دوران سیزده ساله صدارت حاجی میرزا آقاسی، امیرکبیر و مصدق

در دوره سیزده ساله صدارت حاجی میرزا آقاسی (زاده ۱۱۶۲ یا ۱۱۶۳ ش. در ماکو- درگذشته مرداد ۱۲۲۸ ش. در کربلا)،^(۵) هیچ قرارداد اقتصادی با دول خارجی به امضا نرسید. او اعتقاد داشت که کشور باید اولاً متکی به کارخانه توپ‌ریزی و ثانیاً متکی به کشاورزی باشد و سعی می‌کرد که اقتصاد کشور را با پیشبرد کشاورزی تقویت کند. حداقل او اجازه نداد که بازار بیش از گذشته با قراردادهای اقتصادی به دست استعمارگران بیفتد. حاجی میرزا آقاسی اقدامات سلبی خوبی انجام داد، اما اقدام ایجابی را امیر کبیر انجام داد که با یک برنامه چهار ساله یک کشور ورشکسته را که شهرهای آبادش را در قفقاز از دست داده و بایستی مبلغ ۵ میلیون تومان به روسیه خسارت پرداخت می‌کرد را با برنامه‌ریزی دقیقی نجات بدهد. او در یک برنامه چهار ساله توانست برای

بخش مهمی از جهاد اقتصادی، مسئله تولید ملی است. اگر ملت ایران با همت خود با عزم خود، با آگاهی و هوشمندی خود با همراهی و کمک مسئولان با برنامه‌ریزی درست بتواند مشکل تولید داخلی را حل کند و در این میدان پیش برود، بدون تردید بر چالش‌هایی که دشمن آن را فراهم کرده است غلبه کامل و جدی پیدا خواهد کرد. پیام نوروزی به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۷/۰۱/۰۱

گاهی اوقات در معاملاتی که دستگاه دولتی با تولیدکننده داخلی می‌کنند؛ بدحسابی هست؛ در حالی که وقتی این معامله را با یک صنعتگر خارجی می‌کنند پول را نقد می‌دهند؛ اما این را همین طور کش می‌دهند - یک سال، دو سال - طلب او را هم نمی‌پردازند. باید جلوی این‌ها گرفته شود. بیانات در دیدار جمعی از نخبگان و برگزیدگان علمی ۱۳/۰۷/۱۳۹۰

آمریکایی‌ها و دست نشانده آن‌ها بود. قدری از بحث دور شدیم همان‌طور که فرمودید بحث حمایت از کالای ایرانی و نفی کالای خارجی، در ادبیات علمای ما خصوصاً از عصر قاجار و جریانات بعد از آن قابل مشاهده و پیگیری است اگر ممکن است به نمونه‌های از این اسناد اشاره‌ای داشته باشید؟ در تعابیر علمای ما مخصوصاً از عصر مشروطه به بعد، کلمه مجاهده اقتصادی قابل مشاهده است، در پاسخ به این سؤال به نمونه‌هایی از این موضع‌گیری‌ها اشاره‌ای می‌کنم:

نمونه اول- خادم اسلام محمدهادی قاینی بیرجندی از علمای بسیار روشن فکر خراسان است که موضع‌گیری او در روزنامه حبل‌المتین سال نوزده شماره ۸ مورخه ۱۱ شعبان ۱۳۲۹ هجری قمری صفحه ۹ تا ۱۴ آمده:

«حالا من هر چقدر فریاد بزنم حالا وقت شکایت نیست، ایران در چنگال روس و انگلیس واقع شده، حالا موقع اتحاد است، حالا موقع مجاهده اقتصادی است، دشمن را از خانه خود بیرون کنید. هر چه از این مقوله بگویم چنان‌چه بارها بلکه هزارها گفته‌ام، نصیحت من در مزاج این مظلوم مثل تسلیم مذبوحی خواهد بود که به او بگویند از بریدن سردر غم مباش، اگر فرنگی می‌بود شکمت را نیز پاره می‌کرد.»

نمونه دوم- متن سیدجلال‌الدین مؤیدالاسلام کاشانی مدیر و سردبیر روزنامه حبل‌المتین به مآخذ روزنامه حبل‌المتین سال ۱۹ ش ۱۰ مورخ ۲۵ شعبان ۲۹ قمری ص ۲۰۱ می‌باشد: «لزوم اتحاد و اتفاق ملی، تحریم کالاهای روسی و عدم چشم‌داشت نسبت به همراهی انگلستان، روسیه و آلمان با نظام مشروطه ایران» که موضوع بسیار زیبایی است و به تعبیری نباید به هیچ یک از این قدرت‌ها اعتماد داشت.»

ایرانی مسئله آزادی بود و به غیر از دوره‌ای کوتاه در نهضت ملی، مواجه‌ای با استعمار نداشتند که آن هم عمدتاً فقط دکتر مصدق چنین داعیه‌ای داشت. در قرارداد ۱۹۰۷ که انگلستان و روسیه، ایران را رسماً به دو قسمت شمالی و جنوبی تقسیم کردند، حتی یک اعلامیه از ملی‌گرایان نمی‌بینیم، بلکه سعی می‌کنند که محمدعلی شاه باید سریع‌تر از کشور خارج شود؛ چراکه می‌گفتند: آزادی ما را محدود کرده است. پس ناسیونالیست‌های داخلی هیچ‌گاه داعیه مبارزه با خارج را نداشتند و بسیاری از عوامل جبهه ملی هم وابستگان به خارج کشور بودند، در دوره نهضت ملی به خانه سدان رئیس شرکت نفت ایران و انگلیس در خیابان حافظ حمله کردند و بسیاری از این اسناد از خانه سدان پیدا شد، بنابراین افرادی که ملی‌گرا بودند به جاهای دیگر وصل بودند و در دوره انقلاب هم بسیاری از افرادی که خواهان امحار رژیم شاهنشاهی بودند، می‌خواستند شاه فقط سلطنت کند و نه حکومت عملاً با دولت آمریکا در ارتباط بودند. این گروه در عین حفظ نظام موجود با گروه‌های آلترناتیو زد و بند پنهانی داشتند مثلاً در دوران قاجار ضمن حفظ ارتباط با شاهان قاجار با روسیه و انگلستان هم در ارتباط بودند و در دوره پهلوی ضمن ارتباط بسیار نزدیکی دول خارجی با حکومت پهلوی داشتند و سفرای انگلستان و آمریکا ملاقات هفتگی با شاه داشتند، اما در همان حال با جبهه ملی در تماس بودند تا به عنوان آلترناتیو بعد از شاه به عنوان منتقدین رژیم شاهنشاهی اما با حفظ ارتباط با ایالات متحده بر سر کار بیایند، بنابراین در هر شرایطی نفوذ خود را حفظ می‌کنند، لذا در سال ۱۳۴۰ آمریکا علاوه بر حمایت از شاه، از علی‌امینی که منتقد شاه بود حمایت می‌کردند و عملاً علی‌امینی منتخب

اولین بار، درآمد اضافه‌ای را برای خزانه ایجاد کند و به دستور ایشان بسیاری از اقلام نظیر لباس نظامیان در کشور تولید شد. آن زمان خانمی به نام خورشید خانم به مدت پنج سال انحصار تولید لباس نظامیان ایران را به دست آورد و یا شال‌هایی که از کشمیر هندوستان وارد ایران می‌شد، در داخل ایران تولید شدند. هم‌چنین در زمانی که علاقه ایرانیان به چای و قند همه گیر شده بود و یکی از اقلام بزرگ واردات ایران از روسیه سماور شده بود، امیرکبیر انحصار تولید سماور را به صنعت‌گری از اصفهان داد و به حاکم اصفهان نامه نوشت که از بودجه حکومتی هزینه ساخت کارگاه او را تأمین کند. متأسفانه با رفتن امیرکبیر این مسائل از بین رفت و اقدامات ایشان بعد از دوران چهار ساله ادامه پیدا نکرد. در دوران مصدق نیز که پول نفت از بودجه کشور خارج شد، ایشان دو برنامه شش ماهه در زمینه تولید ملی و محدودیت کالاهای خارجی طراحی کرد که با مقاومت اتاق بازرگانی و تجار، این مسئله ادامه پیدا نکرد و در نهایت دولت ایشان سرنگون شد. شعار دکتر مصدق اقتصاد بدون نفت و معنای دیگری از اقتصاد مقاومتی بود که در ادبیات علمای عصر مشروطه به نام مجاهده اقتصادی مشهور است که جهت فضیلت دادن به آن مقابله اقتصادی لفظ جهاد به آن اعطا شد که بسیار زیبا بود؛ چراکه این لفظ دارای نوعی بار انقلابی هم هست.

• جریان مقابله با نفوذ اقتصادی و سیاسی کشورهای سلطه‌گربین چه جریان‌های فکری قابل مشاهده است و در بین ملی‌گرایان ایرانی این بحث چه جایگاهی داشت؟

مقابله با نفوذ اقتصادی و سیاسی در کشورهای دیگر را می‌توانیم در قالب حرکات ناسیونالیستی ببینیم، در حالی که عموماً دغدغه اصلی ملی‌گرایان

فصل و چهارم

من قبلاً هم این را گفته‌ام، تذکر داده‌ام، الان هم مجدداً عرض می‌کنم. واردات کالاهایی که در داخل به قدر کافی تولید می‌شود، بایستی به صورت یک حرام شرعی و قانونی شناخته بشود؛ آن چه در داخل تولید می‌شود، از خارج وارد نشود. این که ما نگاه کنیم ببینیم کالاهای مصرفی ما از خوراک گرفته تا پوشاک تا وسایل منزل، تا کیف و کفش بعضی از بانوان، تا وسایل مدرسه و دفتر و قلم و امثال این‌ها از خارج بیاید، این مایه شرمندگی است! انسان احساس شرم می‌کند؛ هم در مقابل تولیدکننده داخلی احساس شرم می‌کند هم در مقابل آن کسی که این جنس را از بیرون برای ما می‌فرستد.

۱۳۹۶/۰۱/۰۱

فصلنامه

می‌کند؟ اگر ما آن دوران نبودیم، اما امروز هستیم و می‌بینیم چگونه دولت صفوی که شانه به شانه دولت عثمانی می‌زد، به سادگی فرو می‌پاشید! شورش‌های داخلی می‌توانند بسیار مؤثرتر از یک دولت خارجی یک دولت را سرنگون کند. کتاب ایشان بعد از نگارش به چندین زبان از جمله فارسی ترجمه شده است. علمایی که تا این اندازه در پادشاهان صفوی نفوذ داشتند موفق به حفظ آن نشدند و با فروپاشی دولت صفوی، میراث صفویه و میراث شیعی ما از بین رفت و کتابخانه‌ها آتش زده شد. حزین لاهیجی در سفرنامه خودش، فهرست علمایی که در آن عصر به شهادت رسیدند را ذکر می‌کند، لذا لازم است علمای ما میراث گذشتگان را ببینند که چقدر تلاش کردند، ولی تلاش‌های آن‌ها محقق نشد و به استبداد رضاخانی انجامید؟ پاسخ چیست؟ علت آن سرکوب شدید چه بود که بعد از آن حکومت محمدرضا شاه ایجاد شد تا به نهضت امام منجر شد؟ لازم است علمای ما این تاریخ را بخوانند و در آن تدبیر و تأمل کنند تا خدای ناکرده فرصت از دست نرود؛ چراکه علمای گذشته صادقانه و در جهت اعتلای اسلام تلاش کردند، ولی به نتیجه دلخواه نرسیدند؟! باید از تاریخ درس بگیریم و یکی از درس‌های ما این است که در راه و رسم گذشتگان تدبیر کنیم و چرایی شکست‌ها را بیابیم.

نکته دیگر این که مخرج مشترک تلاش‌های سیاسی علما از آغاز دوره معاصر تا عصر مشروطه، عمدتاً جهت سلبی داشت، در قضیه ارتباط دولت‌ها با کشورهای خارجی و با نگرانی‌ها از برخی قراردادهای خارجی، سعی می‌کردند با صدور فتاوا از این قراردادها جلوگیری کنند و یا نسبت به فسخ آن‌ها تشویق کنند تا جلوی سلطه کشورهای خارجی گرفته شود، اما در دوره مشروطه، مسئله صورت دیگری پیدا کرد و علما که باید نظام‌سازی می‌کردند، متأسفانه برای طراحی حکومت آرمانی، مدلی نداشتند و ناگزیر باید حکومتی را که روشنفکران می‌گفتند، تأیید کنند و به آن وجه اسلامی بدهند. آن‌ها بعد از حدود هفت سال تلاش، متوجه شدند که این نوع از حکومت، آن چیزی نبوده که می‌خواستند. در نتیجه سرخورده شدند و از صحنه سیاست کناره‌گیری کردند یا کنار زده شدند. در دوران شکوهمند انقلاب اسلامی ایران، گفتمان ما دیگر نمی‌تواند گفتمان سلبی باشد، به بسیاری از بزرگان گفته می‌شود که ایجاد حکومت توسط خود شما انجام شده است و نباید در قبال نظام جمهوری اسلامی موضع سلبی بگیرید، بلکه باید موضع اثباتی گرفت و این موضع را تقویت کرد. متأسفانه بسیاری از آقایان گمان می‌کنند هم‌چنان باید در موضع سلبی حرکت کنند و حکومت را نفی یا نقد کنند. این کار امروزه صحیح نیست و مربوط به زمانی است که حکومت، منبعث از علما نبوده است، شناخت جایگاه امروز و دیروز برای علما بسیار مهم است.

بنابراین باید مواضع آن‌ها را به دو دوره ما قبل و ما بعد از نظام‌سازی تقسیم کنیم، اما نظامی که ایجاد شد و علما آن را تأیید کردند آیا منبعث از آن‌ها و داخل در فرهنگ اسلامی بود یا خیر؟ نظام مشروطه داخل در فرهنگ اسلامی شکل گرفت و تئوریزه شد، اما جمهوری اسلامی منبعث از همین نظام بود. برخی از علما انتظار دارند مردم و گروه‌های اجتماعی همان نگاهی سلبی را داشته باشند، ولی دیگر نمی‌توان چنین انتظاری داشت و تفکرات جامعه تغییر کرده است.

برای دستیابی به منابع به سایت افق حوزه مراجعه فرمایید.

یکی از مشکلات ما انقطاع تاریخی است

که برای نسل کنونی ما حاصل شده

و گویی این پیشینه مبارزات علمای گذشته به ما مربوط نیست.

نوع کتاب‌هایی که راجع به انقلاب اسلامی

نوشته می‌شود این گونه است که

آغاز انقلاب و نهضت را از سال ۱۳۴۱

شروع می‌کنند.

سؤالی که مطرح می‌شود این است که

آیا نهضت‌هایی که علما در گذشته داشتند

هیچ ارتباطی با این نهضت نداشته است؟

پس از مدتی دستور می‌دهند که کتاب ایشان از بازار نجف و اصفهان جمع شود و به دجله بریزند و لذا علما و مراجع و مسئولان ما باید این مطالب را بخوانند و بدانند که چه اتفاقاتی پیش آمد؟ آیا علمایی مانند علامه مجلسی شخصیتی کوچکی بودند؟ چه کسی گمان می‌کرد که دولت مقتدر صفوی که شامل ایران فعلی و قفقاز و بخشی از عراق عرب و افغانستان بود سقوط کند؟ علامه مجلسی در برخی از آثارش ذکر می‌کند که آیا دولت صفوی همان دولت حقه‌ای نیست که به دولت حقه امام عصر عجل الله تعالی فرجه پیوند می‌خورد؟ اما به چشم دیدیم که این‌طور نشد و همه چیز به هم ریخت، باورپذیر نبود که چنین حکومتی در اثر شورش‌های داخلی سرنگون شود؛ به طوری که خبر آن در اروپا سرو صدای زیادی به پا کرد، دقیقاً چیزی شبیه به فروپاشی شوروی از دورن بود. آن زمان تصور بر این بود که دولت‌های قدرتمند و بزرگ حتماً توسط دیگر دولت‌ها سرنگون خواهند شد، لذا مورخ بزرگی به نام «ادوارد گیبون»، حدود ۳۰۰ سال قبل در مقدمه کتاب ظهور و سقوط امپراطوری روم ذکر می‌کند که متوجه نشدیم که چه اتفاقی افتاد که دولت بزرگ روم، توسط عده‌ای از قوم هون سقوط

ایشان هم چنین در آن جا می‌نویسند: «تمام انقلابات ایران از بعد معاهده روس و انگلیس مبنی بر همین نکته است روحانیون ما راست که با جدی و همتی اسلام پرستانه بیرق این مجاهده اقتصادی را به دست گرفته از پای ننشینند تا به مرام خویش نائل گردند». نمونه‌ای دیگر از این ادبیات در کلمات سیدعبدالله مجتهد اصفهانی به مآخذ رسائل مشروطیت یا مجمع‌اللوایح صفحه ۴۳ تا ۵۱ قابل مشاهده است که می‌فرماید: «تا کفار جدید شما را نبینند و شما را حاضر در مجاهده ندانند، دست از شما بر نمی‌دارند و دولت آلمان و فرانسه به جهت شما کاری نمی‌کنند، آن‌ها هم شریک دزد و رفیق قافله هستند».

• اشاره‌ای به عبارت‌ها و اندرزهایی که روحانیت در عصر حاضر می‌توانند از این فراز و نشیب‌های تاریخی بگیرد داشته باشید؟

یکی از مشکلات ما انقطاع تاریخی است که برای نسل کنونی ما حاصل شده و گویی این پیشینه مبارزات علمای گذشته به ما مربوط نیست. نوع کتاب‌هایی که راجع به انقلاب اسلامی نوشته می‌شود این گونه است که آغاز انقلاب و نهضت را از سال ۱۳۴۱ شروع می‌کنند. سؤالی که مطرح می‌شود این است که آیا نهضت‌هایی که علما در گذشته داشتند، هیچ ارتباطی با این نهضت نداشته است؟ مگر امام در صحیفه نفرمودند: من جوان بودم و در مجلس حاضر می‌شدم و مرحوم مدرس نطق می‌کرد؟ مگر نفرمودند: علمای اصفهان مثل حاج آقا نورالله به قم آمدند و من خدمتشان می‌رسیدم و خدمت علمای تبریز بودم، مگر خود امام نمی‌فرمودند که ما با آقای کاشانی ملاقات داشتیم. بنابراین به یک معنا امام، عصاره نهضت‌های جمعی از علما بودند و اگر هم در بخشی از اتفاقات حاضر نبودند اما شرح آن‌ها را از اساتید خودشان شنیده بودند. امام با فاصله یک نسل خاطرات مشروطه را از علما شنیده بودند و از برهه‌ای خودشان در صحنه مسائل سیاسی و اجتماعی حضور داشتند. به یک معنا امام عصاره تمام تجربیات سیاسی کامروا یا ناکام ما بودند و این‌طور نبود که یک‌باره وارد صحنه شوند، امام اواخر دوره قاجار را به عینه دیده بودند و در جریان مهاجرت علما و تهاجم روس‌ها قرار داشتند و تمام تجربیاتی که ایشان در اواخر عصر قاجار دیده و شنیده بودند علاوه بر نگاه خاص ایشان دست‌مایه مبارزه ایشان با رژیم پهلوی بود. نهضت‌هایی که از دوران قاجار بوقوع پیوست به صورت مستقیم و غیرمستقیم در تقویت و پشتوانه‌سازی انقلاب اسلامی جزو تجربیات امام قرار گرفت، اما ما انقلاب را از سال ۱۳۴۱ شروع می‌کنیم گویی که نهضت‌های قبلی هیچ نقشی در به ثمر رساندن انقلاب اسلامی ما نداشته است.

اتفاقاتی که بین جبهه ملی و آیت‌الله کاشانی به وقوع پیوست، باعث تجربه‌ای خوب برای امام شد و ایشان مانند آیت‌الله کاشانی از صحنه کنار نرفتند؛ چراکه امام تجربه مشروطه را داشتند و دیدند که علمای عصر مشروطه کار را ادامه ندادند و رفتند در خانه نشستند و کار را به مشروطه‌خواهان سپردند. بنابراین یکی از مسائل این است که علما و مراجع محترم و مسئولان ما این انقطاع تاریخی را نداشته باشند.

علما نجف از علمای امروزه کمتر نبودند، پس چرا تلاش‌ها و زحمات آن‌ها به ناکامی انجامید؟ چرا تلاش‌های مرحوم مدرس در مجلس ناکام ماند؟ چرا تلاش آقای کاشانی به ناکامی انجامید؟ آیا اشتباه می‌کردند؟ چرا وقتی علامه نایینی کتاب تنبیه الامة را با آن قدرت و استحکام در اعلام مشروطه می‌نویسند،

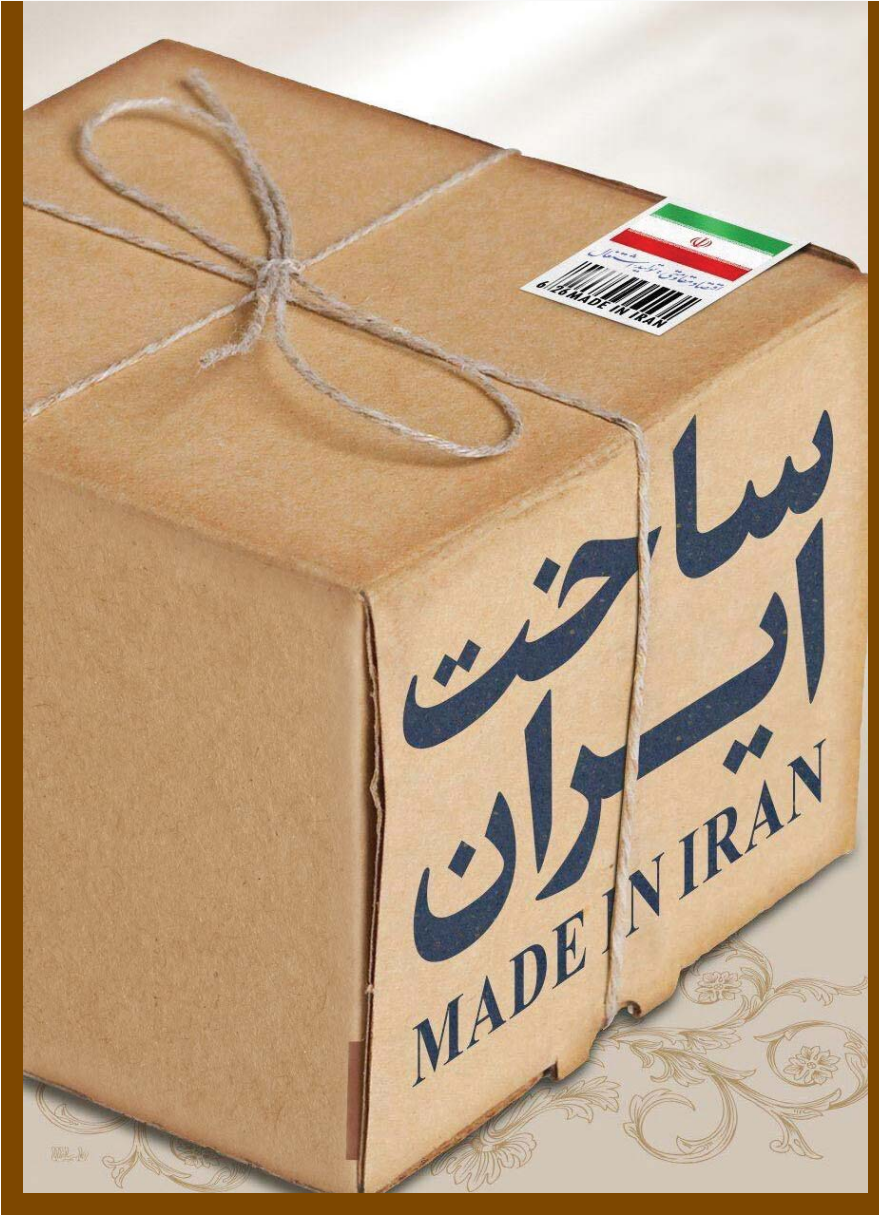

گاهی اوقات یک جنسی در داخل می‌تواند تولید بشود [اما] بعضی‌ها که از واردات آن جنس سودهای کلانی می‌برند می‌آیند جلوی این تولید داخلی را می‌گیرند؛ اگر شد با رشوه - آقا این کارخانه را تعطیل کن یا نساز و این پول را بگیر - اگر زیر بار نرفت، با تهدید یا جنایت. من نمی‌خواهم حالا اسم کالاها را بیاورم؛ کالاهایی را می‌شناسیم که توان داخلی تولید در آن‌ها هست اما وارد می‌شود به خاطر این‌که یک عده‌ای از واردات منتفعند و نمی‌گذارند در داخل تولید بشود. ۱۳۹۵/۲/۸

فصل چهارم

وقتی بحث اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری مطرح شد، متولیان و مسئولین این امر یا این مطلب را فهمیدند و کاری انجام ندادند و یا اساساً متوجه معنای اقتصاد مقاومتی نشدند. نامگذاری امسال توسط مقام معظم رهبری به سال کالای ایرانی یکی از مصادیق مهم و زیربنای اقتصاد مقاومتی است که توسط ایشان مطرح شد. ما در بحث استفاده از کالای ایرانی در مردم و به طریق اولی در مسئولین اراده‌ای نمی‌بینیم، الآن هم در مقایسه بین قیمت و کیفیت کالای ایرانی و خارجی معتقدیم کالای خارجی کیفیت بهتری دارد هر چند که قیمت بالاتری هم داشته باشد و این تبدیل به باور ما شده است، البته این‌که در بحث کیفیت تولید چه عملکردی داشته‌ایم و چقدر توانسته‌ایم اقتصاد داخلی را فعال کنیم سخن دیگری است. زمانی که ما در دوره نهم مجلس در کمیسیون انرژی بودیم، مسئولین انجمن قطعه‌سازی تجهیزات نفتی، پیش ما گریه می‌کردند و می‌گفتند ما می‌توانیم تولید کنیم و تمام نیازهای فازهای مختلف پارس جنوبی را تهیه می‌کنیم، اما آقایان از ما حمایت نمی‌کنند و به ما سفارش نمی‌دهند، بلکه این تجهیزات را از خارج کشور وارد می‌کنند! ما پیگیری کردیم تا ببینیم که چرا این‌ها از تولیدات ایرانی استفاده نمی‌کنند؟ یکی از دلایل این بود که در واردات رانت وجود دارد و فروشنده خارجی خیلی راحت کوتاه می‌آید. دوم این‌که سازمان بازرسی و دیوان محاسبات و تشکیلات وزارت به کشورهای خارجی دسترسی ندارند تا بررسی کند که قیمت این کالا در خارج از کشور چطور بوده و قیمت تمام شده آن در کشور چقدر بوده است؟ بنابراین خیالشان راحت است، بعد هم شرکت‌هایی باید این‌ها را وارد کنند که ثبت شده باشد این شرکت‌ها متعلق به وزرا، شخصیت‌ها و آقازاده‌هاست! چرا در ارتباط با مسئله بنزین این همه بحث وجود دارد؛ یکی از کارهای ما در مجلس تحقیق و تفحص در ارتباط با بنزین وارداتی بود. پتروشیمی‌های بخش خصوصی، چهار ترکیب اصلی بنزین یا ریفورمیت (ماده اولیه تولید بنزین) را تولید می‌کردند و به پالایشگاه‌های وزارت نفت مانند پالایشگاه آبادان، اهواز، شاهزند اراک و... می‌دادند تا آن را با مؤلفه‌های دیگر بنزین، ترکیب و تبدیل به بنزین کنند و توزیع شود، اما وزارت نفت به سرعت تولیدات پتروشیمی را قطع کرد، چراکه شرکت‌های وارداتی بنزین، به فلان آقا پولی می‌دادند تا بتوانند بنزینی را وارد کنند، در حالی‌که استاندارد آن از بنزینی که به این طریق تولید می‌شد پایین‌تر بود. این بنزین به نام بنزین یورو ۴ وارد می‌شد که در واقع استاندارد آن یورو ۱ هم نبود! در این مسئله رانت و پول وجود دارد. از طرف دیگر محیط زیست، تولید بنزین پتروشیمی در داخل کشور را متوقف کرده بود. در حالی‌که وظیفه محیط زیست استانداردسازی بنزین است، نه این‌که بگوید چه بنزینی از کجا وارد شود؟! باید تشخیص بدهد که بنزین موجود آلودگی و تخریب زیست محیطی دارد یا خیر؟ نمی‌تواند بگوید که تولید فلان پتروشیمی متوقف شود یا از فلان کشور بنزین وارد شود، تهیه بنزین مصرفی کشور به عهده وزارت نفت است و ارتباطی با محیط زیست ندارد. ما اسنادی داشتیم که بنزین پتروشیمی داخلی، استاندارد بالاتری نسبت به بنزین وارداتی دارد و این اسناد را از وزارت نفت و جاهای دیگر گرفته بودیم، ولی متأسفانه این اراده در بین مسئولین وجود ندارد که از تولیدات داخلی استفاده و حمایت کنند.

بررسی موانع جدی پیش‌روی تولید در سال حمایت از کالای ایرانی و راهکارهای رفع آن

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام سیدمهدی موسوی‌نژاد، نماینده مردم دشتستان در دوره نهم و عضو کمیسیون انرژی مجلس شورای اسلامی، فعال فرهنگی و استاد حوزه و دانشگاه

• افزایش هزینه تمام شده برای تولید کننده

باشد. این تولیدکننده با وجود نقدینگی، کالا را در زمان کمی تولید کرده و تحویل مشتری می‌دهد، اما در ایران تولید به این صورت نیست. متأسفانه وقتی کارفرما یا سفارش‌دهنده که دولت است سفارش کالایی، مانند یک کمپرسور را می‌دهد، خبری از پیش پرداخت نیست و تسهیلات هم در بهترین شرایط، برای صنعت ۱۷ درصد و در حوزه کشاورزی ۱۴ درصد است. تولیدکننده شروع به تولید می‌کند و به دلیل عدم وجود نقدینگی تولید زمانبر می‌شود و اگر تولید، مطابق میل بود، کالا را بدون پرداخت وجه آن تحویل می‌گیرند و گاهی هم تا چند سال پرداخت پول طول

مشکل جدی دیگر این است که امکانات و تسهیلات در اختیار تولیدکنندگان داخلی قرار نمی‌گیرد و در نتیجه قیمت تمام شده کالاهای تولید داخل، بیشتر از کالای مشابه خارجی است، مثلاً قیمت تمام شده یک میز یا صندلی داخلی بیشتر از مشابه خارجی آن می‌شود؛ چراکه در این کشورها وقتی به تولیدکننده سفارش تولید داده می‌شود، ابتدا مقداری از وجه را به عنوان پیش پرداخت به او پرداخت می‌کنند و سپس به او تسهیلات ارزان قیمت، مانند تسهیلات صفر درصد می‌دهند تا توان تولید داشته

یک نفر آدم مبتکر می‌آید سرمایه‌ای هم دارد فلان جنسی را که بسیار مصرفش در کشور زیاد است می‌خواهد تولید کند؛ می‌روند می‌گویند آقا! این را شما تولید نکن! ده میلیارد یا سی میلیارد بگیر تولید نکن؛ یا آن طرف زیر بار می‌رود و خودش را راحت می‌کند یا اگر زیر بار نرفت به او فشار می‌آورند و انواع و اقسام مشکلات را برایش درست می‌کنند موانع قانونی سراسر او سبزی می‌کنند، یا بالاخره در نهایت جنایت می‌کنند به او ضربه می‌زنند و طرف را پشتیبان می‌کنند. ۱۳۹۵/۲/۱۸

تفاوت‌های فرهنگی می‌شود، دوماً این‌که باعث دوری افراد از خانواده است و در این مدت تعامل بین مرد با سایر اعضای خانواده اعم از زن و فرزند کاهش می‌یابد. این‌جا مبانی ارزش خانواده در نظر گرفته نشده است و باعث انحرافات و باعث بداخلاقی‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی می‌شود؛ زیرا نظام سرمایه‌داری، اعتقادی به اخلاق، خانواده و نقش فرد در جامعه ندارد و فقط به فعال شدن صنعت و سود فکر می‌کند. نظام سرمایه‌داری معتقد است که برای یک ریال سرمایه‌گذاری باید سه ریال سود به دست بیاورد، اما ما می‌گوییم صنعت ما باید پیوست اخلاقی، و دینی و اجتماعی داشته باشد و این‌ها باید دیده شود. حضرت آقا فرمودند: «فرهنگ هویت یک ملت است، ارزش‌های فرهنگی، روح و معنای حقیقی یک ملت است و همه چیز مرتب بر فرهنگ است. فرهنگ حاشیه و ذیل اقتصاد نیست، حاشیه و ذیل سیاست نیست، اقتصاد و سیاست، حاشیه و ذیل فرهنگند؛ باید توجه کرد. گاهی اوقات انسان در یک کاری وارد می‌شود و یک کار اقتصادی انجام می‌دهد، لوازم و تبعات فرهنگی آن را توجه ندارد. بله، کار، کار اقتصادی بزرگی است، منتها بر آن مرتب می‌شود لوازمی و تبعاتی که برای کشور ضرر دارد؛ فرهنگ این‌جوری است. باید در همه مسائل آن نکته فرهنگی را در نظر داشت و نگذاریم که این از یاد برود.»

(بیانات مقام معظم رهبری در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۳۹۲/۰۹/۱۹) و ما در رابطه با پیوست فرهنگی در بخش‌های صنعتی، ایجاد کتابخانه و یا مسجد را به عنوان پیوست فرهنگی ارائه کردیم و متأسفانه این فهم ما از پیوست فرهنگی مورد نظر حضرت آقا در صنعت بود. پیوست فرهنگی صنعت، یعنی این‌که صنایع ما چقدر حیطه پیرامونی خودشان را تحت شعاع حوزه اخلاق و رفتارهای اجتماعی، فرهنگی و دینی قرار داده است و افرادی که در این صنعت کار می‌کنند، چقدر تأثیر گذارند. اگر فهم ما از پیوست فرهنگی صنعت، در حد ایجاد مسجد و کتابخانه باشد، فهم ما از اقتصاد مقاومتی و تولید داخلی و حمایت از کالای ایرانی هم در همین حد خواهد بود که آیا این کالا ایرانی هست یا خیر؟ ما باید به سمتی برویم که اراده‌ها و ذائقه‌ها را تغییر بدهیم، وقتی مطالبات عمومی و گفتمان غالب این باشد، کارفرما و مراکز تولیدی هم برای این داستان فکری می‌کنند و به دنبال کیفیت‌سازی می‌روند. تمام شاخص استفاده از کالای ایرانی این است که اولاً قیمت کالا چقدر باشد و دوم این‌که چه امکانات و گزینه‌هایی دارد، یعنی کسی که مثلاً خودرو ایرانی می‌خرد آیا به دلیل قیمت آن است و یا کسی که خودرو خارجی می‌خرد به دلیل امکانات آن است؟ این‌ها شاخص خرید ما هستند. کسی که پول ندارد، به دنبال خودرو ارزان قیمت با هر کیفیتی است، اما کسی که پول دارد به دنبال خودرویی است که امکانات و یا کیفیت بیشتر داشته باشد، اگر ما این دو مورد را درست کنیم موفق خواهیم بود.

سخن پایانی

کالایی که در داخل تولید و وارد زندگی مردم می‌شود، باید شاخص‌هایی داشته باشد که شخص باید بتواند تا مدتی از آن استفاده کند. این بخش را باید صنعت انجام بدهد و ما هم باید به این سمت برویم که از کالای داخلی استفاده کنیم و این باید به یک فرهنگ تبدیل شود. اگر چه امروزه وضعیت تولید در کشور بهتر شده است، اما تا زمانی که خرید جنس ایرانی، تبدیل به ارزش نشود، استفاده از تولید داخلی به صورت غالب امکان‌پذیر نیست و این اراده باقی خواهد ماند.

در بحث تولید، مهم‌ترین چیزی که

مغفول واقع شده، نیازشناسی جامعه

نسبت به کالا است، یعنی ما باید

چه کالایی را تولید کنیم که نیاز واقعی

امروز مردم است؟

متأسفانه تولیدات ما هدف‌گذاری نشده

و هدفمند نیست.

جا گرفتید آتش بزنید، اما این کار را نکردند. وقتی کالایی قاچاق وارد کشور شد، حتی اگر آن را به طور مجانی به جایی بدهید تأثیر خودش را دارد، چراکه اگر این کالایی قاچاق نباشد، از کالای داخلی استفاده خواهد شد. متأسفانه سیاست‌گذاران، توجهشان این است که این اسراف است؛ در حالی‌که قاچاق به اشتغال ضربه می‌زند. در بحث قاچاق مشکل ما جدی است و این امر از ناحیه مردم نیست، چه تعداد از مردم به خارج از کشور و شرکت‌های خارجی دسترسی دارند که از آن‌ها خرید کنند، واردکنندگان ما افرادی مانند فلان آقازاده‌ها هستند که اجناس خارجی را وارد می‌کنند. کسانی که اجناس خارجی وارد می‌کنند افرادی هستند که هم از طریق واردات و هم از طریق قاچاق کالا و هم از توزیع آن‌ها به منافع زیادی می‌رسند. باید تعرفه‌های واردات بالا رفته و تعرفه صادرات پایین بیاید و هم چنین باید زمینه برای ایجاد ارزش افزوده در داخل فراهم شود و فضا را باید مهیا کنیم، مخصوصاً باید شهرک‌های صنعتی ایجاد شود، البته بخشی از نظام شهرک‌های صنعتی، نظام سرمایه‌داری است.

نقش اسلام و پیوست فرهنگی در اقتصاد و تأسیس

شهرک‌های صنعتی

شهرک‌های صنعتی فاصله زیادی از محل زندگی و شهرها دارند و لذا افرادی که در این شهرک‌ها کار می‌کنند عمدتاً برای مدتی از خانواده خود دور می‌مانند، مثلاً دو هفته سر کار هستند و دو هفته به خانواده خود برمی‌گردند. این فاصله مکانی، اولاً باعث

می‌کشد. آقای دکتر عباس علی‌آبادی که در شرکت مپنا با ما جلسه داشت، گفت: ما می‌توانیم تمام نیازهای پارس جنوبی را تأمین کنیم و با وجود این‌که چندین هزار میلیارد تومان کار کرده‌ایم، طلب ما را نمی‌دهند، در حالی‌که ما برای ابزار و تجهیزات و نیروها هزینه کرده‌ایم. هر چقدر تولید زمانبر باشد، به هزینه تولید اضافه می‌شود. از طرف دیگر وقتی پرداخت پول تولیدکننده به تأخیر بیفتد، دیگر نمی‌تواند ادامه بدهد. این‌که یک سال بعد از تحویل کالا پول آن را بپردازیم، برای تولیدکننده خیلی پرهزینه است، و در کشورهای خارجی از این اتفاقات رخ نمی‌دهد.

عدم رقابت بین تولیدکنندگان و پایین بودن کیفیت

تولیدات داخلی

کیفیت تولید خودرو در کشور ما پایین است و در رابطه با ارتقاء آن دو نظر وجود دارد: برخی می‌گویند: ما راه را باز کنیم تا خودروهایی خارجی وارد کشور شوند تا تولیدکنندگان ما با تولیدکنندگان خارج از کشور رقابت کنند، اما برخی می‌گویند: ما شرایط رقابت را در داخل کشور به وجود بیاوریم؛ یعنی تعدد صنعت به وجود بیاید که صنایع داخلی، با هم رقابت کنند. این حرف درست است؛ زیرا شرایط داخلی با شرایط خارج از کشور یکسان نیست و قدرت رقابت نخواهیم داشت، ماشین‌های خارجی هر چقدر هم که گرانتر باشند نسبت به خودرو تولید داخل شرایط یکسانی ندارند، اگر رقابت در داخل کشور وجود داشته باشد روی کیفیت اثر می‌گذارد که در تولید مسئله مهمی است،

نیازشناسی جامعه و هدف‌گذاری دو مؤلفه تولید

در بحث تولید، مهم‌ترین چیزی که مغفول واقع شده، نیازشناسی جامعه نسبت به کالا است، یعنی ما باید چه کالایی را تولید کنیم که نیاز واقعی امروز مردم است؟ متأسفانه تولیدات ما هدف‌گذاری نشده و هدفمند نیست؛ مثلاً در کالایی مانند صندلی، باید در نظر داشته باشیم که کودکان و سالمندان و جوانان هر کدام، به نوعی از صندلی نیاز دارند، یا در خودرو باید نیاز جوانان یا خودرو مورد پسند بانوان را هم در نظر بگیریم، و لذا در تولید باید نیازسنجی کنیم.

خام فروشی مهم‌ترین مانع برای تقویت تولید ملی

ما در بحث تولید داخلی به آقایان گفتیم که هر کشوری دوست دارد تولیدات صنایع بالادست را خریداری کند، و شما که صنایع بالادست پتروشیمی را می‌توانید تولید کنید، پس آن، را به صنایع پایین دست بدهید، یعنی خوراک پتروشیمی را به پتروشیمی بعدی بدهید و همین‌طور زنجیره را کامل کنید تا اولاً کالای شما خام فروشی نشود و ارزش افزوده بیشتری پیدا کند و ثانیاً ضریب اشتغال بالا می‌رود و هم چنین باعث رونق اقتصادی می‌شود؛ چراکه این محصولات پتروشیمی، به انواع محصولات تبدیل می‌شود که باعث رونق خرید و فروش و رونق اقتصادی می‌شود. در بحث تولید ملی، باید کالایی که در صنعت بالادستی تولید می‌شود، صنایع پایین دست آن هم تا انتها ایجاد شود، تا محصولی را که مجبوریم از جای دیگر وارد کنیم، خودمان تولید کنیم.

قاچاق کالا، ضربه به اقتصاد مقاومتی و تولید داخلی

در زمینه قاچاق کالا، مجلس ورود پیدا نکرده و حداقل در ۲۴ سال اخیر مصوبه‌ای نداشته است. از قبل از انقلاب، مجلس قوانین را ارسال می‌کند، اما در رابطه با قاچاق بیشتر در حد ابلاغیه و دستورالعمل‌هاست و قانونی که بتواند قاچاق را کاهش بدهد نداشته است. در حال حاضر قاچاق به اقتصاد مقاومتی ضربه می‌زند و منظور از قاچاق کانتینرهای آن‌چنانی است. مقام معظم رهبری فرمودند که من گفتم کالای قاچاق را هر

مسئله واردات بی‌رویه و بی‌منطق ضرر بزرگی است، مردم هم باید این را بدانند. وقتی یک محصول خارجی را ما داریم مصرف می‌کنیم، در واقع داریم یک کارگر خودمان را بیکار می‌کنیم، یک کارگر دیگر را داریم به کار وادار می‌کنیم؛ این هست، منتها مسئله مرغوبیت و کیفیت خیلی مهم است؛ و استحکام؛ این‌ها خیلی مهم است. اگر چنانچه جنس داخلی، تولید داخلی، این خصوصیات را داشته باشد، به‌طور طبیعی تمایل پیدا می‌شود. البته متأسفانه بعضی هستند که بر اثر فرهنگ غلط دوره منحوس پادشاهی - دوره طاغوت، دوره وابستگی - هنوز چشمشان به خارج است. مسئله واردات و مدیریت واردات مهم است... واردات را مدیریت کنید؛ نمی‌گوییم متوقف کنید. یک چیزهایی باید بیاید، یک چیزهایی باید نیاید. یک مدیریت صحیحی باید انجام بگیرد؛ این مسلماً هست.

۱۳۸۹/۶/۱۶

فصل و چهارم

• حمایت از کالای ایرانی از سوی علما چه پیشینه تاریخی دارد؟

حمایت از کالاهای داخلی با بحث اقتصاد مقاومتی و مبادلات تجاری با بیرون از مرزها مرتبط می‌شود؛ حمایت از کالای داخلی در برابر کالای خارجی و اقتصاد بیرونی است. مراد ما با دیگر کشورها، به‌صورت اقتصادی و سیاسی است و سابقه‌ای دیرینه دارد و حداقل ۲۰۰ سال است که ما مورد تهاجم دیگر کشورها هستیم و فشارهای اقتصادی و سیاسی از سوی کشورهای استعماری به کشور ما و دیگر کشورهای اسلامی و به‌تعبیر خودشان جهان سوم وارد می‌شود. این بحث از دوره قاجاریه و به‌خصوص نهضت تنباکو وجود داشته و حرکتی از سوی علما برای تحریم کالاهای خارجی و حمایت از کالاهای داخلی آغاز شده است. این حرکت، با بیانیه‌ها و اعلامیه‌های علما در مضرات استفاده از کالای خارجی و فواید استفاده از کالای داخلی به‌اشکال مختلف مطرح و نقدهایی از سوی علما در مضرات استفاده از کالای خارجی و فواید استفاده از کالای داخلی بر آن‌ها وارد شده است.

بر اساس گزارش‌های تاریخی اقدامات عملی خاصی نیز در آن برهه صورت گرفته است و در بیانیه‌ها و اعلامیه‌ها بحث‌های مختلفی در این زمینه مطرح شده است.

• نحوه ورود علما در این مسائل چگونه بود و با چه اصول و معیارهایی با ورود کالای خارجی مقابله می‌کردند؟

الف) ضرورت استقلال اقتصادی مسلمین: نحوه ورود علما در این مسائل گاهی از باب حفظ استقلال اقتصادی بوده است و بر اساس این دیدگاه، معتقد بودند که ما توان اقتصادی خودمان را بالا ببریم تا استقلال خود را از دست ندهیم. علما بحث‌هایی دارند مبنی بر این‌که استفاده از کالاهای خارجی باعث می‌شود تا ثروت ملی ما خارج شده و به سمت بیگانگان برود و از سویی استفاده از کالای داخلی باعث می‌شود، کارخانجات ما رونق پیدا کنند و پولی که مردم برای خرید کالا استفاده می‌کنند، در داخل کشور هزینه بشود.

این مسئله، مسئله بسیار مهمی در عرصه مسائل اقتصادی یک کشور است و اگر این کار خوب شکل بگیرد و کارخانجات و صنایع ما تقویت شوند؛ حتی می‌توانند باعث جذب ثروت‌های خارجی شوند. بحث کاهش ثروت ملی و خروج آن از مسائلی است که در بیانیه علما مطرح شده است.

ب) حرمت تقویت اقتصادی نظام سلطه: اگر ما از کالاهای خارجی استفاده کنیم، عملاً کارخانجات و صنایع کشورهای خارجی را تقویت می‌کنیم و این امر باعث تقویت و رشد اقتصادی آن‌ها و تضعیف اقتصادی ما می‌شود و رشد اقتصادی آن‌ها می‌تواند باعث سلطه آن‌ها بر ما بشود.

ج) اصل عزت مسلمین: استفاده از کالاهای داخلی و عدم استفاده از کالاهای خارجی، باعث نفی احساس ذلت و حقارت و التماس و احتیاج به خارج از کشور است؛ یعنی استفاده از کالاهای داخلی باعث می‌شود وابستگی، ذلت و التماس به بیگانه برای وارد کردن کالاهای خارجی از بین برود؛ لذا در آیاتی بیان شده است که «وَاللَّهُ الْعَزِيزُ الْوَلِيُّ لِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ» (منافقون ۸) عزت خود را از کفار نگیرید؛ عزت را باید از خدا و رسول گرفت و عزت متعلق به مؤمنین است؛ هم چنین آیه نفی سلطه کفار «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلاً»؛ (نساء ۱۴۱) آیاتی است که علما به آن‌ها استناد کرده‌اند که بر طبق این آیات ما نباید کاری کنیم که عزت ما خدشه‌دار شود و یکی از کارهایی که می‌تواند عزت ما را خدشه‌دار کند، احتیاج اقتصادی ما به بیگانه است و اگر از کالاهای

عالمان شیعه

و صیانت از سرمایه‌های ملی

گفت‌وگو با حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مهدی ابوطالبی

عضو هیئت علمی و دبیر گروه تاریخ اندیشه معاصر مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه‌السلام

تاکنون به دلایل مختلف به فعالیت علمای شیعه در عرصه‌های گوناگون به‌ویژه عرصه اقتصادی کمتر توجه شده است و اطلاعات کمتری در این زمینه وجود دارد؛ اما در دوره هجوم نظامی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی غرب به کشور، در تاریخ معاصر ایران مدارک در خور توجهی وجود دارد که از نقش مؤثر علمای شیعه در مقابله با این تهاجم حکایت می‌کند.

عالمان شیعه برخوردار از منزلت اجتماعی بالا در جامعه ایران، بر اساس مبانی و اصول دینی خاص و با تکیه بر سرمایه اجتماعی عظیم توده مردم، از سرمایه‌های ملی ایران حفاظت کرده‌اند. حجت‌الاسلام والمسلمین ابوطالبی در این گفت‌وگو برخلاف برخی تصورات غرب‌گرا، گوشه‌هایی از اقدامات بسیار مؤثر عالمان شیعه در جلوگیری از حضور و استیلای استعمارگران و حفاظت از منابع و سرمایه‌های ملی ایران را حکایت می‌کند:

داخلی استفاده کنیم، ذلت وابستگی و احتیاج از بین می‌رود و باعث عزت ما می‌شود.

از باب نمونه در مسئله استفاده از پارچه و پوشاک داخلی، آیت‌الله آخوند ملامحمدکاظم خراسانی از بزرگان و شخصیت‌های اصلی مملکت خواست، با دور

انداختن لباس ذلت و برتن کردن لباس عزت، به رواج منسوجات اسلامی‌پروازند تا از این طریق هم حکومت تقویت شود و هم مسلمین و عامه مردم به رفاه برسند. این تدابیر اقتصادی علمای گذشته است؛ البته گاهی مسئله بُعد سیاسی پیدا کرده است؛ مثلاً در زمانی که روس‌ها

ما باید فرهنگ کشور خودمان را به سمت ترویج تولید داخلی تنسيق و تنظيم كنيم و پيش ببريم؛ اين خيلى چيز مهمي است. در گذشته، سال‌هاى متمادي اين فرهنگ به ملت ما تزريق شده است كه به دنباى مصنوعات و ساخته‌هاى بيگانه و خارجى بروند. وقتى گفته مى‌شد اين جنس خارجى است، اين يك استدلال تام و تمامى بود براى بهتر بودن و مرغوب‌تر بودن اين جنس. اين فرهنگ بايد عوض شود. البته كيفيت توليد داخل در اين مؤثر است، تبليغ نكردن بى‌جا و بى‌رويه توليدات خارجى در اين مؤثر است، تشويق كارآفرين داخلى در اين مؤثر است، وجدان كارى در كننده كار- چه كارگر ساده يا كارگر مجرب يا مهندس كار- در اين مؤثر است، دولت نقش دارد، مسئولين نقش دارند، خود كارگر نقش دارد، كارآفرين نقش دارد، تاجر واردكننده كالائى خارجى نقش دارد. همه بايد دست به دست هم بدهند تا توليد داخل رجحان پيدا كند.

۱۳۸۸/۲/۹

فصل چهارم

کالاهای خارجی دعوت می‌کردند؟

در بعد عملی دو نوع عملکرد از علما قابل مشاهده است: یکی از اقدامات عملی علما اعلامیه مشهوری است که حدود دوازده نفر از علمای اصفهان امضا کردند و بر اساس آن اعلام کردند: ما ملتزم می‌شویم که از این به بعد لباسمان را از پارچه ایرانی استفاده کنیم و برمی‌توی که کفن او پارچه غیرایرانی باشد، نماز نمی‌خوانیم و اوراق و اسنادی را که کاغذ غیرایرانی داشته باشد، مهمور نمی‌کنیم و در باب قناعت و ساده‌زیستی ذکر کردند که در مهمانی‌ها فقط یک نوع غذا استفاده می‌کنیم و اگر کسی ما را دعوت می‌کند باید همین‌طور باشد و الا نمی‌پذیریم. خیلی از بزرگان مانند آیت‌الله شهید مدرس بوده‌اند که عملاً به این سیره ملتزم بوده‌اند که تنها از کرباس ایرانی استفاده می‌کرد و یا در مورد مرحوم آیت‌الله مرعشی نجفی می‌گویند که حتی از دکمه خارجی در لباسشان استفاده نکردند. کارهای خاصی هم به‌طور جدی انجام شده است مانند تأسیس شرکت اسلامی که ابتدا علمای اصفهان مانند مرحوم آقا نجفی و آقا نورالله اصفهانی تجار و بازاری‌های اصفهان را تشویق می‌کنند که شرکت اسلامی ایجاد کنند و در اساسنامه آن ذکر می‌کنند که ما یک شرکت اسلامی ایجاد کرده‌ایم که ملت ما برای کار به کشورهای خارجی نروند و سرمایه ما از کشور خارج نشود و رشد اقتصادی داخلی داشته باشیم و محتاج بیگانه نباشیم و شروع کار این شرکت با نساجی بوده است؛ چراکه در آن زمان حدود هشتاد درصد واردات ایران پارچه بوده است و برایشان خیلی مهم بوده است که در پارچه متکی به تولید داخل باشند. این شرکت رونق خوبی پیدا می‌کند و در بسیاری از شهرهای دنیا مانند لندن، پاریس، مسکو، دهلی، قاهره و استانبول و حتی در آفریقا شعبه‌هایی ایجاد می‌کنند و مسئول شعب مختلف هم مشخص هستند؛ به‌طوری که صدای انگلیسی‌ها بلند می‌شود که اگر وضعیت به این صورت باشد، منافع اقتصادی ما به خطر می‌افتد و به‌خصوص انگلیسی‌ها در کار این شرکت اختلال ایجاد می‌کنند و بعدها که کار این شرکت دچار افول شد، یکی از دلایل این افول مداخلات خارجی از طرف کشورهای بیگانه بود؛ اما این شرکت در زمان خودش رشد خوبی داشت و مردم از آن استقبال کردند و علما اعلام کردند که از پارچه‌های این شرکت برای مدارس و نیروهای نظامی استفاده کنید که این‌ها نمونه‌ای از کارهای عملی علما در آن عصر بوده است.

لذا علما در عرصه حمایت از کالای ایرانی ابتدا خودشان ملتزم شدند که از کالاهای داخلی استفاده کنند و این التزام عملی و شروع از خودشان خیلی مهم است و حتی در بیانیه‌هایشان دارند که شاه و درباریان و نخبگان سیاسی و فرهنگی باید از خودشان شروع کنند تا ملت هم از آن‌ها یاد بگیرند و این کار را انجام بدهند. مرحوم شیخ اسماعیل محلاتی به نمایندگان مجلس توصیه می‌کند که اول خودشان ملتزم بشوند و بعد شروع به قانون‌گذاری کنند و خودشان اقدامات عملی را آغاز کنند و این مسائل از باب فرهنگی است.

• در حال حاضر نقش حوزه و علما در حمایت از کالای ایرانی چیست؟

در حال حاضر جا دارد که روحانیت و علما وارد این عرصه شوند و مانند علمای گذشته با صدور بیانیه و اعلامیه جریان‌سازی بکنند و روحانیت نیز خود را ملتزم به استفاده از کالاهای ایرانی نماید و این مطلب را نیز اعلام کند و در سطوح دیگر شخصیت‌ها و نهادهایی که به‌نوعی مرجعیت اجتماعی یا سیاسی و فرهنگی دارند نیز، اعلامیه بدهند که ما ملتزم به استفاده از کالای داخلی هستیم و اگر مردم این اتفاق نظر را ببینند، بسیار تأثیرگذار است.

اگر ما از کالاهای خارجی استفاده کنیم عملاً کارخانجات و صنایع کشورهای خارجی را تقویت می‌کنیم و این امر باعث تقویت و رشد اقتصادی آن‌ها و تضعیف اقتصادی ما می‌شود و رشد اقتصادی آن‌ها می‌تواند باعث سلطه آن‌ها بر ما بشود.

شخص مؤمن دوخته است، آثار معنوی خاص خودش دارد زیرا ممکن است که در حین دوخت لباس مشغول ذکر بوده باشد تا این‌که این لباس را یک کافر شراب‌خوار فاسد دوخته باشد؛ لذا در بیانیه علمای گذشته آمده است که یکی از دلایلی که دعای مردم مستجاب نمی‌شود، می‌تواند این باشد که اثر معنوی خبیث باطنی فرد کافر شراب‌خوار بر عدم اجابت دعای شما اثر می‌گذارد؛ مثل لقمه حرام که اثر می‌گذارد، کالاهایی هم که توسط افراد کافر تولید شده است، می‌تواند آثار منفی روی فردی بگذارد که از آن استفاده می‌کند. این‌ها وجوه مختلف بیانیه‌های علماست که برای حفظ عزت مؤمنین و برای استقلال اقتصادی یا رشد اقتصادی بیان شده‌اند.

• آیا تمامی بیانیه‌های علما در حمایت از کالای داخلی در جایی مدون شده است و از نظر آماری این بیانیه‌ها چه تعداد هستند؟

تمام این بیانیه‌های اقتصادی جمع‌آوری نشده است؛ البته در کتاب مکتوبات سیاسی اجتماعی علمای شیعه در دوران قاجار نوشته دکتر محمدحسن رجبی دوانی این بیانیه‌ها وجود دارد و ایشان در این کتاب سعی کرده‌اند، تمام اعلامیه‌ها و بیانیه‌ها را جمع‌آوری کنند که البته بخشی از این اعلامیه‌ها سیاسی، بخشی فرهنگی و بخش دیگری نیز اقتصادی است؛ البته دسته‌بندی نشده‌اند و من در کتاب «عالمان شیعه و صیانت از سرمایه‌های ملی» سعی کرده‌ام، چکیده‌ای از تصاویر این اعلامیه‌ها را بیاوریم.

• آیا علما در حمایت از کالای ایرانی اقدام عملی و ایجابی هم داشتند یا صرفاً به‌نحو سلبی و نهی از استفاده از

بخش‌هایی از ایران را اشغال کرده بودند، علما و تجار اصفهان بیانیه دادند که ما به دلیل این‌که روس‌ها ایران را اشغال کرده‌اند، دیگر با بانک‌های روسی کار نمی‌کنیم و از کالاهای روسی استفاده نمی‌کنیم و تا زمانی که روس‌ها از خاک ایران بیرون نروند، این تحریم و عدم ارتباط باقی است.

(د) اصل حرمت تشبه به کفار:

گاهی هم مباحث استفاده از کالاهای داخلی بعد فرهنگی داشته است که در بیانیه علما دیده می‌شود، ما در فقه، اصلی به‌نام اصل حرمت تشبه به کفار داریم و همه علما معتقدند، تشبه به کفار حرام است. تشبه به کفار یعنی این‌که لباس و پوشش و رفتار ما به‌گونه‌ای باشد که با دیدن ما این تلقی به وجود بیاید که کافر هستیم. اگر امروز مدل مویی مخصوص شیطان پرستان باشد و معروف باشد و هرکس از این مدل مو استفاده کند، این تلقی به وجود بیاید که او شیطان پرست است یا اگر روزی بی‌حجابی علامت بی‌دینی باشد که لزوماً این مسئله امروزه وجود ندارد، این مسائل می‌تواند از باب تشبه به کفار حرام باشد.

هم‌چنین اگر وسایلی را که فقط کفار استفاده می‌کنند و استفاده ما از آن وسایل باعث شود که بگویند او کافر است، استفاده از آن کالا حرام پیدا می‌کند؛ لذا از باب عدم تشبه به کفار گفته‌اند: ممکن است، استفاده از برخی از کالاهای خارجی علامت و دلیل تشبه به کفار باشد؛ لذا در روایات وارد شده است که: خداوند به پیامبری از پیامبرانش وحی فرمود: به مؤمنان بگو که لباس دشمنان را نپوشید و طعام دشمنان را نخورید و راه‌های دشمنان را نپیمایید و گرنه در زمره دشمنان من به‌شمار خواهید رفت.

لذا علما از باب پرهیز از تشبه به کفار گفته‌اند: اگر پوشاک خارجی موجب تشبه به کفار باشد، استفاده از آن قطعاً حرام است و از باب احتیاط بهتر است، از کالای داخلی استفاده کنیم تا این شبهه پیش نیاید.

• همراهی بازار و مراجع در این عرصه چگونه بوده است؟ گاهی خود بازار شروع‌کننده مقابله با کالاهای خارجی بوده است و بازار به این نتیجه رسیده بود که اگر این کار را انجام بدهد، به نفع کشور است و تجار اعلامیه می‌دادند و علما هم حمایت می‌کردند و گاهی برعکس بود؛ یعنی علما بیانیه می‌دادند و بازار حمایت می‌کرد.

• این رابطه در عصر کنونی چگونه است؟

در گذشته به دلایل مختلف ارتباط بازار و علما بیشتر بوده است و امروزه در فضای مدرنیته و سیستم‌های جدید اقتصادی، مسائلی به وجود آمده است که این رابطه کم‌رنگ شده است و با توجه به جایگزین شدن شیوه‌های مدرن اقتصادی نسبت به شیوه‌های سنتی، بسیاری از بازاری‌ها به ابعاد شرعی مبادلات توجه ندارند و این رابطه قدری ضعیف شده است؛ اما این ارتباط از قدیم وجود داشته است و چون بازاریان متدین و متشروع بودند و برای وجوه‌اتشان به علما مراجعه می‌کردند، این بحث‌ها مطرح بوده است.

• آیا علما به بعد معنوی و اخلاقی استفاده از کالای خارجی نیز توجه کرده‌اند؟

بله، مثلاً مرحوم محدث نوری یا میرزا خلیل تهرانی این بحث را دارند که کالایی که توسط یک فرد بی‌دین و بی‌اعتقاد به خدا و مشرک یا شخص فاسد شراب‌خوار تولید شده و به دست شما رسیده است، اگر آن محصول خوراکی از جنبه طهارت ظاهری محل اشکال است و چون رطوبت منتقل می‌شود، این خوراک نجس و حرام خواهد بود. یا اگر کالایی را تولید می‌کند که رطوبت به آن منتقل بشود، قطعاً کالا نجس خواهد بود؛ اما عمده بحث ایشان در بحث طهارت معنوی است؛ چراکه لباسی را که

